Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Psychologická budoucnost studentů gymnázia

Future Through the Eyes of High School Students

Bc. Tereza Hanzlíková

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Radka High, Ph.D.
Studijní program: Psychologie
Studijní obor: Psychologie

2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Psychologická budoucnost studentů gymnázia vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12.7.2019

…….....

Bc. Tereza Hanzlíková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Radce High, Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady a laskavý přístup.

Dále děkuji všem studentům, kteří se zúčastnili výzkumu, za jejich ochotu a milý přístup. Bez nich by tato práce nevznikla.

V neposlední řadě patří poděkování mé rodině, příteli a všem blízkým za jejich podporu během celého studia.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá budoucností studentů v posledním ročníku gymnázia, zejména jejími jednotlivými obsahy a jejich časovému umístění v budoucnosti.

V teoretické části jsou představy nejznámější koncepce časové perspektivy a pojetí budoucnosti jako jedné z jejích částí v období pozdní adolescence. Důraz je kladen na české i zahraniční výzkumy, na které navazuje výzkumné šetření dále rozpracované v empirické části práce.

Empirická část sleduje čtyři výzkumné cíle: 1. zjistit, čím se zabývají (tedy jakými obsahy) studenti ve své budoucnosti, 2. kam z hlediska časového umístění tyto obsahy kladou, 3. do jaké míry jsou budoucí obsahy pro ně důležité a 4. jaký mají tyto obsahy vztah k minulým a přítomným událostem jednotlivých studentů. Pro potřeby zjištění prvního a druhého cíle byly provedeny polostrukturované rozhovory se studenty, které byly s využitím prvků zakotvené teorie kódovány a následně kvalitativně interpretovány. V třetím a čtvrtém výzkumném cíli byl použit Cottleho dotazník „Nejdůležitějších událostí života“, který byl také kvalitativně analyzován a jehož data byly dány do vztahu s daty, které vzešly z polostrukturovaných rozhovorů.

V diskuzi jsou poté prezentovány výsledky výzkumného šetření a porovnávány s výzkumy, ze kterých bylo vycházeno. Nejvíce se studenti v posledním ročníku gymnázia zabývají budoucími obsahy, které lze situovat až do konce třetí dekády života. Jedná se tedy především o studium na vysoké škole, profesi, cestování, osamostatnění a založení rodiny.

Klíčová slova: časová perspektiva, budoucí časová perspektiva, orientace na budoucnost, pozdní adolescence, studenti gymnázia

Abstract

This diploma thesis with the future through the eyes of senior high school students, especially with its contents and time location of these contents.

The theoretical part presents the most famous time perspective theories and the relationship between adolescents and their future. The emhasis is on introducing czech and also foreign research on a similar topic.

The empirical part has four goals: find out which future contents senior high school students are dealing with, 2. where these contents are located in time, 3. how important are the contents and 4. what is the relationship between the future contents and student´s past and present. They were done semi-structured interviews within the first and the second goal, then these interviews were coded and interpreted by using elements of grounded theory. To answer the other two goals students filled out questionnaire Ten most important life events by Cottle.

In the discussion part presents results of the research and comparison with the results of other research. The most senior high school students deal (in the context of the future) with university study, profession, travelling, independence and making their own family.

Key words: time perspective, future time perspective, future orientation, late adolescence, senior high school students

Obsah

1. Úvod ... 8

TEORETICKÁ ČÁST ... 9

2. Časová perspektiva ... 9

2.1. Nejznámější koncepce časové perspektivy ... 9

2.2. Časová perspektiva a pojetí vlastní budoucnosti v období pozdní adolescence ... 16

EMPIRICKÁ ČÁST ... 25

3. Metodologie výzkumu ... 25

3.1. Výzkumné cíle a otázky ... 26

3.2. Výzkumný vzorek ... 26

3.3. Metody sběru dat a průběh výzkumu ... 28

3.4. Způsob zpracování dat ... 30

4. Interpretace dat vzešlých z rozhovorů ... 33

4.1. Budoucnost obecně ... 34

4.2. Studium ... 36

4.3. Profese ... 41

4.4. Cestování ... 42

4.5. (Ne)osamostatnění ... 45

4.6. Vztahy ... 48

4.7. Usazení, založení vlastní rodiny ... 51

4.8. Shrnutí interpretace dat získaných prostřednictvím rozhovorů ... 53

5. Interpretace dat vzešlých z dotazníků ... 54

5.1. Důležité události ve vzdálené minulosti ... 55

5.2. Důležité události v blízké minulosti ... 55

5.3. Důležité události v přítomnosti ... 56

5.4. Důležité události v blízké budoucnosti ... 57

5.5. Důležité události ve vzdálené budoucnosti ... 57

5.6. Shrnutí interpretace dat získaných prostřednictvím dotazníků 59
6. Diskuze 60
7. Závěr 65
Seznam použité literatury 66
Seznam příloh 68
Seznam zkratek 101

1. Úvod

Život se odehrává v čase a především my, lidé, s časem operujeme jinak než zbytek živých tvorů na této planetě. Nejenže si uvědomujeme svůj život v neustále běžícím čase, my ho také aktivně členíme – na minulost, přítomnost a budoucnost.

V diplomové práci se budu soustředit především na budoucnost a její vnímání mladými lidmi na sklonku pozdní adolescence, kteří mají celý život před sebou. Od dětství se postupně schopnost anticipovat a plánovat budoucí události prohlubuje a dospívající, potažmo dospělí lidé čím dál tím více jednají v souladu se svými budoucími plány, které mají již předem vytyčené. Tato schopnost není samozřejmě u všech jedinců stejná, i zde existují značné individuální rozdíly. Existují lidé, kteří jsou ovlivněni cíli, které kladou do daleké budoucnosti, tím pádem rádi o své budoucnosti přemýšlí. Na druhé straně jsou lidé, kteří převážně žijí přítomností a jsou schopni uvažovat pouze nad blízkou budoucností. Cílem diplomové práce je, do jaké skupiny patří studenti posledních ročníku gymnázií, či zda jsou mezi nimi i jako jednotlivci rozdíly.

Teoretická část práce je zaměřena na odborné poznatky vztahující se k psychologickému vnímání času lidmi, především tedy na koncepce časové perspektivy a dosavadní výzkumy provedené v této oblasti.

Empirická část je věnována vlastnímu výzkumu, jehož cílem je pochopit vnímání budoucnosti studenty a zjistit její konkrétní obsahy, jejich časové umístění, důležitost a vztah k minulosti a přítomnosti. Výzkum byl proveden u studentů téměř na konci středoškolského studia na čtyřletých a osmiletých gymnázií.

TEORETICKÁ ČÁST

2. Časová perspektiva

Časová perspektiva je jedním z relevantních referenčních rámců, pomocí kterého si můžeme vysvětlit mnohé důvody lidského chování. Je to relativně stabilní osobnostní charakteristika, která se rozvíjí v průběhu života prostřednictvím interakce jedince s prostředím. Časová perspektiva může jak pozitivně, tak i negativně ovlivňovat fungování člověka ve společnosti. Výhodou je, když je jedinec schopen flexibilně přepínat mezi jednotlivými časovými rámci. Upnutí se výhradně na jeden časový rámec ústí v maladaptivní chování a myšlení (Krpoun, 2013).

Podle Zimbarda a Boyda (1999) je časová perspektiva způsob, jakým v mysli člověk konstruuje čas – jakým způsobem strukturuje zážitky do minulého, přítomného a budoucího časového rámce. Tyto rámce ovlivňují do určité míry naše každodenní rozhodování, plánování, prožívání aj. (Zimbardo, Boyd. 1999).

V diplomové práci, jak už název napovídá, se budu především věnovat budoucnosti – tedy jedné části časové perspektivy (a jejímu pojímání v období adolescence). Shledávám však důležitost časové perspektivy jako celku, proto se na počátku teoretické části věnuji některým nejznámějším koncepcím časové perspektivy a také krátce představuji diagnostické nástroje vycházející z těchto koncepcí. Postupně přecházím právě k jednomu z časových rámců časové perspektivy – k budoucnosti.

2.1. Nejznámější koncepce časové perspektivy

Počátky zkoumání časové perspektivy

Časová perspektiva se v psychologii stala předmětem zkoumání ve 40. letech 20. století a od té doby vzniklo mnoho koncepcí na tuto problematiku.

První, kdo se věnoval tomuto tématu, aniž by použil výše zmíněný pojem, byl Lewin, který hovořil u dítěte o postupném rozšiřování úzkého obzoru přítomnosti do rozměrů budoucnosti. Termín „časová perspektiva“ však poprvé použil Frank, který tím mínil aktuální kognitivní a dynamické zaměření na cílové objekty ležící dále v budoucnosti (Frank, 1939 in Pavelková, 2002). Lewin poté stanovil časovou dimenzi jako jeden z aspektů aktuálního životního prostoru člověka. Podle něj budoucí událost, cíl i jejich aktuální anticipace vyvolávají

aktuální chování. Chování daného jedince tedy není vázáno pouze na současnost. Jedinec má vedle současné situace očekávání, přání, touhy a sny o své budoucnosti. Psychologická budoucnost je tedy vedle přítomnosti a minulosti součástí časové perspektivy (Lewin, 1942 in Pavelková, 2002).

Od 50. let 20. století se časová perspektiva stává předmětem diferenciálních a kvantitativních studií. Později se tento fenomén začínal zkoumat v rámci kognitivních teorií lidské motivace, resp. teorií výkonové motivace. Jedním z představitelů v rámci teorií výkonové motivace je Raynor, který rozpracoval původní Atkinsonovu teorii, v níž byla budoucnost dlouho opomíjenou proměnnou. Atkinson počítal pouze s anticipovaným bezprostředním následkem výkonového úkolu, tedy s úspěchem v úkolu samotném, což se podle Raynora hodí pro výkonové úkoly zadávané v laboratorních podmínkách, kde úspěchy i neúspěchy nemají žádné implikace pro budoucnost, ale rozhodně se nehodí pro výkonové situace v běžném životě (Atkinson, 1958, Raynor, 1969 in Pavelková, 2002).

Raynor již shledává rozdíl mezi bezprostředními důsledky činnosti a účinky, které je možné připsat anticipovaným budoucím cílům. Rozlišil dva typy důvodů, které vedou člověka k určité činnosti – buď je důsledek činnosti konečný cíl sám o sobě, anebo bezprostřední činnost slouží jako prostředek k nějakým krokům v budoucnu. Ke zintenzivnění výkonového motivu dochází právě tehdy, když je úspěch v bezprostředním úkolu nutný, aby bylo možné pokračovat k dalším úkolům. Raynor dále rozlišuje dva typy cest výkonových úkolů – nekontingenční a kontingenční cesty. V případě nekontingenční cesty člověk ví, že úspěch či neúspěch v určitém úkolu nemá žádnou implikaci pro to, aby se mohl do dalšího úkolu pustit v budoucnu. Naopak v případě kontingenčních cest se jedná o úkoly, jejichž úspěšné zvládnutí je podmínkou vůbec pro to, aby jedinec mohl v budoucnu přistoupit k dalším úkolům. Podle Raynorovy teorie je kontingenční cesta tvořena několika kroky, kdy každý z nich představuje subcíl, jehož dílčí motivační složka přispívá k výsledné výkonové motivaci. Jako znaky kontingenční cesty rozlišil hierarchii úkolů a hierarchii času. Hierarchie úkolů prezentuje počet kroků v cestě a hierarchie času udává délku trvání cesty. Paradoxně se někdy může cesta s malým počtem kroků protáhnout dál do budoucnosti, naopak cesta s velkým počtem kroků může být pro jedince ukončena v dohledné době. Kontingenční cesty také mohou být otevřené či uzavřené (pokud má cesta jasný konec, je uzavřená) (Pavelková, 2002).

Gjesmeho budoucí časová orientace

Gjesme navazuje na práci Atkinsona a Raynora. Podle něj Raynor opomíjí některé proměnné u distance psychologického cíle, která je závislá na dalších dvou aspektech – vzdálenosti cíle v čase a orientaci na budoucnost. Obecně by se dalo říci, že čím dál se cíl v čase nachází, tím více ztrácí na svém vlivu na aktuální nastavení jedince. Bylo však zjištěno, že v tomto ohledu existují značné individuální rozdíly. Někteří jedinci jsou velmi ovlivněni cíli v daleké budoucnosti, jiní se spíše orientují na cíle v blízké budoucnosti. Základním předpokladem teorie tedy je, že jedinec s vysokou orientací na budoucnost (FTO – Future Time Orientation) by měl jakkoli vzdálený cíl vnímat subjektivně blíž než jedinec s nízkou orientací na budoucnost. Tím pádem tento cíl více ovlivňuje jedince s vysokou FTO než jedince s nízkou FTO (Gjesme, 1975).

Gjesme (1983) také vymezuje tři základní faktory, které se podílí na rozvoji orientace na budoucnost. Jednak se jedná o motivy sloužící jako základ orientace na budoucnost, dále schopnost naučit se oddálit uspokojení a používat symboly k pojetí vlastní budoucnosti (Gjesme, 1983).

Škála orientace na budoucnost (FTO)

Jedná se o metodu, která byla použita ve výzkumu Pavelkové (2000-2001). Škála se skládá ze čtrnácti tvrzení, u kterých jedinec posuzuje, zda mu toto tvrzení odpovídá. Příkladem takového tvrzení je: „Hodně jsem přemýšlel/a o tom, co budu dělat v budoucnosti.“ či „Půl roku se mi zdá jako dlouhá doba.“ apod. (Pavelková, 2002).

Nuttinova osobnostně motivační koncepce časové perspektivy

Podle Pavelkové je v Nuttinově koncepci budoucí časová perspektiva (Future Time Perspective – F.T.P) pojímána jako dynamické řízení cílových objektů, které jsou kladeny do budoucnosti jako konkretizace aktuálních potřeb (Pavelková, 2002, s. 171). Tato teorie navazuje na autorovu vztahovou teorii specificky lidských potřeb. Kognitivním rozpracováním dochází u jedince k „přeměně“ nespecifických potřeb na výše uvedené cílové objekty, které následně jedinec situuje do budoucnosti na různé vzdálenosti. Objektem může být cokoliv – osoby, situace, symboly, myšlenky, nápady, hmotné objekty atd., kterých chce člověk dosáhnout v různě dlouhém časovém úseku (Pavelková, 2002).

Časová perspektiva se vytváří na základě tzv. časových znaků, které nesou jednotlivé objekty. V případě minulých a přítomných událostí je časový znak spojen s časem reálného výskytu těchto událostí. U budoucích událostí to ale tak jednoduché není – v takové případě má časový znak dvě komponenty:

1) událost se nachází v budoucnosti jako takové
2) událost je lokalizována ve specifickém období

Co se týče lokalizace objektu v budoucnosti jako takové, je hybnou silou orientace do budoucnosti motivační stav. Díky kognitivním konstruktům a téměř neomezené dostupnosti symbolických představ jsou cílové objekty přítomné předtím, než jsou dosaženy či realizovány. Takové objekty poté nesou časový znak „neuskutečněné“ či „dosud nedosažené“.

Lokalizace objektu ve specifickém časovém úseku (méně či více vzdáleném) úzce souvisí se zkušenostmi jedince v jeho každodenním životě, v jeho kulturním prostředí a ve světě všeobecně. Postupně se člověk učí, že každý objekt má svůj čas a jeho dosažení má určité trvání. Každý objekt, o který se jedinec zajímá, nese časový znak stejně jako každá událost, která je součástí projektu (Nuttin, 1980).

Metoda motivační indukce (MIM)

Metoda motivační indukce spočívá v doplnění šedesáti vět (ve zkrácené verzi třiceti vět). Počátky těchto vět se nazývají induktory a jsou prezentovány v 1. osobě jednotného čísla. Jejich cílem je navodit objekty, které jsou aktuálně přítomny v mysli jedince. Induktory jsou pozitivní (plánuji..., přeji si...) ale také negativní (obávám se, že...).

Pomocí vyplněného dotazníku může nahlédnout do motivační struktury respondentů. Motivační strukturu lze analyzovat dvěma způsoby – analýzou motivačního obsahu a určováním časoprostorové lokalizace daných objektů. V rámci obsahové analýzy Nuttin stanovil deset hlavních kategorií: self; sebe-realizace; realizace; sociální motivace: kontakt; kognitivní motivace a poznávání; transcendentální objekty; vlastnictví; volnočasové aktivity; kódování modalit; negativní komponenty. Časová analýza se provádí skrze kódování, přičemž časový kód lze vyjádřit pomocí dvou jednotek – kalendářní (dny, týdny, měsíce...) a sociální a biologické (základní škola, střední škola...) (High, 2017, 2019).

Zimbardův koncept časové perspektivy

Časová perspektiva (time perspective) je v pojetí Zimbarda chápána především jako neuvědomovaný proces, kdy jsou zkušenosti neustále zařazovány do různých časových kategorií a rámců, pomocí nichž získávají tyto zkušenosti smysl a řád. Tyto kognitivní rámce mohou následně poskytovat cyklické opakující se vzorce či jedinečné neopakující se události.

Jedinci se liší v upřednostňování určitého časového rámce. U někoho mají stěžejní vliv na rozhodnutí minulé zkušenosti, někdo jiný bude spíše ovlivněn budoucími vyhlídkami (Zimbardo, Boyd, 1999).

Zimbardův inventář časové perspektivy (ZTPI)

Zimbardův inventář časové perspektivy (ZTPI) vychází ze Zimbardovy teorie časové perspektivy, která se skládá z pěti faktorů – a to z faktoru Negativní minulost, Hedonistická přítomnost, Budoucnost, Pozitivní minulost a Fatalistická přítomnost. Dotazník obsahuje 56 položek, které jsou ve formě oznamovacích vět v první osobě, a respondenti jednotlivé položky hodnotí na pětibodové Likertově škále (Lukavská et al., 2011; Zimbardo, Boyd, 1999). Níže popisuji jednotlivé faktory.

Negativní minulost – představuje pesimistický, negativní nebo averzivní postoj k minulosti. Bylo zjištěno, že negativní zkušenosti v minulosti souvisí se vznikem deprese, úzkosti nebo přítomností nízkého sebevědomí či agrese. Příklady položek jsou například: „V mysli se mi opakují staré bolestné prožitky“ nebo: „Často myslím na to, co jsem měl v životě udělat jinak“.

Hedonistická přítomnost – tento faktor je orientován na aktuální požitky, potěšení a vzrušení bez ohledu na zítřek. Předpokládá se, že vysoké skóre v něm je spojeno s neschopností uvědomit si budoucí důsledky aktuálního chování. Patří sem položky jako: „Riskuju, abych dodal svému životu vzrušení“, „Věřím, že scházení se s přáteli na večírcích a oslavách patří k důležitým životním radostem“.

Budoucnost – tento faktor je charakterizován plánováním a dosahováním budoucích cílů. Jedinec vysoce skórující v tomto faktoru si uvědomuje důsledky svého aktuálního chování na budoucnost. Nemá potřebu vyhledávat novost a vzrušení. Obsahuje položky jako: „Když chci něčeho dosáhnout, vytyčím si své cíle a rozmyslím si jakými konkrétními prostředky k nim dospět“ či: „Když vím, že je třeba udělat nějakou práci, jsem schopen odolat pokušení“.

Pozitivní minulost – se pojí s příjemnými, nostalgickými a pozitivními vzpomínkami na minulost. Ti, co vysoce skórují v tomto faktoru, budou mít pravděpodobně velké sebevědomí a budou šťastni bez náznaku deprese či úzkostí. Patří sem například: „Snadno mi mysl zaplaví vzpomínky na šťastné chvíle“ a „S nostalgií vzpomínám na své dětství (jako by se mi po dětství stýskalo)“.

Fatalistická přítomnost – podle tohoto faktoru je budoucnost předurčena a jedinec ji nemůže nijak ovlivnit. Jedinec takto orientovaný nemá žádnou kontrolu nad svou budoucností, a proto tento faktor velmi koreluje s agresivitou, úzkostí a depresí. Fatalistická přítomnost je prezentována například položkami: „Nemá smysl si dělat starosti s budoucností, protože ji stejně nemohu nijak ovlivnit“, „Šťastná náhoda často přinese lepší výsledek než tvrdá práce“ (Lukavská et al., 2011; Zimbardo, Boyd, 1999).

Kromě ZTPI zkonstruovali Zimbardo a Boyd dotazník Transcendental Future Time Perspective (TFTP), který měří specifický rámec, tzv. transcendentální budoucnost. Ta se týká přesvědčení, že to, co jedinec dělá dnes, může mít význam pro to, co se stane po jeho smrti (Zimbardo, Boyd, 2008).

Zimbardo a Boyd mimo jiné přišli s konceptem ideální a vyvážené (balancované) časové perspektivy. Ideální časová perspektiva vzešla z různých výzkumů jako nejvhodnější profil časové perspektivy pro člověka v západní společnosti. Ideální poměr jednotlivých časových dimenzí je následující: vysoká pozitivní orientace do budoucnosti; středně vysoká perspektiva do budoucnosti; středně vysoká hédonistická perspektiva do přítomnosti; nízká negativní perspektiva do minulosti a nízká fatalistická orientace do přítomnosti. Vyváženou časovou perspektivu má jedinec, který flexibilně používá jednotlivé časové rámce podle požadavků situace (Krpoun, 2013).

Opakem ideální či balancované časové perspektivy je tzv. negativní časová perspektiva, pro kterou je charakteristická převaha alespoň jednoho z následujících faktorů: negativní minulost, fatalistická přítomnost či negativní budoucnost. Lidé s negativní časovou perspektivou jsou více úzkostní, agresivní a snáze podléhají depresím (Boniwell, Zimbardo, 2004).

Perspektivní orientace Pavelkové

Jednou z nejznámějších koncepcí zabývající se časovou perspektivou u nás je perspektivní orientace Pavelkové. Pavelková ve své knize Perspektivní orientace jako činitel rozvoje osobnosti (1990) definuje perspektivní orientaci jako „*komplexní, relativně autonomní psychický předpoklad k aktivní strukturaci budoucnosti*“. Projevuje se v tom, že si jedinec vytyčuje vzdálenější cíle a usiluje o jejich dosažení. Jedinec má potřebu svou budoucnost strukturovat. Opakem je krátkodobá orientace, kdy se takto orientovaný člověk zabývá pouze bezprostřední budoucností a má tendenci klást si krátkodobé cíle. Perspektivní orientace se tudíž dá považovat za vývojově vyšší stádium. Každé dítě v mladším věku je orientováno krátkodobě a přechod k perspektivní orientaci je důležitým mezníkem ve vývoji časové perspektivy. Pokud však nedojde k přechodu do tohoto vyššího stádia, bude pravděpodobně jedinec řízen bezprostředními popudy a přáními (Pavelková, 1990).

V rámci perspektivní orientace rozlišujeme dva způsoby strukturace budoucnosti – můžeme se více zaměřit na kognitivní aspekt nebo na aspekt motivační, přičemž oba aspekty se vzájemně podmiňují. Do motivační dimenze perspektivní orientace zahrnuje Pavelková potřebu strukturace budoucnosti (tedy zvýšenou tendenci plánovat svou budoucnost). Při uspokojování této potřeby dochází k její konkretizaci a specifičnosti. Jedinec strukturuje přání, cíle a úkoly, které si do budoucnosti klade a zařazuje je do různých časových období – nejedná se tedy o konkrétní obsah těchto přání a cílů, ale o časovou dimenzi. Konkrétní obsah už je poté určován individuálně odlišnou strukturou potřeb jedince. Aby zůstala motivační síla silná, je důležité vytvořit si program činností v podobě plánu, který vede k dosažení cílů. Takový program spočívá ve vyhledávání vhodných prostředků a stanovení dílčích cílů. Teprve v konkrétní činnosti pak dochází k postupnému přibližování se k perspektivnímu cíli. Jeho dosažení je důležitým momentem, kdy dochází k dalšímu rozvoji strukturace budoucnosti a k utváření kognitivních procesů (v rámci kognitivní dimenze).

Rozvinutí perspektivní orientace u jedince je také jednou z nejdůležitějších dispozic rozhodující o aktivní profesionální orientaci. Pokud je jedinec v tomto směru nevyzrálý, je většinou nepřipravený k samostatnému výběru profese, a tak vybírá profesi náhodně či pod vlivem okolí (rodičů) apod.

Perspektivně orientovaný člověk by se měl být mimo jiné vědom, že budoucnost si nelze přesně naplánovat, a to na základě možnosti výskytu nepředvídatelných životních událostí (např. nepřijetí na školu) a měl by tedy být schopen alternativního obrazu budoucnosti, kterou lze chápat jako něco pravděpodobného, co se nemusí stát (podařit) (Pavelková, 1990).

Perspektivní orientace je jednou ze složek osobnosti. Napomáhá jedinci subjektivně zkrátit vzdálenost mezi aktivní přítomností a vzdáleným cílem. Krátkodobá orientace naopak neumožňuje překlenout tuto vzdálenost a vzdálené cíle se tak mohou zdát nereálné. Z hlediska lidské motivace se perspektivní orientace podílí na výkonu ve dvojím smyslu – rozšiřuje sféry potřeb jedince o kvalitativně novou dimenzi a sféry incentiv jedince nejen v oblasti nové potřeby, ale i v rámci již existujících potřeb (Pavelková, 1990).

Dotazník perspektivní orientace (PO – 7)

Dotazník vychází z konceptu perspektivní orientace Pavelkové. Jeho sedmá verze byla popsána v článku publikovaném v roce 2010 Pavelkovou, Purkovou a Menšíkovou. Předchozí verze tohoto dotazníku podrobily autorky článku postupnému prověřování a psychometrickým ověřením. Nakonec dospěly k pěti faktorům. První faktor nazvaly faktor perspektivní orientace – jedná se o faktor, který má generalizovaný charakter – sdružuje totiž všechny charakteristiky perspektivní orientace jako konstruktu. Zařadili bychom sem žáky, kteří o své budoucnosti často přemýšlí, zajímají se o ni a chtějí v ní mít jasno, Rádi plánují a tolerují oddálení odměny. Mají potřebu se stále v něčem zlepšovat a své plány následně realizují. Mezi tyto plány spadá i studium na vysoké škole. V druhém faktoru se naleznou žáci, kteří se svou budoucností příliš nezabývají. Zároveň však mají jasno, co budou například dělat po škole – resp. jaké povolání chtějí vykonávat (na vysokou školu nesměřují, protože se nemohou spolehnout na svou vůli). Třetí faktor zahrnuje žáky, kterým nevadí oddálení odměny, i když ještě nejsou vůbec rozhodnuti, kam po škole půjdou. Mají ale potřebu se stále v něčem zlepšovat, budoucnost je zatím příliš nezajímá. Čtvrtý faktor sdružuje žáky, kteří také tolerují oddálení odměny, ale svou budoucností se již zaobírají. Do pátého faktoru spadají žáci s tzv. „původcovskou“ tendencí. Tito žáci jsou přesvědčeni, že svou budoucnost mohou velmi ovlivnit. Na druhou stranu se však o ni moc nezajímají a neplánují. Vědí však, co budou dělat po škole (Pavelková, Purková, Menšíková, 2010).

2.2. Časová perspektiva a pojetí vlastní budoucnosti v období pozdní adolescence

Vzhledem k výzkumu popsaném v praktické části této práce se budou níže uvedené poznatky týkat výhradně tzv. pozdní adolescence, tak jak ji definuje Macek (2003). Pozdní adolescenci datuje Macek od sedmnácti do dvaceti let, což koresponduje s věkem gymnazistů,

s kterými jsem vedla rozhovory, a kterým bylo v době rozhovoru mezi osmnácti až téměř dvaceti lety (Macek, 2003).

2.2.1. Vývojové změny v pozdní adolescenci

V období pozdní adolescence se jedinec v daleko větší míře, než v dřívějších fázích zamýšlí nad svou osobní perspektivou, a to jak v oblasti profesní, tak v oblasti vztahové (zejména partnerské vztahy).

Co se týče kognitivních změn, jsou adolescenti stále více schopni uvažovat jako dospělí. Mění se charakteristiky paměti, s přibývajícím věkem a životními zkušenostmi se přirozeně zvyšuje kvantita informací uložených v dlouhodobé paměti. Zvyšuje se také selektivita a efektivnost pozornosti. Prakticky to znamená, že jsou adolescenti více schopni uvažovat o aktuálních možnostech a variantách řešení problémů., což přispívá k pocitu vlastní autonomie. Rozšiřuje se horizont myšlení a poznávání ve vztahu k vlastní *budoucnosti*, ale i minulosti a přítomnosti. V pozdní adolescenci je myšlení více relativní, vztahové a sebereflektující, než tomu bylo v ranějších fázích adolescence. Postupem času jsou si také adolescenti čím dál více vědomi určitých rizik a tím pádem mají tendence konzultovat některá rozhodnutí se zkušenějšími. Je zde velká potřeba být efektivní, stabilní a oceňovaný v určitém vztahovém rámci.

Z hlediska emocionality je pro pozdní adolescenci charakteristické odeznívání náladovosti a vysoké lability, naopak typická je větší extravertovanost, menší impulzivnost a vyšší stálost. Ve výzkumu (Macek et al., 2002 in Macek, 2003) se ukázalo, že sedmnáctileté dívky jsou méně emočně stabilní než stejně staří chlapci.

Dále se diferencuje obsah sebepojetí, kdy je tento proces současně doprovázen úsilím o novou integraci. To vede k vytvoření strukturovaného a zároveň konzistentního sebepojetí a k hledání rovnováhy mezi vlastními rolemi a rolemi druhých. Mění se i uvažování o vlastní osobnosti, s čímž souvisí prohlubování vědomí časové kontinuity vlastního já – adolescent přehodnocuje svou minulost a více se orientuje *na vlastní budoucnost*. Velký význam má tzv. možné já vyjadřující představy týkající se budoucnosti. Také tzv. ideální já nabývá na stále větším významu. Pokud ideální já není velmi odlišné od reálného, aktuálního já, působí ideální já jako motivační činitel seberozvoje. V opačném případě prožívá adolescent úzkost. Výzkumy

nasvědčují tomu, že větší diskrepance mezi aktuálním a ideálním já je u starších adolescentů, protože je jejich sebeobraz již více diferencován než u těch mladších (Macek, 2003).

V rámci vztahů se nejvíce proměňují ty vrstevnické – velké skupiny se rozpadají a vznikají hlubší přátelství mezi páry. Přátelství mezi dívkami je v období pozdní adolescence již více reciproční, než tomu bylo v období časné a střední adolescence, kdy jsou dívky do těchto vztahů nejvíce emocionálně zaangažované. U chlapců je na začátku adolescence přátelství více kolektivní, po emocionální stránce pro ně začíná mít větší význam až ve střední a pozdní adolescenci.

Partnerské vztahy se stávají přirozeně stabilnější a dlouhodobější. Na jedné straně je stabilita vztahu spojována s věrností, s prohloubením intimity a zodpovědností, na druhou stranu můžou rodiče adolescentů takové vztahy děsit nechtěným rodičovstvím a časným sňatkem.

Vztahy v původní rodině mají velký vliv po celé období adolescence. Dříve hojně zastávaný názor, že adolescence je období bouře a vzdoru, byl již dávno překonán. Ukazuje se, že vysoká míra konfliktů je spojena s rozvojem rizikového chování, naopak v rodinách, kde je konfliktu pomálu, mají adolescenti se svými rodiči přívětivé vztahy. Konflikty ale nejsou na škodu, pokud má adolescent pocit, že může svobodně vyjádřit svůj názor a rodiče na něj berou ohled. Mnoho výzkumů také ukázalo, že hodnotová orientace adolescentů se více podobá vlastním rodičům než jejich vrstevníkům (Macek, 2003).

V následujících podkapitolách bych chtěla představit výzkumy, kdy na některé z nich navazuji svým výzkumem dále popsaným v empirické části práce.

2.2.2. Zahraniční výzkumy věnující se pojetí vlastní budoucnosti u adolescentů

I přestože budoucí události motivují každodenní život každého z nás, v období adolescence je plánování budoucnosti důležité hned z několika důvodů. Jednak jsou adolescenti konfrontováni s požadavky rodičů, vrstevníků a učitelů, kteří jim mohou jejich budoucnost až přímo „diktovat“, v opačném případě pouze zdůrazňují důležitost přemýšlení o vlastní budoucnosti. Za druhé si adolescenti začínají uvědomovat, že rozhodnutí, která v tomto období učiní, mohou zásadně ovlivnit jejich budoucí život. V neposlední řadě i to, jak adolescenti vnímají vlastní budoucnost, se podílí na utváření jejich identity. Naopak selhání v aktivním

plánování budoucnosti v tomto období může vést k selhání ve škole, delikvenci, zneužívání návykových látek aj.

Podle Seginera (1995) konstruují adolescenti svou budoucnost dvěma způsoby. První z nich je perspektiva životního cyklu, jak ji všichni známe: škola, práce a kariéra, manželství a rodina atd. Druhý způsob se skládá ze tří existenciálních oblastí zahrnující veškeré nespecifické naděje a obavy týkající se sebe sama, významných druhých a celé komunity. Tyto existenciální úvahy jsou upřednostňovány mladistvými, kteří se vyhýbají hlavním životním budoucím doménám, jako je právě práce, rodina aj. (Seginer, 1998).

Orientace na budoucnost je podle Nurmiho (1991a) komplexní, vícerozměrný a vícestupňový fenomén. Lze ji charakterizovat jako třístupňový proces – *motivace* neboli stanovení cílů, jejich *plánování* a *vyhodnocení* jejich realizovatelnosti. Motivace ovlivňuje, co je předmětem zájmu (neboli cílem) v budoucnosti jedince. Plánování znamená, jakým způsobem bude jedinec cíl v budoucnu realizovat. A nakonec hodnocení je proces, ve kterém jedinec vybírá předmět zájmu, který bude realizovat.

Vývoj orientace na budoucnost je dlouho vyvíjející se proces, na nějž má vliv kulturní prostředí, sociální interakce s druhými a kognitivní a sociální vývoj jedince. Naše kulturní prostředí stanovuje pro jednotlivá věková období specifické úkoly, přičemž typickými vývojovými úkoly pozdní adolescence jsou formování sexuální role, výběr povolání a osamostatnění se od rodičů. V kontextu těchto úkolů se rozvíjí cíle jedinců orientovaných na budoucnost. Stěžejní vliv na rozvoj orientace na budoucnost u dětí a později adolescentů mají jejich rodiče. Ukázalo se, že zájmy, hodnoty a cíle adolescentů a jejich rodičů jsou velmi podobné a pravděpodobně je od nich adolescenti přebírají. V oblasti sociálních interakci ovlivňují orientaci jedince na budoucnost i jeho vrstevníci, avšak jen co se týče spíše krátkodobých cílů. Co se týče kognitivního vývoje, rozvoj formálních operací na počátku rané adolescence pravděpodobně ovlivňuje schopnost stanovit budoucí cíle, které není možné realizovat okamžitě a vytvořit tak alternativní plán. Na druhou stranu Greene (1986 in Nurmi, 1991a) zjistil, že existuje velmi slabý vztah mezi výsledky v piagetovských úkolech, které měří formální operace, a úrovní orientace na budoucnost (Nurmi, 1991a).

Jak ukázaly výsledky mnoha studií, nejčastějším předmětem zájmu v budoucnosti je v tomto životním období vzdělávání a zaměstnání, a to i napříč různými kulturami. Dalšími častými předměty úvah jsou budoucí rodina a manželství, volnočasové aktivity a materiální aspekty života. Z hlediska věku významnost vzdělávání, budoucího povolání a rodiny postupně stoupá, naopak význam volnočasových aktivit upadá. Lidé na sklonku pozdní adolescence také

mají jisté obavy ohledně jejich budoucnosti. Tyto obavy vyplývají z hlavních zájmů – hrozba nezaměstnanosti, studijní neúspěchy a rozvod. Další starosti se týkají jejich primární rodiny, adolescenti se obávají o zdraví jejich rodičů a bojí se možného rozvodu. Určité obavy také plynou z aktuálního společenského dění, přičemž v 80. letech minulého století se jednalo například o hrozbu jaderné války, dnes už by tyto obavy byly podstatně jiné.

Mnoho výzkumníků se také zajímalo nejen o to, co je hlavními předměty zájmu v budoucnosti, ale kam až jsou adolescenti schopni „dohlédnout“ ve vztahu k těmto zájmům. Výsledky různých studií ukázaly, že lidé bez ohledu na své kulturní zázemí jsou schopni promítnout svůj život na konec druhé a začátek třetí dekády života.

Schopnost *plánovat* se s přibývajícím věkem zlepšuje a nejinak je tomu u plánování budoucnosti. Jak již uvádím výše, nebyl potvrzen vztah mezi rozvojem kognitivních funkcí v adolescenci a schopností plánovat. Za zlepšováním této schopnosti ale může stát prostředí, adolescenti jsou v plánování své budoucnosti velmi povzbuzováni svými rodiči a učiteli.

V rámci orientace na budoucnost a předměty jejího zájmu se také objevují genderové rozdíly. Muži se tradičně více aktivně zapojují do vzdělávání a pracovního života (a s ním spojený materiální aspekt a bohatství), ženy spíše do toho rodinného. Rozdíly byly také shledány v socioekonomickém statutu jedince. V nižších třídách je důraz kladen na pracovní život, ve středních preferují vzdělávání, kariéru a volnočasové aktivity. Adolescenti s vyšším socioekonomickým statutem jsou schopni představit si svůj život ve vzdálenější budoucnosti než jejich vrstevníci s nižším statutem. Jedním z možných odůvodnění této skutečnosti může být fakt, že ve vyšších společenských třídách se předpokládá, že hlavní vývojové úkoly mladých lidí budou aktualizovány v pozdější fázi jejich života (Nurmi, 1991a).

Rodiče adolescentů mají podstatný vliv na rozvoj orientace na budoucnost u svých dětí. Jednak ovlivňují samotný vývoj zájmu, hodnot a cílů jejich dětí, dále slouží jako model pro řešení různých vývojových úkolů a rodičovská podpora může být základem pro internalizaci pozitivního postoje k vlastní budoucnosti. Orientace na budoucnost samotných rodičů má zásadní vliv na rozvoj orientace na budoucnost jejich dětí, podle Webley a Nyhus (2006) zde existuje mechanismus sociálního učení a dědičnost některých osobnostních rysů, které se podílí na jejím rozvoji, a to např. svědomitost (Nurmi, 1991a; Webley, Nyhus, 2006).

2.2.3. Výzkumy věnující se časové perspektivě a budoucnosti adolescentů u nás

Macek ve své publikaci (2003) uvádí srovnání výzkumů tzv. posttotalitní generace a u generace adolescentů na počátku nového milenia. Zjistil, že mladší generace účastnící se výzkumu v roce 2001 přisuzovala vyšší důležitost trávení volného času s přáteli, chtěla dosáhnout dobrého vzdělání a vydělávat hodně peněz. Na druhé straně oproti generaci předchozí poklesla významnost přání mít vlastní děti, mít dobré interpersonální vztahy a být užitečný pro vlast (Macek, 2003).

Snad nejvíce se časové perspektivě u nás věnuje Isabella Pavelková, která je také autorkou konceptu perspektivní orientace a diagnostické metody Dotazník perspektivní orientace. Na tomto místě bych chtěla prezentovat shrnutí jednoho z jejích výzkumů, který byl realizovaný v roce 2001 (Pavelková, 2002) u žáků základních škol (8. a 9. ročník) a osmiletých gymnázií (tercie a kvarta). Ve výzkumu byl použit dotazník M-2 skládající se ze sedmi částí. Budu se nadále věnovat pouze dvěma částem, které zachycují vztah k budoucnosti – Gjesmeho metoda FTO (viz. kapitola 2.1.), respektive obecnou orientaci jedince na budoucnost, a metoda, která zachycuje celé spektrum časové orientace – Nejdůležitější události života, který využívám i ve výzkumu této diplomové práce. U Gjesmeho metody nebyl prokázán významný rozdíl mezi dívkami a chlapci, ani mezi jednotlivými ročníky. Naopak vysoce významný rozdíl byl prokázán mezi žáky základních škol a žáky víceletých gymnázií, kdy žáci základních škol mají více rozvinutou orientaci na budoucnost, což dáno tím, že se chystají na přestup na střední školu a s tím spojeným výběr budoucího povolání, čehož jsou žáci víceletých gymnázií „ušetřeni“. V dotazníku Nejdůležitější události života byli žáci vyzváni k sepsání deseti nejdůležitějších událostí (zážitků) celého jejich života a k těmto událostem přiřadit časové charakteristiky pomocí čísel (1 pro vzdálenou minulost, 2 pro blízkou minulost, 3 pro přítomnosti, 4 pro blízkou budoucnost a 5 pro vzdálenou budoucnost). Odpovědi tedy byly analyzovány z obsahového i časového hlediska. Až na jemné odlišnosti vypadalo u obou skupin žáků schéma následovně: vlastní narození; narození sourozence; první den ve škole; dostat se na střední školu (žáci ZŠ) / dostal/a jsem se na gymnázium (žáci gymnázia); dobří kamarádi; první láska; nástup do povolání; založení rodiny; smrt (Pavelková, 2002).

Cottleho dotazník také využila ve své bakalářské práci Radka High (2010), která zkoumala časovou perspektivu u starších jedinců – u studentů septimy na osmiletém gymnáziu. Po dat došla k následujícím závěrům: Nejvíce událostí, které studenti v dotaznících uváděli, se týkalo budoucího zaměření – tedy kariéry, studia vysoké školy a narození vlastních dětí. Studenti popsali běh života, který je pro naši kulturu typický. Subjektivní obsahy uváděli

pomálu. Co se týče genderových rozdílů, u dívek dominovaly události narození vlastních dětí, gymnázium a vysoká škola, oproti tomu se u chlapců nejvíce vyskytovaly zmínky o kariéře, dále o narození dětí a o vlastním narození. Studenti byli celkově ve svých výpovědích struční, většina se držela spíše lineární dimenze, jen někteří z nich uvedli obsahy prostorové dimenze, přičemž nejvíce z nich uvádělo úspěchy ve vlastních zájmech.

Radka High se dlouhodobě zabývá časovou perspektivou u středoškolské mládeže, zejména její diagnostikou s využitím diagnostického nástroje MIM (Metoda motivační indukce, popis viz. v kap. 2.1.) jako například v dizertační práci, v rámci jejíhož výzkumu zjistila, že se studenti zabývají dlouhodobými časovými jednotkami (přes 60 % všech výpovědí bylo možné zařadit do odpovídající kategorie). Obsahová analýza dotazníku MIM dále ukázala, že se studenti nejvíce zabývají svým self, naopak ve výzkumech Pavelkové (2002) se vzorek více zabýval sociální oblastí – touhou po lásce, partnerovi apod (High, 2017).

Výzkumům zabývající se časovou perspektivou u adolescentů se mimo jiné také věnuje Kateřina Lukavská, která se také podílela na překladu dotazníku ZTPI do české verze, který blíže popisuji v předchozí kapitole (kap. 2.1.) (Lukavská, Klicperová – Baker, Lukavský, Zimbardo, 2011). Pod vedením Lukavské vzniklo několik prací zkoumající negativní časovou perspektivu u adolescentů, např. Kocourek (2018) se ve své bakalářské práci zabýval negativní časovou perspektivou a její souvislostí s typem attachementu u studentů posledního ročníku gymnázia v porovnání s vysokoškolskými studenty. Předpoklad, že u studentů gymnázia bude negativní časová perspektiva zastoupena ve větším počtu, se nakonec nepotvrdil, což bylo především dáno vysokým podílem vysokoškolaček vůči vysokoškolákům mužům ve vzorku, kdy ženy jsou celkově více negativně orientované. Vliv typu attachementu na rozvoj negativní časové perspektivy nebyl v tomto výzkumu prokázán (Kocourek, 2018). Vztahem negativní časové perspektivy a další proměnnou, tentokrát self – efficacy, se zabývala Slížková (2018). Výzkumu se zúčastnil výzkumný soubor tvořen stejnými skupinami jako ve výzkumu Kocourka (2018), tedy z maturantů a vysokoškoláků. Významný vztah mezi těmito dvěma proměnnými byl prokázán, přičemž dívky podobně jako v předchozím zmíněném výzkumu výše skórovaly v negativní časové perspektivě než chlapci (Slížková, 2018). Poslední z výzkumů, který bych chtěla na tomto místě uvést, je výzkum Svobodové (2018), která zjišťovala projevy negativní časové perspektivu u gymnazistů v posledním ročníku. Výzkum je svou povahou nejblíže ze všech uvedených výzkumů zkoumající negativní časovou perspektivu tomu v této práci, jelikož kombinuje kvantitativní design s kvalitativním. Autorka nejprve administrovala dotazník většímu množství respondentů a následně s pár vybranými, kteří

vykazovali vysoké nebo naopak velmi nízké skóry negativní perspektivy, provedla rozhovor s použitím projektivních metod. Zjištěním, které nás k povaze této práce nejvíce zajímá, bylo, že negativně orientovaní jedinci směřují více svých myšlenek a obav do budoucnosti než do minulosti (Svobodová, 2018).

Při provádění vlastního výzkumu (respektive při uplatňování hlavní metody polostrukturovaných rozhovorů) jsem se nejvíce inspirovala výzkumem v bakalářské práci Petra Coufala. Cílem výzkumu bylo zjistit, jak se ke své budoucnosti vztahují studenti čtyřletých gymnázií, studenti vyšších ročníků osmiletých gymnázií, a i studenti odborných středních škol. Věková skupina tohoto výzkumného vzorku tedy byla o něco rozmanitější (15-20 let) než skupina respondentů v mé práci, ve které jsem provádím rozhovory výhradně se studenty gymnázií v maturitním ročníku. Data získával skrze polostrukturované rozhovory, na základě jejichž analýzy utvořil pomocí otevřeného kódování 6 kategorií: perspektiva budoucnosti; škola a profesní orientace; vliv rodičů, kamarádů; zahraničí; odchod od rodičů; vlastní příjem, brigády. Na základě výše uvedených kategorií dospěl k následujícím závěrům: Všichni respondenti se aktivně zabývali budoucností do několika let, a to především na úrovni představ o ukončení střední školy, studiu na vysoké škole, někteří i o svém budoucím zaměstnání. Dívky byly i přes nižší věk uvážlivější než chlapci, měly ve své budoucnosti „větší jasno“. Zajímavým tématem byl odjezd do zahraničí, což bylo mnohými středoškoláky bráno jako nejjednodušší alternativa k osamostatnění už na střední škole, zároveň v této možnosti mnozí shledávali zlepšení svých jazykových dovedností a výhodu při pozdějším hledání práce. Co se týče osamostatnění, mnoho studentů uvažovalo nejčastěji o formě sdíleného bydlení se svými přáteli již po ukončení střední školy. Představy o partnerských vztazích a zakládání vlastní rodiny byly pro většinu studentů velmi vzdálené a zatím nebyly předmětem jejich úvah (Coufal, 2016).

Další významnou prací je diplomová práce Veroniky Menšíkové (2008), která pojednává o vztahu studentů osmiletého gymnázia (konkrétně sekundy, kvarty a septimy) k jejich vlastní budoucnosti. Pro potřeby své práce se především více zaměřím na výsledná zjištění u studentů septimy, jelikož ty jsou věkově nejblíže studentům v mém výzkumu. Pro výzkum byla zvolena jedna z explaračních metod, a to slohová práce na téma „moje budoucnost“, jejímž prostřednictvím studenti vypovídají o osobních obsazích, u kterých lze následně provést mimo obsahové analýzy i analýzu časovou a podrobit je dalším aspektům časové perspektivy (např. hloubka, alternativnost apod.). Ve svých slohových pracích se studenti zmiňovali jak o maturitě, tak i o studiu vysoké škole, které jsou pro ně v septimě již ne

tak vzdálenou budoucností jako u mladších studentů. Velké množství studentů uvažovalo o cestě do zahraničí ale spíše jen v rámci studijního pobytu, málokdo uvažoval o trvalém bydlišti mimo Českou republiku. V oblasti povolání se v septimě objevily rozdíly mezi dívky a chlapci – nejvíce o své budoucí profesi psali právě chlapci z tohoto ročníku, pro dívky ve stejném věku toto téma v jejich slohových pracích naopak nebylo tak časté. O volném čase a jeho náplni se septimáni zmiňovali poskromnu, protože předjímají, že ho budou mít čím dál tím méně oproti přítomnosti. Vztah se svým budoucím partnerem nejčastěji uváděly právě studentky septimy, přičemž více psaly o manželi než příteli. U založení rodiny se situace obrátila a o vlastních dětech se zmiňovali pouze chlapci – stejná zjištění platí i pro kategorii primární rodiny. V otázce bydlení studenti i studentky jednoznačně preferovali samostatné bydlení či s novou rodinou. Z hlediska časové analýzy se Menšíková (2008) snažila zážitky, o kterých se studenti ve svých slohových pracích zmiňovali, zařadit do určitých časových rámců. Nejvíce se zážitky studentů septimy týkaly dlouhodobé budoucnosti – konkrétně u dívek se spíše jednalo o událost do 30 let věku, u chlapců nad 30 let věku (Menšíková, 2008).

EMPIRICKÁ ČÁST

3. Metodologie výzkumu

Ve své diplomové práci uplatňuji kvalitativní přístup. Podle Miovského (2006, s.18) je: *„kvalitativní přístup v psychologických vědách přístupem využívajícím principů jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky a v jeho rámci cíleně pracujeme s reflexivní povahou jakéhokoli psychologického zkoumání. Pro popis, analýzu a interpretaci nekvalifikovaných či nekvalifikovatelných vlastností zkoumaných psychologických fenoménů naší vnitřní a vnější reality využívá kvalitativních metod“*. V překladu tento úryvek znamená, že se kvalitativní přístup nezříká výzkumu takových fenoménů, které jsou jedinečné a neopakovatelné a které tedy mohou různí jedinci vnímat odlišně. Další významnou vlastností je kontextuálnost, která zdůrazňuje fakt, že v psychologii existuje málo zákonitostí, které by platily všeobecně. Většina psychologických fenoménů je vázána pouze na určitý kontext. Dále má zásadní význam procesuálnost a dynamika, kdy se každý jev odehrává v procesu – vzniká, rozvíjí se a zaniká. Proces má málokdy lineární průběh, dynamika změn se neustále proměňuje. Reflexivní povaha tohoto přístupu spočívá v tom, že výzkumník se přímo či nepřímo podílí na procesech, které jsou předmětem jeho zkoumání (Miovský, 2006).

Konkrétními výzkumnými metodami jsou polostrukturované interview a jako doplňková metoda k interview slouží dotazník Cottleho „Nejdůležitější události života“ (Pavelková, 2002, High, 2010). V rámci polostrukturovaných rozhovorů s jednotlivými studenty jsem se zaměřila na témata týkající se budoucnosti mladých studujících jedinců, která podrobně představuji v kapitolách níže. Metoda rozhovoru byla vybrána ze dvou důvodů – jednak existuje málo výzkumů na téma časové perspektivy, ve kterých se uplatnila jako výzkumná metoda právě rozhovor a kvalitativní design celkově, většinou převažují kvantitativní výzkumy, pro které je typická metoda ve formě dotazníkového šetření; druhým důvodem jsou značné výhody této metody, jako je například možnost doptávat se (což v případě dotazníkového šetření nelze) a zjišťování konkrétních jevů od konkrétních jedinců. Doplňkovou metodou (dotazník) lze poté získat seznam důležitých událostí i s jejich časovým zařazením (High, 2010).

3.1. Výzkumné cíle a otázky

Cílem mé diplomové práce je zmapovat vztahování se studentů k jejich budoucnosti – především popsat její obsahy a jejich umístění v budoucnosti pomocí jedné metody a zjistit jejich důležitost a vztah k minulosti a přítomnosti pomocí další doplňkové metody. Na základě porovnání výsledků těchto dvou metod můžeme získat ucelený obraz o důležitosti jednotlivých obsahů ve vlastní budoucnosti studentů posledního ročníku gymnázia.

Na základě výše uvedených cílů vyvozuji **základní výzkumné otázky**:

1) *Jaké jsou obsahy představ o vlastní budoucnosti u studentů v posledním ročníku gymnázia?*
2) *Jaké je časové zařazení těchto obsahů?*
3) *Jakou mají tyto obsahy důležitost? (resp. Jaké budoucí události se nachází na seznamu 10 nejdůležitějších událostí v životě?)*
4) *Které události z minulosti a přítomnosti nejvíce ovlivňují představy o vlastní budoucnosti?*

Obsahy mám na mysli konkrétní témata, kterými se maturanti na gymnáziích zabývají, a na které se je v rámci dotazování explicitně ptám, či je sami zmiňují. Časové zařazení znamená, do jak vzdáleného časového horizontu studenti jednotlivé obsahy kladou. Dále si kladu za cíl zjistit 10 nejdůležitějších v životě, u kterých se především soustředím na události, které studenti začleňují do budoucnosti a které události z minulosti a přítomnosti nejvíce ovlivňují jejich budoucí představy.

3.2. Výzkumný vzorek

Vzhledem k názvu a povaze diplomové práce jsem volila výzkumný vzorek zahrnující studenty čtyřletého či osmiletého gymnázia absolvující ve školním roce 2018/2019 4. ročník či oktávu – tedy maturanty. Výzkumu se zúčastnilo 10 studentů (5 dívek a 5 chlapců). Studentům bylo v době výzkumu mezi 18 až 20 lety. Níže uvádím tabulku prezentující specifické údaje jednotlivých studentů. Všechna jména byla z důvodu zachování anonymity pozměněna.

Tab.č.1: Údaje o jednotlivých studentech

Jméno	Ročník	Věk
Aleš	G4	19 let
Aneta	G4	20 let
Anežka	G4	19 let
Jakub	G4	19 let
Jana	G4	19 let
Katka	G8	18 let
Marek	G4	19 let
Oliver	G8	18 let
Petra	G8	19 let
Radek	G8	18 let

Pozn.: G4 – čtyřleté gymnázium; G8 – osmileté gymnázium

Výzkumný soubor jsem vybrala metodou nepravděpodobnostního výběru, která je typická pro kvalitativní výzkum. Obecně u kvalitativního výzkumu platí, že nikdy přesně dopředu výzkumník neví, jak bude výběr výzkumného vzorku vypadat. V rámci nepravděpodobnostního výběru jsem nakonec zvolila dvě metody: metodu sněhové koule a metodu výběru souboru samovýběrem. Výběr vzorku metodou sněhové koule patří v rámci kvalitativních metod k té nejpoužívanější. Tato metoda spočívá v získání kontaktu s první generací účastníků, a to prostřednictvím využití výběru přes instituce nebo díky osobnímu kontaktu samotného výzkumníka (jedná se o tzv. nultou fázi). Následně získáváme prostřednictvím tohoto kontaktu první účastníky, které „nominuje“ právě účastník nulté fáze. V nulté fázi jsem na základě soukromých osobních kontaktů získala pět jedinců, kdy tři z nich se samotného výzkumu zúčastnili (a jedna z nich nominovala dalšího potenciálního účastníka), zbylí dva mi další tři jedince, kteří splňovali kritéria pro účast výzkumu, zprostředkovali. Nakonec jsem pro získání posledních účastníků použila již výše zmíněnou metodu výběru souboru samovýběrem. K této metodě jsem se uchýlila z důvodu toho, že mi respondenti již nepřinášeli žádné další vhodné potenciální účastníky. Tato metoda je založena na principu

dobrovolnosti – projevení aktivního zájmu zapojit se do výzkumné studie. (Miovský, 2006). Prostřednictvím sociální sítě Facebook, přesněji řečeno facebookové skupiny zahrnující budoucí uchazeče o studium na Pedagogické fakultě UK, se mi tímto způsobem podařilo získat tři další účastníky.

3.3. Metody sběru dat a průběh výzkumu

Před uskutečněním výzkumu a jednotlivých setkání s maturanty jsem si připravila tematické okruhy na rozhovor. Jako metodu získávání kvalitativních dat jsem tedy zvolila polostrukturované interview. Tento typ je nejrozšířenější metodou interview, jelikož má mnoho výhod oproti strukturovanému nebo nestrukturovanému interview. Výzkumník si připravuje okruhy otázek, na které se bude účastníků ptát, přičemž je možné zaměňovat jejich znění a pořadí, vhodné je také použít následné inquiry pro upřesnění a vysvětlení odpovědi dotazovaného. Stěžejní je tzv. jádro interview, což je minimum témat a otázek, které musíme s dotazovaným probrat. Na jádro se poté nabalují doplňující témata a otázky, které jsou velmi užitečné pro budoucí analýzu. U tohoto typu rozhovoru je obvykle přikládána velká váha vnějšímu prostředí. Z praktických důvodů jsem se s respondenty setkávala v menších kavárnách, ve kterých nebyl hluk ať už v podobě hlasité hudby či přítomnosti velkého množství ostatních zákazníků.

Níže uvádím okruhy/otázky použité pro rozhovory v rámci mého výzkumu, které jsem sestavila po bližším zkoumání problematiky v literatuře a v odborných článcích, ale i na základě prostého povědomí o tématech, kterými by se mohli mladí lidé ke konci studia na gymnáziu zabývat v našem kulturním prostředí a také na základě vlastní zkušenosti v minulosti, kdy jsem já sama byla v roli studentky gymnázia.

<u>Budoucnost obecně</u>

Když se řekne „moje budoucnost“, co si představíš?

Jaký nejzazší okamžik ve svém životě si dokážeš představit?

Máš představu o tom, co budeš dělat po maturitě?

Pomocí prvního tematického okruhu „Budoucnost obecně“ jsem studenty chtěla celkově naladit na uvažování o vlastní budoucnosti bez jakéhokoliv vnášení konkrétních témat, jako jsou například studium, práce rodina apod. Otázkou zjišťující nejzazší okamžik, který si studenti jsou schopni aktuálně představit jsem chtěla hned na počátku rozhovor získat představu o délce jejich budoucí časové perspektivy.

Studium

Hlásíš se na vysokou školu? Na jakou školu se chceš dostat?

Co tě motivovalo k výběru dané školy?

Měli na tvůj výběr školy vliv jiní lidé?

Chtěl/a bys studovat v zahraničí?

Plánuješ se osamostatnit již v průběhu studia nebo až poté?

Druhý tematický okruh se celý věnuje jedné životní etapě a tou je studium na vysoké škole. Vzhledem k tomu, že jsem rozhovory vedla se studenty gymnázia, předpokládala jsem směle, že budou chtít po ukončení studia na gymnázium pokračovat ve studiu na vysoké škole (popř. vyšší odborné škole), jelikož gymnázium, obzvláště všeobecné, neposkytne jedinci poznatky a dovednosti, pomocí nichž by mohl jedinec vykonávat specifickou profesi, jako je tomu u středních odborných škol a učilišť. K většímu rozpracování tohoto okruhu mě dále vedl fakt, že studium na vysoké škole je jedna z hlavních věcí, které maturanti na gymnáziu řeší (podávají si přihlášky na vysoké školy, uvažují, co by chtěli jednou vykonávat za profesi) a bude tedy pro ně toto téma velmi živé. V neposlední řadě mi přišlo praktické se v první polovině rozhovoru věnovat v podstatě ne příliš osobnímu tématu, jako je právě studium v porovnání například se svatbou a zakládáním rodiny, a tím tak získat větší důvěru respondentů a zvýšit míru jejich otevření.

Období po studiích – pracovní a osobní život

Co plánuješ po studiích?

Co bys chtěl/a jednou dělat? Jaké je tvé vysněné povolání?

Chtěl/a bys cestovat po světě?

Plánuješ se usadit a případně založit rodinu?

Jak moc jsou pro tebe důležité současné vztahy s ohledem na budoucnost?

Poslední tematický okruh jsem nazvala Období po studiích – pracovní a osobní život. Původně jsem chtěla vytvořit okruhů více – jeden zaměřený právě na pracovní život, druhý na partnerský, rodinný apod., poté jsem si ale uvědomila, že ne každý respondent bude mít podrobně rozpracovanou představu o budoucím pracovním životě, o budoucím rodinném životě atd., a tak jsem se rozhodla dát všechna tato témata do jednoho okruhu, a podle konkrétního jedince budeme společně hovořit více na témata, ke kterým má co říct, a ta ostatní naopak v rámci rozhovoru upozadit.

Následně jsem se v průběhu prosince 2018 až února 2019 setkávala s jednotlivými maturanty a prováděla s nimi rozhovory týkající se jejich budoucnosti. Samotné rozhovory jsem se svolením účastníků nahrávala a následně přepisovala pro budoucí analýzu.

V další fázi výzkumného šetření jsem studentům maturitního ročníků zaslala dotazník „Nejdůležitější události života“, který následně vyplňovali v květnu 2019. Podobu dotazníku, tak jak jsem ho zadala studentům, uvádím v příloze práce. Dotazníkové šetření jsem rozhodla využít proto, abych zvýšila validitu kvalitativních dat. Konkrétně jsem tedy použila *triangulaci metod získávání dat*, pomocí níž můžeme minimalizovat různá zkreslení vzniklá při procesu získávání kvalitativních dat a která podle Miovského (2006) sleduje tyto cíle – jednak může výzkumník použitím tohoto typu triangulace zjistit, zda není zdrojem zkreslení chybné či nedostatečné zvládnutí metody získávání dat, či zda není schopen jinou metodou získat kvalitnější data (Miovský, 2006).

3.4. Způsob zpracování dat

Analýza dat vychází z prvků metody zakotvené teorie. Zakotvenou teorii společně vyvinuli Glaser a Strauss v 60. letech 20. století. Metoda je úzce specifická v tom, že její systematické techniky a postupy analýzy umožňují výzkumníkovi vytvořit teorii, která vychází z empirického základu a splňuje přitom důležité charakteristiky jako je například validita, zobecnitelnost, reprodukovatelnost, přesnost, kritičnost aj. Vzhledem k tématu a výzkumu práce, ve kterém není cílem vytvořit teorii v pravém slova smyslu, ale spíše kvalitativně popsat

charakteristiky v uvažování o vlastní budoucnosti u specificky věkové a vzdělané skupiny jako jsou studenti posledního ročníku gymnázia, využívám jen určité prvky tohoto výzkumného designu a to především otevřené kódování. Otevřené kódování je v metodě zakotvené teorie analytickým procesem, pomocí kterého jsou jednotlivé pojmy identifikovány a rozvíjeny, což se děje za přítomnosti neustálého porovnání a kladení otázek. Na základě porovnávání a kladení otázek jsou podobné případy seskupeny do kategorií (Strauss, Corbinová, 1999).

Analýzu vlastních kvalitativních dat (tedy přepsané rozhovory) jsem prováděla skrze otevřené kódování s využitím počítačového programu MAXQDA 2018. Tento program (respektive jeho demo verze) je dostupný na internetu a lze si ho stáhnout na dva týdny bezpoplatně. Velkou výhodou programu je, že hotové kódy a kategorie lze převést do MS Excel, což jsem následně provedla.

Nejprve jsem analyzovaný text rozdělila na jednotky. Takovou jednotkou může být slovo, sekvence slov, věta či odstavec. Každé vzniklé jednotce jsem přidělila nějaký kód. Kód je slovo nebo krátká fráze, která vystihuje určitý typ a odlišuje jej od ostatních. Při volbě kódu si výzkumník klade otázku, o čem daný úryvek vypovídá. Kódy zpočátku formuluje ad hoc. Postupně zjišťuje, že některé kódy mohou znamenat totéž – neustále se k nim vrací, reviduje je a přejmenovává dle potřeby (Švaříček, Šeďová, 2007). Tímto způsobem jsem postupovala i já.

Jak jsem postupně kódovala jednotlivé rozhovory a vytvářely se mi tak pomocí programu MAXQDA 2018 seznamy kódů, začala jsem provádět jejich systematickou kategorizaci. Začala jsem budovat hierarchický systém – kategorie, subkategorie a v nich obsažené jednotlivé kódy. Tento systém jsem během celého procesu několikrát přeskupovala a přepracovala do té doby, než jsem byla se systémem kategorií, subkategorií a kódů subjektivně spokojena.

S odstupem tří až čtyř měsíců jsem těm samým studentům, s kterými jsem vedla rozhovory, zaslala dotazník „Nejdůležitější události života“ a požádala je o jeho vyplnění. Tento dotazník se zabývá způsobem pojetí lineární a prostorové dimenze v mysli jedince a umožňuje tím tak získat seznam nejdůležitějších událostí i s jejich časovým zařazením (High, 2010). Z 10 studentů, kteří se zúčastnili rozhovoru na téma budoucnost, mi vyplněný dotazník zaslalo 8 z nich.

Nejprve jsem si všechny vyplněné „tabulky“ s událostmi přečetla a následně začala s jejich kategorizováním, kdy jsem si jednotlivé události vypsala po sloupcích do jednotlivých časových zón (1 – vzdálená minulost, 2 – blízká minulost, 3 – přítomnost, 4 – blízká budoucnost

a 5 – vzdálená budoucnost) a připisovala k nim počet jejich výskytu. Poté jsem se některé kategorie snažila dát do vzájemných souvislostí s kategoriemi (a samotnými daty) vzešlými z rozhovorů.

4. Interpretace dat vzešlých z rozhovorů

V této části interpretuji data, a tím se tak snažím odpovědět na výzkumné cíle, otázky. Jakým způsobem tedy studenti posledních ročníků uvažují o své budoucnosti a jaké jsou obsahy a časové rozložení těchto obsahů?

Následující text je rozčleněn na sedm velkých tematických celků, a to konkrétně: budoucnost obecně; studium; profese; cestování; (ne)osamostatnění se; vztahy; usazení, založení rodiny.

Jednotlivé tematické celky vznikly uvedením jednotlivých kategorií a subkategorií do vzájemných souvislostí. Pro lepší přehlednost uvádím tabulku, která prezentuje jednotlivé tematické celky a kategorie, potažmo subkategorie, které zahrnují.

Tab.č.2: Témata prezentující kategorie a subkategorie jednotlivých témat

Budoucnost obecně	Studium	Profese	Cestování	(Ne)osamostatnění se	Vztahy	Usazení, založení rodiny
Nejzazší okamžik	Výběr oboru • Zájem o obor • Vliv druhých na výběr oboru • Ostatní důvody Nevýběr oboru Sázka na jistotu	Vytoužená profese Představy o vlastní profesi v minulosti Profesní vize a cíle	Vztah k dlouhodobém u cestování Cestování v průběhu studia	Vyhovující podmínky Nevyhovující podmínky Finance na bydlení Ideální čas na osamostatnění	S rodinou S přáteli a spolužáky S partnerem	Ideální čas na založení rodiny

4.1. Budoucnost obecně

Hned zpočátku bych chtěla objasnit, proč jsem tento celek pojmenovala „budoucnost obecně“, když se budoucností zabývám napříč celou prací. Tento celek vyplývá z prvotních otázek, které jsem studentům pokládala, a které zjišťují, co jedince napadne, když se řekne „moje budoucnost“ a kam až je schopen v rámci své budoucnosti dohlédnout. Chtěla jsem, aby v rámci tohoto celku zazněla témata, kterými se primárně jednotliví studenti zabývají a které tedy přímo vyplývají z nich samých, a ne jako odpovědi na explicitně zaměřené otázky ohledně studia, profese apod.

V rámci tematického celku zazněla témata, která následně rozpracovávám dále: studium, profese, osamostatnění, založení rodiny, a nejzazší okamžik, na který jsem se studentů přímo dotazovala a kterému se úzce věnuji ve zvláštní podkapitole. Podrobně se také věnuji cestování (kapitola 2.4.) a vztahům (kapitola 2.6.).

Jedním z nejčastěji uváděným obsahem po položení otázky „Když se řekne moje budoucnost, co si představíš?“ bylo právě studium. Studenti se zmiňovali o blížící se maturitě, přijímacích zkouškách na vysokou školu až po samotné studium na vysoké škole. Pro názornou ukázku uvádím některé z výpovědí (kódy) prezentující tyto obsahy: *„...momentálně spíš ta škola – maturita, přijímačky, studium“; „Úplně teď nejbližší je maturita, příprava na vejšku, přijímačky.“ Nebo „Takže si teď třeba aktuálně představuju maturitu a vysokou školu“.* Dále uváděli dilemata spojená s výběrem vysoké školy, respektive oboru: *„Edukační se týká mého vzdělání a perspektivy v tomhle směru. Jedná se o velmi složitou otázku pro mě, protože se rozhoduje o mém oboru a mý profesi v budoucnu.“; „Spolu s tím přemýšlím o vysoké škole a pro mě zrovna aktuálním výběru místa, kde bych chtěl studovat.“* Až po přání úspěšně ukončit studium na vysoké škole: *„...samozřejmě mým cílem v budoucnu je dostudovat“* a *„...mít vystudovaný peďák“*.

Hned po studiu se často studenti zmiňovali o práci, a to tím způsobem, že pouze uvedli její existenci v budoucnosti. Na konkrétní představy jsem se jich posléze ptala, přičemž se jimi následně zabývám v tematickém celku „profese“.

O možnosti osamostatnění se na začátku rozhovoru zmiňovali dva studenti, dalších z nich jsem se na to ptala až v další části interview. Podle mého názoru se většina studentů vzhledem k plánu pokračování ve studiích v posledním ročníku gymnázia osamostatněním nezabývá, jelikož většina z nich plánuje být i během studia na vysoké škole ve svém původním domově, nebo se plánují osamostatnit až v průběhu vysokoškolského studia, což je vzdálenější

budoucnost, která tím pádem nestojí v popředí, jako je tomu například u studentů středních odborných škol, které ve velké většině ve studiu na vysoké škole nepokračují a nastupují po maturitní zkoušce do výkonu profese, kdy vzhledem k možnosti vlastního plnohodnotného výdělku častěji právě o osamostatnění uvažují.

Někteří studenti si vlastní budoucnost spojí i se založením vlastní rodiny, od pouhé zmínky o ní: *„Když se řekne budoucnost, tak si představím něco, co je dál, třeba rodinu a práci. To je moje budoucnost.“* Či*: „Určitě bych chtěla mít rodinu a děti, to je něco taky určitě jako můj cíl.“* Až po zamyšlení se o výchově budoucích potomků*: „...pak třeba založit rodinu – vychovat potomky v rámci schopností, protože vím, že se to vždycky může někde vymknout, aby byli v dobré fungující rodině a předat jim nějaké hodnoty, to je důležitý“*.

Zajímavě přistupovali k otázce dva studenti, kteří se rozpovídali na témata seberozvoje, seberůstu, nalezení vlastního já, práce na sobě. Tímto tématem už se dále v práci nezabývám, ale chtěla jsem se o ní krátce zmínit v této kapitole. Například jedna ze studentek, Jana, řekla: *„Já to beru tak, že je důležitý se najít, najít, co tě baví, najít sebe sama, a když to člověk najde, tak se v tom rozvíjet. Já jsem se například našla v hudbě.“,* na což se následně vyjadřuje k výběru budoucí profese, která právě souvisí s hudbou. Oceňuji propojení úvahy o vlastní budoucnosti se zamyšlením se nad sebou sama, nad svým životem a sdílení jakéhosi filosofického zamyšlení.

K seberozvoji seberůstu se explicitně vyjádřil Radek: *„Představím si možnost osamostatnění se a možnosti růstu, nové šance a příležitosti. Představuji si možnost dalšího rozvíjení a sebezlepšování. Rád bych si splnil svých 100 snů, co jsem si naplánoval.“*, přičemž neopomíjí i události, které se v průběhu života mohou stát a které by seberozvoj a růst mohly negativně ovlivnit, paradoxně však jedince v tomto ohledu „vynesou“ výš: *„Když člověk dospěje k dobrému nastavení mysli, tak pro něj chyby a špatné příhody nejsou něčím po čem se psychicky zhroutí a přestane bojovat, ale je to něco, po čem vyleze třeba silnější, minimálně ho to posune víc, než kdyby překážku obešel“*.

I takovým způsobem mohou studenti v posledním ročníku gymnázia uvažovat.

4.1.1. Nejzazší okamžik v budoucnu

Někteří studenti dokázali v rámci své budoucnosti dohlédnout nejdále k ukončení studia na vysoké škole (popřípadě ještě k nástupu do zaměstnání), což vzhledem ke standardní délce studia, která obvykle čítá 5 let, odpovídá zhruba věku 24 až 25 let. Takový věk přímo uvádí

jeden ze studentů Aleš: *„Ale asi do těch 25 se dokážu představit, že budu po vejšce a budu si hledat práci. Nebo alespoň je to nejzazší budoucnost, do který si dokážu představit mé plány.“* Jakub si ani počátek výkonu profese nedokáže představit: *„Dokážu si představit, že jsem na vejšce, na ekonomický škole a že dělám třeba státnici a tak. Dál to nemám úplně promyšlený. (...) Dovedu si třeba představit, že píšu knihu, ale to spíš ve volném čase. Ale práci ne“*, podobně jako Marek: *„I když dokážu přemýšlet nad celým svým životem, reálně si asi dovedu představit jen studia na vysoké škole. Popravdě si neumím moc představit, jak by mohl vypadat můj život po ukončení univerzity. Umím si představit, že bych učil, ale víc asi ne ...“*.

Dívky se na rozdíl od chlapců více dotýkaly tématu vztahů, rodiny a vlastních dětí. Aneta svůj nejzazší okamžik vidí v setkání s budoucím partnerem: *„Asi jak vystuduji vysokou školu a potkám nějakého mládence. (smích) Takže takhle zatím – bakalář, magistr, mládenec.“* Jiné studentky si již dokáží představit samy sebe v roli matky, která ale vychovává mladší děti – jako např. Jana: *„Nejdál, co si zatím dokážu představit, že vychovávám potomka do takovýho věku tří let. Že jsem ještě prostě mladá máma – ne ta, co už má starší děti.“* Nebo Katka: *„No, o vnoučatech asi ještě úplně nepřemýšlím, končím asi u těch dětí. (smích) To, že budu mít vnoučata, je ještě moc vzdálený, takže tam je asi ta hranice. A co se týče těch dětí, asi si spíš představím ty menší než ty větší“*.

Dva studenti byli schopni dohlédnout ještě dále, a to až přímo do vlastního stáří, respektive důchodového věku – např. Petra: *„Tak úplně nejdál si dokážu představit, že budu stará, budu sedět doma a nic nedělat. (Smích)“* a Radek: *„...představuju si sám sebe, jak jsem v důchodu, jsem před tou televizí a promítám si ten svůj život. (Smích) Žiju ve svém domě, bez toho že bych si ho pronajímal/platil hypotéku, žiju ve SVÉM domě, na který jsem si během života vydělal. Jsem spokojený nad tím, že jsem něco dokázal a jsem klidný důchodce. Jo a budu mít zahradu a bazén. (smích)“,* který mimo jiné ve své výpovědi zmiňuje spokojenost s prožitým životem a úspěch ve formě vlastního dosaženého bydlení. Petra dále ještě zdůrazňuje nejzazší okamžik z profesního hlediska: *„A co se týče té kariérní stránky – tak že budu vlastnit tu školku a budu ředitelka.“* Tedy také zdůrazňuje určitou formu úspěchu, i když jinou než Radek.

4.2. Studium

V následujících podkapitolách se již budu věnovat pouze tématu studium a jeho vztahu k budoucnosti studentů. Během kódování jsem v rámci tohoto tématu dospěla k několika

kategoriím, které dále ještě dělím na několik subkategorií. V oblasti studia se studenti v posledním ročníku gymnázií nejvíce zabývají výběrem, respektive nevýběrem oboru na vysoké škole a tzv. sázkami na jistotu, což jsou obory, na které je podle jejich výpovědí určitě přijmou ke studiu.

4.2.1. Výběr oboru na vysoké škole

Studenti si vybírají obor, který by v budoucnu chtěli studovat, z různých důvodů. Ti, se kterými jsem vedla jednotlivé rozhovory, odůvodňovali svá rozhodnutí pro výběr daného oboru tím, že se zkrátka o daný obor (a profesi z něj plynoucí) zajímají, nebo je ke studiu oboru inspirovali druzí lidé, ať už jakýmkoliv způsobem. Dále hovořili o různých výhodách příslušného oboru a to např. o jeho variabilitě, možnosti studovat ho i v zahraničí, či případně atraktivitě a nenáročnosti oboru.

Primárně se věnuji subkategoriím „zájem o obor“ a „vliv druhých na výběr oboru“, ostatní důvody volby shrnuji do podkapitoly „ostatní důvody k výběru oboru“.

4.2.1.1. Zájem o obor

Volbou založenou zájmem o obor mám na mysli ty výpovědi, ve kterých zazníval přímo název daného oboru či prvky jemu příbuzné. Marek, který chce studovat psychologii tvrdí, že ho psychologie neláká jen v tom smyslu, že by se chtěl jednou stát psychologem ale i jako samotný obor: *„Tak jednak mě baví psychologie jako věda, jako obor.“* Někteří spojili dva své zájmy v jedno jako například Oliver svou lásku k matematice a řízení lidí, se kterým má bohaté zkušenosti skrze vedení dětí ze skautského oddílu, a rozhodl se jít studovat management: *„...mě baví matika a fyzika a je to v podstatě jediný, co mě baví (...) mě sice zajímá ta technologie, ale ještě víc ten management, táže bych se chtěl vydat tímhle směrem. Proto chci jít právě na ten obor Management.“* Nebo Radek, který je zainteresován do matematiky a financí, na základě čehož se hlásí na Matematické metody v ekonomii na VŠE: *„...vždycky mě bavily peníze a rozumět jim, takže mě baví ekonomie, tudíž se hlásím na ekonomii (...) Oslovilo mě to, protože mě baví matika a prostě grafy, čísla, tomu já rozumím“*.

4.2.1.2. Vliv druhých na výběr oboru

Během rozhovoru na téma studium jsem se maturantů také ptala (nebo se o tom zmínili sami), zda měl na výběr oboru, na který se hlásí, vliv někdo druhý, ať už se jednalo o rodinu,

přátele či někoho dalšího. Těmito „vlivnými“ lidmi se stali v mnoha případech jedinci, kteří měli s oborem, co dočinění. Aneta dlouho nevěděla, co by měla jít po ukončení středoškolského studia studovat, až ji jednoho dne nadchla svou profesí kamarádka, která pracuje jako bezpečnostní analytik pro studium mezinárodních vztahů a politologie: *„Já jsem hodně dlouho nevěděla, co bych chtěla dělat, a potom mi vlastně ona vysvětlila, co dělá, a já si začala postupně uvědomovat, že to je to, co chci dělat. Ale určitě to není tak, že jsem si řekla, dělá to ona, tak to budu dělá taky. Já jsem vlastně hrozně dlouho nevěděla, co bych jedou chtěla dělat. A tohle bylo něco, co mě moc zaujalo“*. Podobně došla k výběru vhodného oboru ke studiu Katka, kterou zaujala zkušenost s profesí jedné její známé: *„…já mám jednu známou, která to studovala a teď pracuje v tý kosmetický firmě a prostě nám vždycky přiveze ty věci a jak o tom mluví, tak mi to přijde jako taková příjemná práce. Myslím, že by to mohlo být fajn. Tak to mě tak jako na tom zaujalo“*. V případě Olivera se nejednalo o blízkého kamaráda či známého, nýbrž o studenta, který konkrétní obor studuje a kterého potkal na dni otevřených dveří na jedné z fakult ČVUT: *„A to jsem si vybral jen kvůli tomu, že mě tam provázel na tom FELu kluk, který to studuje a znal to hodně dobře, ale nevím, jestli to nebylo jen tím, že jsem neslyšel ty studenty z ostatních oborů“*. Jak je zřejmé z předchozího útržku z konverzace, sám Oliver si připouští možnou idealizaci daného oboru, a to z toho důvodu, že si vyslechnul zkušenost s oborem pouze jednoho studenta, kterého na rozdíl od zkušenosti Anety a Katky viděl jednou v životě.

Zajímavým příkladem ovlivnění je zkušenost Jakuba, kterého pro studium podnikového řízení a ekonomiku nepřímo inspirovala finanční poradkyně: *„No kamarád mě seznámil s finanční poradkyní, pak jsem si přečetl pár knížek a zjistil jsem, že jako klasickej zaměstnanec úplně nechci bejt, a právě ona mi otevřela oči. Zjistil jsem, že tady je druhá možnost, fakt jako obří, ten druhý vesmír, a to je prostě ten podnikatel“*.

4.2.1.3. Ostatní důvody k výběru oboru

Jedním z mnoha důvodů, proč jít daný obor (respektive fakultu) studovat, byla u Katky možnost přejít během samotného studia na jiný, podobný obor: *„…na tom VŠCHT je právě fajn, že se dá přecházet v rámci těch jednotlivých oborů. Právě jsem se ptala, že kdyby mě to přestalo bavit studovat, tak to můžu studovat první rok a druhý už dělat něco jinýho“*.

Anetě se líbí, že je jí vybraný bakalářský obor zdá natolik „obecný“, že se v rámci navazujícího studia může bez jakýkoliv větších problému poohlížet i po studiu v zahraničí: *„…přijde mi právě fajn vystudovat bakaláře v Čechách, něco obecného, protože pak si můžu vybrat a zaměřit se na něco konkrétnějšího. Kdybych se už teď během bakaláře zaměřila na*

něco konkrétnějšího, tak by se s tím potom špatně pracovalo v tom zahraničí, takže i z těch praktických důvodu to volím takhle“.

Dalším důvodem volby oboru na vysoké škole může u některých studentů být fakt, že jim obor/předmět lidově řečeno jde, tedy jsou přesvědčeni o tom, že mají dovednosti pro jeho studium jako např. Jana, která se společně s hudební výchovou rozhodla studovat anglický jazyk: *„Protože z ní mám docela dobrej základ, v rámci mé brigády komunikuji často s cizinci, díky této zkušenosti se mi taky zlepšil jazyk“.*

4.2.2. Nevýběr oboru na vysoké škole

Slovním spojením „nevýběr oboru na vysoké škole“ jsem označila kategorii, do které jsem zahrnula všechny subkategorie a kódy, které vzešly z výpovědí, ve kterých se studenti zmiňovali o oborech, nad jejichž studiem dříve uvažovali, ale něco je přimělo k tomu, aby se na ně ani nehlásili.

Podobně jako v předchozí kategorii uváděli studenti několik druhů důvodů, proč určitý obor nejít studovat. Anežka už na základní škole uvažovala o tom, že by v budoucnu nastoupila na lékařskou fakultu a jednou by se stala patologem, nakonec se však během studia na gymnáziu přesvědčila, že by pro ni studium bylo příliš těžké: *„…já jsem zjistila, že úplně nemám vlohy pro přírodní vědy (…) No to jsem pak zjistila, že chemie na střední škole úplně není moc pro mě“.*

Dalším logickým důvodem je strach, že je obor příliš teoretický a bylo by obtížné ho uplatnit na trhu práce. Jana uvažovala nad studiem hudební vědy na filosofické fakultě, protože se ale chce stát učitelkou hudební výchovy, volí raději příslušný obor na pedagogické fakultě: *„…hudební věda, ale to je moc teoretický, takže to ne. Nevím, jestli by to mělo praktický uplatnění. Je tam hodně zajímavých oborů, ale prakticky mi přijdou nevyužitelný.“*

Aleše by bavilo studovat práva, ale výkon profese plynoucí z oboru – tedy stát se právníkem si nedokáže představit: *„Ty práva by mě právě zajímaly jako obor, jako takový, ale neumím si představit, že bych dělal třeba právníka.“* Je tedy více než zřejmé, že studenti při (ne)výběru oboru zvažují nejen následné uplatnění oboru na trhu práce, ale i fakt, zda by je vůbec výkon samotné profese (u které by v případě Aleše, co se týče uplatnění, nebyla nouze) uspokojoval.

Radka by naopak fyzioterapie bavila i jako předmět studování i následná profese fyzioterapeuta, od studia ho ale odrazuje malé finanční ohodnocení této profese: *„…ta*

fyzioterapie mi přijde extrémně nedobře placená. Současná politika pojišťoven je nešťastná vůči fyzioterapii, kdy fyzioterapeut si přijde na podprůměrný plat....“

Nejenže mohou být druzí lidé „zdrojem inspirace“ pro studium určitého oboru, jako tomu bylo v předchozí kapitole, někdy naopak mohou studenta od studia odradit. Anežku baví fotografování, je to její velká záliba, což ji přivedlo k nápadu studovat to na vysoké škole. Po četných rozhovorech s ostatními však nakonec tento nápad zavrhla: *„Ještě jsem jeden čas uvažovala, že bych si udělala fotografii na AMU (...) právě mi spoustu lidí na to řeklo, že je to hezký, ale co potom. Vystudovaná fotografka“*.

4.2.3. Sázka na jistotu

Kategorie „sázka na jistotu“ byla vytvořena na základě zmínění studentů o oborech, na které se hlásí s přesvědčením, že je na ně téměř na sto procent přijmou, a mají tedy funkci jistoty. Jedná se povětšinou o obory, na které uchazeče přijímají bez přijímacích zkoušek, či se daným studentům zdají přijímací zkoušky tak jednoduché a tudíž předpokládají, že je na ně bez jakýkoliv větších potíží přijmou.

Aleš si podává přihlášku na Matfyz, ale rozhodně se na této fakultě studovat nechystá: *„Pak si chci dát ještě přihlášku na Matfyz, to je jen spíš pro jistotu, vím, že se tam dostanu na průměr z matematiky. I když to teda studovat nechci“*. Aneta podobným způsobem uvažuje o podání přihlášky na fakultu humanitních studiích, kde by ji podle jejích slov na daný obor určitě vzali, protože si poměrně dost věří, co se týče přijímacích zkoušek a její perfektní znalosti anglického jazyka: *„Nebo na Fakultu humanitních studií možná. Ale tu bych si spíš dala jen na jistotu, tam jsou totiž snadný přijímačky – jen přeložit text z angličtiny do češtiny. To bych dala i poslepu“*. Jakub se hlásí na mechatroniku na ČVUT, na který se dostane jen na základě podmínky maturovat z určitých předmětů: *„...protože maturuju z fyziky a matiky a tam je podmínka maturovat z jednoho z těchto předmětů (...) Je to úniková cesta“*. Podobným způsobem jako Jakub přistupuje k přijímacímu řízení i Marek, u kterého již však nestačí maturovat z určitého předmětu, ale musí mít dobré a dostačující „skóre“ z testu: *„Navíc na anglický jazyk v Budějovicích přijímají studenty podle výsledků v didaktických testech, ve kterých si poměrně věřim“*.

4.3. Profese

Na téma studium nasedá téma profese, které s ním velmi úzce souvisí, jelikož se studenti primárně hlásí na školy, které jim po jejich vystudování umožní vykonávat vysněnou profesi. V rámci rozhovorů na toto téma jsem zmapovala opět několik kategorií, které mi vzešly z uspořádání jednotlivých kódů, a to kategorie: vytoužená profese a místo jejího výkonu; představy o vlastní profesi v minulosti; profesní vize a cíle.

4.3.1. Vytoužená profese a místo jejího výkonu

V návaznosti na výběr a přání studovat určitý obor jsem se studentů ptala, co by chtěli po ukončení vysokoškolského studia dělat a kde pracovat. Někteří ještě v tomto ohledu neměli jasno, jiní měli velmi přesnou představu o vlastní profesi.

Aleše nejenže zajímá psychologie jako věda, jako předmět studia, ale jednou by se chtěl stát psychoterapeutem a pomáhat lidem: *„...by mě bavilo dělat psychoterapie, pomáhat lidem s nějakou psychogenezí nebo s různými životními problémy a tak. Psychologii beru i jako poslání“.* Marka baví historie a chce ji učit druhé – konkrétně studenty na střední škole: *„No, učitel chci být asi už od základky a drží se mě to pořád. (...) Nejradši bych asi učil na gymnáziu nebo na jiné střední škole. Nejsem si jistý, jestli by mě práce na 2. stupni ZŠ bavila“.* Má tedy o své profesi konkrétní představu – ví, co chce dělat, kde chce pracovat a také s kým.

Člověka formují vlastní zkušenosti, a ne jinak je tomu u výběru profese. Katka si během absolvování stáže uvědomila, kde by jednou rozhodně pracovat nechtěla, a to ji přivedlo k úvahám o jiném místu: *„Dělat v nějaké soukromé firmě, nechci určitě do výzkumu, protože jsem poznala nějaký jako badatele a bylo to fakt strašný. Já jsem totiž byla na stáži (nebo měla jsem dělat stáž), já se totiž přihlásila na středoškolskou stáž a oni tam furt pili jen kafe a já jsem z toho byla úplně demotivovaná, že se tam nic nedělá, tak jsem radši přestala chodit a od té doby nechci být v žádném výzkumu“.* Také ji ovlivnila zkušenost její známé: *„...mě se hodně líbilo, jak ta známá dělá v tý kosmetický firmě, tak možná to“.*

4.3.2. Představy o vlastní profesi v minulosti

Tato kategorie je opět velmi spjatá se studiem, s jeho představy v minulosti. Představy o studiu a profesi se prolínají, jedinec si zpočátku v raném školním věku umí představit,čím by se chtěl jednou stát, ovšem neví a ani nemá zájem zjišťovat si, co pro to musí udělat. Postupně si však předpoklady pro různé profese zjišťuje a uvědomuje, a v důsledku mnoha faktorů

(schopnosti, dovednosti, názor okolí aj.) některé profese „zamítá“ a naopak o jiných dosud nepřípustných může začít uvažovat. Katka může být jedním z příkladů takového vývoje: *„Tak když mi bylo třeba osm, tak jsem chtěla být právnička, v devátý třídě jsem chtěla na průmyslovku, protože mě bavily technický věci, no a ve třeťáku na gymplu jsem zjistila, že jsem na tohle úplně tupá a musím dělat něco jednoduššího. (…) Tak věděla jsem, že jsem spíš přírodovědecká a technická a pak jsem zjistila, že technická spíš nebudu“.*

Petru vždy lákalo pracovat s dětmi, především s těmi nejmenšími, proto se chystá studovat předškolní pedagogiku. V minulosti však uvažovala i o jiných profesích, u kterých jí odradilo především množství učiva, které je potřebné k osvojení takové profese: *„Mně se i právě jeden čas líbily profese, jako je zdravotní sestřička nebo tak. Ale vždy mě odradilo to dlouhé studium a to množství učení. Lákala mě vlastně i porodní bába“.*

4.3.3. Profesní vize a cíle

Kromě popisu vytoužené profese a vyprávění o cestě, jak k této profesi došli, často studenti mimo jiné uváděli, čeho chtějí v rámci profesního života dosáhnout. Někdo míří v rámci kariérního růstu k „vybudování instituce“ jako Petra: *A co se týče té kariérní stránky – tak že budu vlastnit tu školku a budu ředitelka.“* A Radek: *„…v průběhu let vybudovat něco, co mě zajistí – až už je to podnik nebo třeba i dostatečný obnos, abych měl třeba i pasivní příjem peněz.“*

Anežka chce jako budoucí učitelka zavést nové metody výuky, k čemuž ji vede její osobní zkušenost s učiteli a s jejich nevhodnými metodami „chtěla bych – vím, že to asi bude znít naivně – *„zavést“ nějaké moderní metody výuky – takový ty, co spíš vyhovují mně. Než biflovat se, přepisovat 100 stránek…“* V jejím přístupu shledávám formu sebepřesahu – nějakým způsobem se podílet na změně, která by vyhovovala nejen ji ale i žákům, které bude jednou učit.

4.4. Cestování

V dnešní době existuje nepřeberné množství možností, co se cestování týče. Lidé mohou dlouhodobě cestovat do zahraničí v rámci různých studií, pracovních nabídek apod. Zejména mladí lidé těchto možností využívají, jelikož ještě nemají závazky a mají dostatek energie a motivace v porovnání s o něco staršími jedinci. Proto jsem se rozhodla, že téma cestování v rámci rozhovorů se studenty nesmí chybět. Zajímala jsem se především o celkový vztah

daného studenta k dlouhodobému cestování (neměla jsem tedy na mysli několikadenní a několikatýdenní dovolenou) a k cestování v průběhu vysokoškolského studia například v podobě programu Erasmus.

4.4.1. Vztah k dlouhodobému cestování

V průběhu rozhovorů jsem se dozvěděla, že studenti téměř žádné dlouhodobé mimo studijních pobytů (kterým se blíže věnuji v následující podkapitole) neplánují, ba spíše pociťují k dlouhodobému cestování nechuť.

Pro Aleše by odcestovat někam na delší dobu znamenalo opustit své blízké, což je pro něj nepředstavitelné: *„Mám už tady to zázemí a vztahy s mnohými lidmi a spíš by to pro mě znamenalo nějaký strach do neznáma. Tady mi to vyhovuje. Já mám rád cestování, ale jenom co se týká na kratší dobu. Asi bych nedokázal odcestovat do cizí země na delší čas, buď za účelem vzdělání, nebo práce. Jsem takový typ, kterému se stýská po domovu, když odjedu do zahraničí“*. Podobným způsobem uvažuje i Jana: *Jelikož jsem člověk, který se nerad s ostatními loučí, tak by to pro mě bylo poměrně obtížné. (...) Jet do zahraničí třeba na rok bych úplně nechtěla, jelikož ta adaptace je poměrně složitá. Mám tady přítele, rodinu, přátele a neumím s představit, že se s nimi loučím, asi bych pak měla takzvaný home – sick“*.

Zajímavé výrazy pro vyjádření preference k pobytu doma použily Anežka: *„...já jsem hrozný „domased“. Já mám ráda svoje místečko, svůj klid a pohodu.“* A Petra: *„...já budu radši takový ten usedlík“*.

Oliver na jednu stranu preferuje krátkodobější cestování: *„Já jsem takový docela domácí typ, sice rád cestuju, ale ne na moc dlouho, ale mám to fakt rád.“,* na druhou má na prázdniny velké cestovatelské plány, není si ale jistý, zda a kdy tyto plány uskuteční: *„...teď přemýšlím, že bych jel na měsíc nebo na dva uklízet oceány. Je to pod jednou organizací a dá se to dělat jen na určitých místech – je to třeba na Bali. Letenky budou strašně drahý.“* Řekla bych, že se jedná o určitý výstup z tzv. komfortní zóny, kterého chce Oliver dosáhnout, avšak vzhledem k tomu, že zhruba čtyři měsíce před uskutečněním nemá téměř nic zařízené, jedná se zatím spíše o představy, které by se ve vzdálenější budoucnosti mohly uskutečnit, jak to vlastně vysvětluje i Oliver sám: *„To plánuju vlastně tohle léto, ale uvidím, kam se to vejde, protože tam je ještě spoustu věcí. Anebo to plánuju tak, že to chci někdy udělat.“*

Katka má v porovnání s Oliverem cestu naplánovanou a téměř zařízenou, po maturitě se chystá na 10 týdnů do Anglie: *„...teď mám zařízený, že po maturitě pojedu pracovat do*

Anglie. Mám teda zařízeno hodně věcí, ale ještě ne tu práci tam a doufám, že to vyjde. (smích) Chci získat ještě nějakou zkušenost, zdokonalit se v jazyce a prostě si užít prázdniny. Já jsem to chtěla hrozně dlouho, takže se na to těším, i kdy je to vlastně práce. Budu dělat v nějaký kavárně nebo nevím".

4.4.2. Cestování v průběhu studia

Jak už jsem uvedla výše, studenti spíše plánují někam odcestovat na delší dobu v průběhu studií, a to zejména v rámci různých studijních pobytů, které jim vysoké školy umožňují. Největším favoritem Erasmus, což je program Evropské unie podporující zahraniční mobilitu vysokoškolských studentů a spolupráci ve vysokoškolském vzdělávání v Evropě. Studenti tak mohou na jeden semestr až 12 měsíců studovat v cizí zemi.

Erasmu (a ne jednoho) se chce stoprocentně zúčastnit Katka, pokud by to však bylo možné, chtěla by dokonce celé navazující magisterské studium vystudovat v zahraničí: *„Určitě chci na Erasmy. V bakaláři chci na jeden, (...) A potom bych chtěla studovat magistra v zahraničí. A to je docela takový vysoký cíl, bude to hodně záležet na financích a jak to půjde. Když to nevyjde, tak normálně dostuduju tady a vyjedu na další Erasmus".*

Aneta také uvažuje o navazujícím studiu v zahraničí: *„Po bakaláři bych ráda studovala dál a nebránila bych se tomu studovat magistra v zahraničí".* V rozhovoru dále uvedla, že by na jednu stranu zůstala nejraději se svou rodinou a přáteli doma, zároveň si však uvědomuje, že po usazení a založení rodiny takovou příležitost mít nebude. I její budoucí vysněná profese tkví v častém vycestovávání do zahraničí a není tak příliš slučitelná s výchovou vlastních dětí. Zároveň se však nebojí, že by s vystudovaným oborem nesehnala jiné uplatnění, podle jejích slov je daný obor: *„...hodně otevřený, ty vlastně vystuduješ všechno a zároveň nic".*

Opačným „extrémem" je například Aleš, který chce absolvovat maximálně krátké zahraniční stáže: *„Asi bych nedokázal odcestovat do cizí země na delší čas, buď za účelem vzdělání, nebo práce. Jsem takový typ, kterému se stýská po domovu, když odjedu do zahraničí. Erasmus chci rozhodně zkusit v létě, kde se nabízí týdenní zájezdy, které obsahují nějaké přednášky nebo vzdělávací programy",* nebo Anežka krátký jazykový pobyt: *„Spíš si dokážu představit jen tak na dva týdny, to už jsem vlastně takhle byla jednou v Anglii na jazykovym kurzu".*

4.5. (Ne)osamostatnění

Na otázku „kdy se plánuješ osamostatnit?“ jsem dostávala od studentů různé odpovědi. Některé od (částečného) osamostatnění dělil jen malý krůček, někdo tento velký krok plánoval až do vzdálenější budoucnosti. Termínem „osamostatnění“ mám v této práci na mysli i tzv. částečné osamostatnění, kdy se např. daný jedinec odstěhuje od rodičů či jiných pečujících osob, přesto mu však vzhledem statutu studenta rodiče přispívají nějakou částku na živobytí. Nejedná se tedy o úplné ekonomické osamostatnění. Mnoho studentů se s nástupem na vysokou školu chystá na kolej či do nějakého podnájmu s tím, že se úplně sami plně uživí jen pár z nich. Studenti si při studiu na vysoké škole shánějí v drtivé většině spíše nějakou formu přivýdělku ve formě brigády či částečného úvazku, která jim pokryje pouze část studentského života.

V rozhovorech sbíraných pro tuto práci studenti řešili různé důvody k tomu, proč se (ne)osamostatnit co nejdříve. Nejčastějšími důvody vedoucími k osamostatnění byly nevyhovující podmínky pro život v dosavadním obydlí. Naopak jiní pociťují ve svém dosavadním domově příjemnou atmosféru, a to je vede k tomu zatím setrvat doma (s rodiči/rodinou). Oprávněným

předmětem konverzace v rámci tohoto tematického celku jsou také finance, které studenti v kontextu s osamostatněním řeší. Z těchto tří kategorií následně vyplývá čtvrtá a poslední kategorie a to, kdy nastává ideální čas k osamostatnění.

4.5.1. Nevyhovující podmínky pro setrvání v dosavadním obydlí

Aleš je jedním z mála studentů, kteří se již během studia na střední škole odstěhovali od rodičů. Důvodem byl dlouhodobý nesoulad mezi ním a jeho otčímem, až se nakonec Aleš odstěhoval ke svému příteli*: „Měl jsem to lehce problematický doma, zejména se to týkalo mýho otčíma, který se oženil s mojí mámou. Neměl jsem s ním dobrý vztahy. (...) S financemi je to tak, že dostávám od rodičů výživný a přítel už nestuduje, a chodí do práce. Za těch půl roku by se snad měl uvolnit jeden byt, na který čekáme. A ten byt je taky v Praze. Po maturitě plánuji, že bych si našel nějakou brigádu. Když nastoupím na vysokou školu, tak ještě, jak to budu mít s prací, nevím. Uvidim podle náročnosti a obsahu tý vejšky“*. Na základě předešlé výpovědi se chce Aleš po nástupu na vysokou školu alespoň částečně ekonomicky osamostatnit.

Radek na rozdíl od Aleše sice stále ještě bydlí s rodiči, ihned po maturitě se ale chystá osamostatnit z podobných důvodů – nerozumí si se svým otcem: *„Mým cílem je právě co nejdřív osamostatnit, protože doma mi to nevyhovuje a bere mi to hodně energie.“* Radek si

zároveň během středoškolského studia vytvořil určitou finanční rezervu, díky které mu půjde se snáz osamostatnit i ekonomicky*: „…je důležité si už vytvořit nějakou finanční rezervu během střední školy“.*

Jana má podle jejích slov se svou rodinou nekonfliktní vztahy, ale vadí ji sdílený pokoj se svým bratrem, v důsledku toho touží po větším soukromí, a to co nejdříve: *„Pokud bych šla na nějakou kolej, tak už po maturitě. A kdyby to bylo možný, tak bych v průběhu 1. nebo spíš 2. ročníku chtěla jít do nějakýho sdílenýho bytu. Já mám totiž s bratrem pokoj a je to takový divný, takže je tlak z toho domova se odstěhovat“.*

Výše uvedenými příklady jsem chtěla ilustrovat stupně realizace osamostatnění a úvah o něm v důsledku nějakých nevyhovujících podmínek, které studenty nutí odstěhovat se z dosavadního bydliště u rodičů.

4.5.2. Vyhovující podmínky pro setrvání v dosavadním obydlí

Jiní studenti si naopak bydlení u rodičů nemůžou vynachválit a rozhodně se alespoň v prvních letech vysokoškolského života osamostatnit, respektive odstěhovat, nehodlají. Anetiny rodiče dopřávají jí a jejím sourozencům komfort ve formě zvětšení jejich domu, tím pádem nemá Aneta sebemenší důvod se v nejbližší době odstěhovat: *„Oni i teď vlastně zvětšovali náš barák, abychom měli všichni dostatek prostoru a byli jsme s nimi co nejdýl. Takže se neplánuji odstěhovat nějak brzo“.*

Bydlení s rodiči si nemůže vynachválit Katka, pro kterou je tato forma bydlení nejpohodlnější a nejlevnější: *„…mám hlavně pokoj sama pro sebe, takže nemusím hledat nějaký klid, všichni doma jsou v pohodě, potichu“.* Z předchozí věty usuzuji, že ji rodiče poskytli a nadále budou poskytovat vhodné prostředí pro studium.

Oliver má konečně po letech pokoj dříve sdílený s bratrem sám pro sebe: „*...brácha se odstěhoval do bytu po dědovi, kde asi bude jen chvíli, ale je finální, že se domů vracet nebude, takže teďka mám vlastně po 18 letech pokoj konečně pro sebe, takže jsem ho úplně zrekonstruoval a mám to zařízený podle sebe.* (mluví s nadšením). *A předpokládám, že…teď tam chci být, protože jsem si to udělal podle sebe a jsem tam sám a můžu si tam dělat, co chci. Teď tam chci být nějakou dobu.“,* tím pádem nemá nejmenší důvod hledat soukromí jako například Jana (v předchozí podkapitole), kterou naopak stálá přítomnost bratra v jejich společném pokoji „nutí“ k osamostatnění.

4.5.3. Finance na bydlení

Studenti, a to ti zejména z předešlé podkapitoly, kterým dosavadní bydlení vyhovuje, často zmiňovali výhodu bydlení u rodičů, která pramení právě z absence starosti o vlastní ekonomické zajištění.

Jakub se v průběhu studií osamostatnit neplánuje: *„…ono to je z hlediska peněz asi nejlepší zůstat doma, než člověk vystuduje, a nebude plácat svůj kapitál na to, že chce mít takovej luxus, že bude ve vlastním bytě.“* Jakub v této pasáži přirovnává vlastní bydlení k luxusu, zároveň by se však dalo jako o luxusu uvažovat právě o bydlení s rodiči.

Katka si uvědomuje, že je bydlení s rodiči v jejím případě nejen ta nejpohodlnější, ale i nejlevnější varianta nejen pro ni, ale podle jejích slov i pro její rodiče*: „…je rozdíl vést jednu domácnost pro 4 osoby nebo dvě pro tři a pro jednoho. Hlavně ty finance a ta jednoduchost. (...) zdá se mi to jako zátěž pro všechny – pro mě i pro ně, zbytečná.“* Katka se totiž zmínila, že kdyby se chtěla od rodičů odstěhovat, oni by ji zpočátku, co se týče *financí*, pomáhali, a toho chce mimo jiné Katka svých rodičů „ušetřit“.

4.5.4. Ideální čas na osamostatnění

Po uvedení předchozích kategorií do vztahů se nabízí „otázka“, kdy tedy nastává ideální doba pro osamostatnění. Tuto kategorii spíše pojímám jako shrnutí těch předchozích, zároveň obsahuje něco navíc.

Existují studenti, kteří se chtějí osamostatnit co nejdříve *(„Mým cílem je právě co nejdřív osamostatnit, …“)*, protože je k tomu dovádí určité okolnosti, pro druhé naopak tato skutečnost není aktuální *(„Potom po škole, až budu vydělávat, tak se chci určitě odstěhovat od rodičů a být někde...“)*. Také jsou tu studenti, kteří uvažují o osamostatnění v průběhu studia, aniž by k uskutečnění tohoto kroku pociťovali nějaký tlak. Takovým příkladem je Anežka, jejímž snem je osamostatnit se „postupně“: *„No mým snem dlouho bylo mít už třeba po střední škole byt a zkoušet si to – jakože bych bydlela normálně doma, ale pak bych třeba na dva dny šla do toho bytu. Přemýšlely jsme i s kamarádkou, že bychom takhle byly v jednom bytě po škole…“*. V průběhu studia se chce od rodičů odstěhovat také Petra, kterou možná občas společné bydlení s rodiči štve, hlavním důvodem k osamostatnění však je každodenní dojíždění do Prahy, které ji nevyhovuje: *„…to dojíždění je někdy šílený. A když je nějaká akce večer, tak buď musím u někoho potom spát, anebo musím odejít dřív, abych se nějak zvládla dopravit domů. Takže z těchto důvodů bych chtěla bydlet v Praze. Dřív jsem si i dokonce říkala, že už*

bych mohla takhle bydlet v posledním ročníku na gymplu, ale to samozřejmě nešlo – učit se na maturitu, a ještě do toho někde pracovat…“.

4.6. Vztahy

Studentům jsem pokládala otázku: *Jak moc jsou pro tebe důležité současné vztahy s ohledem na budoucnost?* Přičemž jsem na ni následovně získávala různé odpovědi týkající se zejména představ o budoucích vztazích s rodinou, přáteli, spolužáky z gymnázia a případnými partnery. To mě vedlo k vytvoření tří kategorií: vztah s rodinou, vztah s přáteli a spolužáky z gymnázia a vztah s partnerem. Vztah s přáteli a spolužáky slučuji do jedné kategorie, jelikož si studenti mnohá přátelství vybudovali právě se svými spolužáky, se kterými čtyři či osm (v případě víceletých gymnázií) studovali.

4.6.1. Vztah s rodinou

Vztahy s rodinnými příslušníky byli studenty nejméně probírané zřejmě v důsledku toho, že studenti u těchto vztahů nepředpokládají žádné velké a neočekávatelné proměny, a tím pádem se jimi s ohledem na budoucnost nezabývají – takovým příkladem je i Marek: *„Doufám, že se nezmění můj vztah k rodině. Nikdy jsem nad tím nepřemýšlel“.*

Předpokládala jsem, že nad vztahy s rodiči a sourozenci budou uvažovat spíše ti, kteří se chystají s nástupem na vysokou školu či v průběhu studia osamostatnit, respektive odstěhovat. Radek už teď ví, že svou rodinu nebude příliš často navštěvovat, jelikož hlavním faktorem, který ho motivuje k osamostatnění, je jeho problematický vztah s otcem (jak uvádím také v podkapitole 2.4.1.): *„Já tam nemám moc co dělat. Tím, že mi v devíti letech umřela máma, tak jsem hodně rychle dospěl a musel jsem začít fungovat jako téměř ta máma, jo. Protože můj otec to těžce nezvládal, a právě ty některý zkušenosti s tím, co udělal můj táta, jsou určitým způsobem neslučitelný s nějakým přátelstvím. (...) S tím že moje chování a chování mého otce se začalo dělit někdy v mých dvanácti letech, kdy teď je to extrémní...“.*

Pro Aleše, který už se osamostatnil, se nic podle jeho výpovědi nezměnilo a s rodiči udržuje podobné vztahy jako předtím, pouze s matkou se vídá méně často: *„Když se rodiče rozvedli, tak jsem žil s mámou. S tátou jsem se vídal přibližně jednou za 2 týdny. Jel jsem k němu na víkend třeba. Teď se vídáme pořád jednou za ty 2 týdny, samozřejmě nemáme stanovený termíny, ale domlouváme se individuálně. Teď už s mámou nežiju, tak se spolu vídáme občas, podobně jako s tátou“.*

4.6.2. Vztah s přáteli a spolužáky z gymnázia

Jak už to bývá, některá přátelství ze školních let jsou na celý život, některá se naopak i přes veškeré sliby typu „budeme se nadále vídat“ časem rozpadají. Chtěla jsem zjistit, jakou perspektivu mají studenti právě ve vztazích se svými vrstevníky, a nejen s nimi.

Pozitivně hledí do budoucna Anežka, která doufá, že vztahy se svými přáteli udrží hlavně díky společným zájmům a různým akcím: *„S jednou kamarádkou jsme chodily na základku i teď na gympl a máme i hodně společných volnočasových aktivit, takže s tou, doufám, že to vydrží. A s ostatními kamarády ze třídy už si teď plánujeme, jak budeme chodit na různý akce, na školní plesy. Dokonce jde se mnou i jeden spolužák na stejný obor, taky na Karlovku…“* Petra klade důraz na křesťanské hodnoty, díky kterým by přátelské vztahy se spolužáky mohly nadále přetrvávat: *„Určitě je mi líto, že se naše třída rozpadne, protože se za ty roky vytvořil strašně dobrý kolektiv, jsou to pro mě vysloveně nejbližší lidí, kterým mnohdy všechno říkám, a proto je pro mě nepředstavitelný po těch osmi letech je nevídat každý den a jít do nějaké nové skupiny. A jak jsme ještě arcibiskupský gymnázium, tak to křesťanství nás spojuje. Ne, že by tam všichni byli věřící, což já tedy jsem, ale máme to takový uzavřený a funguje to vysloveně jako rodina. Hodně tam podporují vztahy mezi studenty“*.

S ambivalentními pocity se potýká Aneta, který v některých vztazích vidí perspektivu, u jiných si však přetrvávajícím přátelstvím jistá není. Dívá se na přátelství velmi realisticky a popisuje přirozený vývoj různých vztahů: *„…jako jsem si vědoma toho, že s někým se budu stýkat i nadále a s někým ne. Asi nemá smysl za každou cenu udržovat některé vztahy, v některých chvílích, když už ten vztah mezi přínosný pro oba, tak prostě ochabne, a to je v pořádku. Člověk si zase najde jiný vztahy. Ale pak jsou samozřejmě vztahy, který jsou silný a jsou na celý život a jsi hrozně důležitý. Umím si reálně představit, že pár lidí mi vydrží na celý život, ale zas určitě ne všechny“*. O možných úskalích se zmiňuje i Marek, který shledává odeznění některých přátelství v důsledku odloučení pramenící ze studia jiných oborů a univerzit jednotlivých přátel: *„Tak nějak asi vím o tom, že někteří lidé budou v mém životě stále míň nebo dokonce úplně zmizí, ale nerad si to připouštím a pořád si představuji, že dovedu udržovat kontakty se všemi lidmi, kteří jsou teď pro mě důležití. Už teď ale vím jistě, že například přátelé z mého okolí, kteří půjdou studovat jinam než já, se budou sbližovat s novými lidmi a že se to samé bude asi dít i u mě, čímž postupně přestaneme mít tolik času na sebe“*. Podobně na to nazírá Aleš, který předpokládá, že vztahy ze střední školy nahradí nová přátelství na vysoké škole: *„Tak co se týče spolužáků ze střední, jak už každý směřuje někam jinam, tak v těhlech*

vztazích moc perspektivu nevidím. Myslím, že je nahradí ty vztahy na vysoké škole, protože tam už si lidi budou nějakým způsobem blíž, budou mít společný zájem“.

Celkově si studenti uvědomují, že se vztahy k jejich spolužáků, potažmo přátelům promění – a to že budou sice méně intenzivní (v důsledku méně častého kontaktu, který byl v minulosti zprostředkováván skrze školní instituci každý všední den), ale přesto přetrvají, nebo postupem času odezní úplně.

4.6.3. Vztah s partnerem

Ne všichni studenti měli v době rozhovorů partnerský vztah, tudíž se k tomuto tématu tolik nevyjadřovali, zároveň bych ale ráda do této kategorie zahrnula i odpovědi (kódy), které se týkají představ studentů o jejich budoucím partnerovi či partnerce, ať už v současnosti některého mají či ne.

Aleš již se svým partnerem žije a plánuje s ním i společnou budoucnost: *„…co se týká partnera, tak si dokážu zatím představit budoucí život s ním. Takže z mého pohledu v tom vidím přesah do budoucnosti“*. Přesah do budoucna vidí i Jana, která po položení otázky, zda si dokáže představit, že se svým nynějším partnerem zakládá rodinu, odpověděla: *„Určitě. Už jsme spolu nějakou dobu, už to není vztah nějakých dvou puberťáků. Už jsme se i ocitli v nějakých situacích, které jsme museli spolu řešit, a cítím, že nám to funguje, že si rozumíme, máme si co říct“*.

V souvislosti s osamostatněním (odstěhováním se od rodičů) se Oliver zamýšlí nad vztahem se svou partnerkou: *„Bydlet s ní, to si dokážu představit. Trávíme spolu docela dost času jako i doma, přespáváme u sebe, vaříme si spolu, takže si to dokážu představit. Jasný je, že sami v našem to bude zas něco jinýho“*. Oliver se svou partnerkou do budoucna počítá, zatím s ní však nechce učinit zásadní krok, a to společné bydlení.

Marek momentálně v žádném partnerském vztahu není, a to ze dvou důvodů, jak následně sám uvádí: *„Teď v žádném vztahu nejsem asi ze dvou hlavních důvodů. Ten první je, že jsem gay, a i bez mé neschopnosti seznamovat se snadno s lidmi bych asi měl v místě, kde žiji, problém najít někoho vhodného. Druhá věc je, že se bojím být s někým ve vztahu, když vím, že pravděpodobně odejdu na jiné místo, což by vztah pravděpodobně poznamenalo“*. Předpokládá, že po přestěhování do většího města bude mít k navázání vztahu více příležitostí. Ani si nedokáže představit, že by v budoucnu měl být svobodný.

4.7. Usazení, založení vlastní rodiny

V rámci rozhovorů jsem téma usazení se a případného založení rodiny nemohla vynechat. I když je pro některé studenty tato myšlenka prozatím nepředstavitelná, jelikož se jedná o vzdálenější budoucnost, přesto se našli tací, kteří nad tímto životním krokem přemýšlejí více či mají alespoň obecnou představu, kdy by podle nich k takovému kroku mělo dojít.

V této kapitole se tedy budu obecně zabývat postoji studentů k vlastnímu usazení a založení rodiny a v následující speciálně vytvořené podkapitole s názvem „ideální čas na založení rodiny" vhodnou dobou pro tuto událost z pohledu studentů.

Anežka si zatím neumí představit, že by měla mít a vychovávat vlastní děti, ale připouští, že časem se u ní touha po vlastní rodině určitě projeví: *„…ve svým věku o dětech neuvažuji tedy vůbec, ale počítám s tím, že až budu starší, tak děti chtít budu, budu chtít mít rodinu (...) zatím to je pro mě takové hodně vzdálené."* Sama se přiznává, že je to i dané tím, že v současné době nemá partnera, díky kterému by byla představa založení vlastní rodiny více uchopitelná.

Katka sice partnera má, ale neumí si představit, že konkrétně s ním zakládá rodinu: *„Pro mě to je opravdu daleko a nedokážu si vůbec* (zamyslí se) *…no, ne. Ale to není tak, že bych ho neměla ráda, ale prostě takhle."* Katka se určitě v budoucnu chce stát matkou, jsou pro ni ale důležité dva faktory – vhodný partner a dostatečné zajištění pro vytvoření rodiny: *„Tak pro mě je důležitý mít ty děti zabezpečený, takže to vidím někdy po škole, až si něco odpracuju, minimálně to, co je třeba. A hlavně mít s kým".*

Podobně přemýšlí Jana, která však plánuje mít děti se svým současným partnerem, jako Katka klade důraz na zajištění dětí*: „…jít chvíli pracovat, abych měla případně nárok na mateřskou* (smích). *Takže aspoň dva roky pracovat a potom založit rodinu".*

Petra by oproti dívkám měla vlastní děti klidně už po skončení studií, přičemž plánuje absolvovat pouze bakalářský studijní program: *„…a já bych chtěla vyloženě krátce studovat, jen ty 3 roky a pak mít rodinu. Já bych klidně byla schopná se pomalu po maturitě vdávat…nebo spíš to patří k mým snům, který nejsou úplně realizovatelný".* Petřin sen vdát se po maturitě není realizovatelný, jelikož v současnosti nemá partnera. Za touhou stát se matkou v tak brzkém věku zřejmě stojí její láska k dětem, kterou se chystá uplatňovat i ve vysněném budoucím povolání jako učitelka v mateřské škole.

O roli rodiče uvažují nejen dívky, ale i chlapci. Radek má jasně danou představu o vlastní roli otce: *„Tak to já si sebe představuju jako toho tatínka. Nechci být ten otec, co v sedm*

hodin ráno odejde, v sedm večer z práce, ztrhanej z práce. Chci být ten, co bude s těma dětma trávit čas, bude se aktivně podílet na jejich výchově“.

Po vlastních potomcích také touží Oliver, který rodinu pokládá za přirozený vývoj člověka i lidstva samotného: *„…já to beru tak, že život je o tý rodině. My ten život žijeme jen díky tomu, že vznikla nějaká rodina. Takže proč nedat příležitost někomu dalšímu, aby ten život žil.“*

Marek si vzhledem ke své homosexuální orientaci představuje zakládání vlastní rodiny obtížněji, přesto by rodinu založil sám, a pokud by to nebylo možné, chce se při nejmenším usadit s budoucím partnerem a nebýt svobodný: *„Do budoucna bych samozřejmě rád založil rodinu, ale samozřejmě nevím jistě, jestli to bude možné. Nedovedu si ale představit, že bych měl být po zbytek života svobodný, tudíž i kdybych neměl rodinu, určitě bych nerad byl úplně sám“.*

Po přečtení předchozího textu je více než zřejmé, že studenti o usazení a založení rodiny aktivně přemýšlí. Představy některých z nich jsou velmi konkrétní, u jiných toto „leží“ někde v daleké budoucnosti, přesto jsem se v rámci výzkumného vzorku nesetkala ani s jedním studentem, který by se rodinnému životu bránil a v žádném případě si ho nepřipouštěl.

4.7.1. Ideální čas na založení rodiny

S plánováním vlastní rodiny a usazením přichází na řadu otázka, kdy toto vše začít realizovat. Někdo je schopen vyslovit konkrétní věk, jiný ví, že se tato událost někde v budoucnu nachází, ale neví přesně kde, respektive kdy.

Mezi studenty převládá názor, že je dobré mít alespoň první dítě do věku 30 let: *Tak okolo třiceti, zas nechci mít děti moc pozdě, třeba po 35, to už je hodně pozdě. Do třiceti první dítě je tak jako ideál. Až vystuduji vejšku, bude mi 24, tak třeba pak tři roky pracovat, to mi bude 27, potom jak se to taky hned povede“.* Někteří zdůrazňují vliv věku nejen na těhotenství, jak tvrdí Aneta: *„…myslím, že na tohle je ideální věk do třiceti, jak z biologického hlediska, tak i z toho sociálního, protože mi přijde divný být těhotná například ve čtyřiceti“*, ale i na probíhající výchovu dětí a s tím i dostatek sil, kterých má člověk nejvíce v mladém věku, o čemž hovoří Jana: *„Kolem těch 26-27, kdyby to vyšlo, bylo by to super. Určitě před třicítkou. Je to dobrý, jak prakticky, tak i biologicky, protože až děti odrostou, tak budeš ještě plná síly, třeba budu mít i brzo vnoučata* (smích)“. O velké generační propasti mluví s rozhořčením Oliver, který zdůrazňuje, jak může být příliš velký věkový rozdíl mezi rodiči a jejich dětmi na

škodu, čemuž by se on sám rád jednou vyhnul: *„…když má člověk děti po třicítce, tak je mezi ním a těmi dětmi velký věkový rozdíl, těch 30 let už mi přijde docela dost. Občas to někde vidím, že když má někdo dítě ve 40, tak potom je třeba v 60 pro ty rodiče těžký pochopit to dítě. Tam ten generační rozdíl je hrozně obrovský. Ve třiceti, proč ne, ale pak už je to dost“*.

Dalo by se říci, že započíst kariérní dráhu ihned po absolvování vysokoškolského studia nikoho neláká, ostatně kariéra se například podle Petry dá vybudovat vždy na rozdíl od založení rodiny: *„A přijde mi i důležité mít brzy ty vlastní děti, protože případnou kariéru může dělat člověk vždycky“*.

4.8. Shrnutí interpretace dat získaných prostřednictvím rozhovorů

V této části práce jsem se zabývala obsahy budoucnosti studentů posledního ročníku gymnázia a v menší míře také časovým umístěním těchto obsahů. Na jednotlivé obsahy jsem se respondentů ptala, nebo s nimi přišli i sami. Obsahy (kategorie) jsem se snažila tematicky ohraničit pro větší přehlednost, některé kategorie ale spolu natolik souvisí, že se čtenáři může zdát, že by se konkrétní výpověď respondenta hodila i do jiného tematického okruhu. Nejedná se tedy o striktní vymezení.

Snažila jsem postupovat po pomyslné časové ose a nejprve se tedy věnovat tématům, která jsou respondentům časově nejblíže (např. studium) a postupně pokračovat v těch časově vzdálenějších (např. založení rodiny).

Jednotlivé výpovědi a jejich části jsem se snažila uchopit skrze dimenze a vzájemné porovnávání jejích krajních bodů – tedy jít od jednoho extrému postupně k tomu druhému. Pro příklad uvádím tento krok na kategorii „cestování v průběhu studia“, kdy jsem nejprve uvedla výpovědi dvou studentek, které uvažují o studiu v zahraničí, a proti nim postavila do opozice studenty, kteří preferují krátkodobé pobyty v rozsahu dvou týdnů a kteří o dlouhodobějším studiu v zahraničí rozhodně neuvažují.

Myslím si, že výzkumný vzorek byl vybrán „povedeně“, jelikož se v jeho rámci objevili studenti s rozmanitými přístupy a názory.

5. Interpretace dat vzešlých z dotazníků

Zpracované dotazníky „Nejdůležitější události života“ jsem nechtěla „standardně“ interpretovat, jelikož bych pravděpodobně nepřinesla žádná nová témata a došla bych k podobným závěrům jako Radka High v její bakalářské práci (High, 2010). Vzhledem k povaze mé práce, která se zaměřuje na vnímání budoucnost očima studentů, bych se ráda více věnovala právě událostem, které studenti kladli do budoucna, tedy těm, která se týkají blízké (4) a vzdálené budoucnosti (5). Následně jsem tedy výčet těchto událostí porovnala s výpověďmi studentů a zjistila tak, zda o nich v rozhovoru mluvili či ne. Pokud studenti v rámci interview hovořili i o událostech minulých a přítomných, porovnala jsem i tyto události s těmi, co se nachází v dotazníku. Dotazníky jsem převážně interpretovala jen ve vztahu k datům, která vzešla z jednotlivých rozhovorů a mohl by být mezi nimi potenciální vztah. Touto cestou jsem zjistila subjektivní významnost jednotlivých budoucích (popř. minulých a přítomných) událostí pro dané studenty a také odpověď na poslední výzkumnou otázkou – které události z minulosti a přítomnosti nejvíce ovlivňují budoucnost jednotlivých studentů. Níže uvádím tabulku prezentující nejčastější témata, která se objevila jak v rozhovorech, tak v nejdůležitějších událostech a počet studentů, u kterých se téma v obou metodách objevilo. Nutno poznamenat, že rozhovorů se zúčastnilo 10 studentů, dotazník vyplnilo ale pouze 8 studentů, maximální četnost je tedy osm. Témata, která se vyskytla u jednoho či dvou studentů neuvádím, blíže se jim věnuji v následujících podkapitolách.

Tab.č.3: Četnost témat vyskytující se v rozhovorech i v dotaznících

Téma vyskytující se v rozhovoru i v dotazníku	Počet studentů
Vysoká škola (přijetí/nástup na VŠ, ...)	8
Založení rodiny (příchod dětí, narození dítěte, výchova dětí**, ...**)	7
Maturita	6
Práce (hledání, nástup)	3
Osamostatnění (stěhování, odstěhování se od rodičů)	3

5.1. Důležité události ve vzdálené minulosti

O většině událostí, které do této časové zóny studenti zapisovali, nepadla v předchozích rozhovorech zmínka. Jednalo se nejčastěji o *vlastní narození*, *první den ve škole* neboli *nástup na základní školu* a následný *nástup na gymnázium*.

Studenti se ve výpovědích o představách vlastní budoucnosti zmiňovali i o nepříjemných událostech ze vzdálené minulosti, jelikož nějakým způsobem ovlivňují jejich přítomnost a bude mít pravděpodobně dopad i do jejich budoucího života. Například Aleš uvedl jako jednu z důležitých událostí *rozvod rodičů*, jehož dopady (nový manžel matky, tedy jeho otčím) ho dovedly k předčasnému osamostatnění a ke změně vztahu k vlastním rodičům: *„Když se rodiče rozvedli, tak jsem žil s mámou. S tátou jsem se vídal přibližně jednou za 2 týdny. Jel jsem k němu na víkend třeba. Teď se vídáme pořád jednou za ty 2 týdny, samozřejmě nemáme stanovený termíny, ale domlouváme se individuálně. Teď už s mámou nežiju, tak se spolu vídáme občas, podobně jako s tátou“*.

Další student, Radek, do svých nejdůležitějších událostí zahrnul *smrt matky*, které vedla k částečnému převzetí její role v rodině, čímž tak došlo k možnému negativnímu ovlivnění vztahu s otcem, které je jednou z hlavních příčin, proč se chce Radek s nástupem na vysokou školu odstěhovat od rodiny: *„Já tam nemám moc co dělat. Tím, že mi v devíti letech umřela máma, tak jsem hodně rychle dospěl a musel jsem začít fungovat jako téměř ta máma, jo. Protože můj otec to těžce nezvládal, a právě ty některý zkušenosti s tím, co udělal můj táta, jsou určitým způsobem neslučitelný s nějakým přátelstvím“*.

5.2. Důležité události v blízké minulosti

Nejčastěji uváděnou události z blízké minulosti byl první partnerský vztah, potažmo první zamilování *(„1.milostný vztah (17 let)“; „zamiloval jsem se, první ‚chození‘“; „1.vztah (trvající dodnes)“; „Zatím pro mě nejdůležitější vztah, který mě nejvíc posunul“; Poprvé jsem se zamiloval (16 let), motivace poznávat lidi“).* Tato událost není ničím překvapivým, jelikož pro období adolescence (zejména té střední a pozdní) jsou charakteristické zkušenosti prvního zamilování až po první sexuální zkušenosti a první partnerské vztah. Pro studenty v maturitním ročníku se jedná o záležitost odehrávající se před dvěma/třemi lety a jedná se tedy tím pádem pro ně o blízkou minulost. První vztah má velký význam pro Janu, jelikož trvá dodnes a Jana

v něm shledává přesah i do budoucna – plánuje se svým partnerem společné bydlení, svatbu a následné založení rodiny.

Dalšími uváděnými událostmi byl *nástup na gymnázium*, *první práce (brigáda)* nebo například *biřmování*.

Pro Radka byl jednou z důležitých událostí v blízké minulosti moment, kdy začal číst seberůstovou literaturu *(„Začal jsem číst seberůstovou literaturu – chudý a bohatý táta, nastavení mysli, mnohonásobný zdroj literatury, jak působit na lidi, ...),* která ovlivňuje jeho život až do nynějška a rád by se jejími „principy" řídil i do budoucna: *„Představím si možnost osamostatnění se a možnosti růstu, nové šance a příležitosti. Představuji si možnost dalšího rozvíjení a sebezlepšování"*.

5.3. Důležité události v přítomnosti

V přítomnosti jednoznačně „zvítězila" blížící se *maturita*, která studenty v době vyplňování dotazníků čekala v rozmezí pár dnů až týdnů. V době uskutečnění rozhovorů většina studentů pojímala maturitu jako událost v blízké budoucnosti, našlo se ale i pár výjimek – např. Oliver maturitní zkoušku zhruba tři měsíce před jejím konáním vnímal jako téměř současnost: *„Maturitu už beru skoro jako současnost, něco, co teď řeším, je to aktuální, ale je pravda, že každá příští vteřina je budoucnost"*. I v dotazníku ji zahrnul do přítomnosti spolu s přijetím na vysokou školu a získáním řidičského průkazu.

Netypickou přítomnou událost uvádí Jakub: *„Pochopil jsem blockchain a revoluci, kterou přináší"*. Jakub se během rozpravy o jeho zájmu, kterým je psaní, zmínil, že kromě milostné prózy, píše i úplně něco odlišného, a to články o bitcoinu, který s tzv. blockchain revolucí souvisí. K psaní těchto článků ho přimělo vlastní pociťování neexistence literatury věnující se této problematice na českém trhu i článků na internetu v českém jazyce: *„Protože jsem zjistil, že neexistuje žádná česká publikace, která by to vysvětlila normálnímu člověku. Když se podíváš na Wikipedii na bitcoin a budeš to chtít pochopit, tak tak mnohým pojmům neporozumíš a zjistíš, jak je to nesystematický. Kdyby se to člověk chtěl naučit, tak se to nedá. (...) Je to fakt masakr, tohle pochopit. Fakt mi tohle v český literatuře chybí"*. Pochopení tohoto fenoménu zřejmě přispělo k tomu, aby si Jakub založil vlastní blog, který je jedním z pomyslných kroků na jeho cestě stát se spisovatelem.

5.4. Důležité události v blízké budoucnosti

Jak už jsem předeslala na začátku 5. kapitoly, podkapitolám týkající se blízké budoucnosti a daleké budoucnosti (podkapitola 5.5.) se budu věnovat více než časovým obdobím v předchozích podkapitolách, jelikož se má práce zabývá budoucností studentů.

Nejvíce uváděnými událostmi, které studenti kladli do této časové zóny, byl *nástup na vysokou školu* a *stěhování od rodičů*. Po jednom se dále vyskytovalo *přijetí na vysokou školu, nástup do zaměstnání, převzetí skautského oddílu, vystudování vysoké školy* a *život se stálým partnerem.*

V době vyplňování dotazníků byl *nástup na vysokou školu* pro studenty vzdálený 5 až 6 měsíců. Událost nástup na VŠ se vyskytovala u těch, kteří v rámci minulých časových zón (1 a 2) uváděli nástup na základní školu/první den ve škole nebo nástup na gymnázium, popřípadě obojí. Na základě této skutečnosti mě napadají dvě úvahy: buď je pro dané jedince proces vzdělávání natolik v jejich životě důležitý, že každý přechod na „vyšší" stupeň pokládají za významnou událost v jejich životě, nebo tyto přechody pojímají jako mezníky, které změnily jejich život ve více oblastech (nový kolektiv, prostředí apod.); anebo se jedná o prvky lineární (objektivní) dimenze, kdy je život v naší společnosti chápán jako linie: narození – škola – práce – děti – smrt, a které se daný jedinec mohl při vyplňování dotazníku držet. Další více než jednou uvedenou událostí bylo *osamostatnění*, respektive odstěhování se od rodičů. Tři studenti začlenili tuto událost do blízké budoucnosti

Převzetí skautského oddílu, jedna z nejdůležitějších událostí Olivera, byla také z jedním témat v rozhovoru s ním. V době rozhovoru se Oliver rozhodoval, zda převzít vedení skautu či jiného zájmového oddílu, protože již dopředu věděl, že by vedení obou skupin časově nezvládal: *„…teď po mně chtějí jak ve sportu, tak v tom skautu, abych to začal vést jako manažer těch kategorií, ale myslím si, že nezvládnu vést oboje, takže se budu muset nějak rozhodnout během roku, co chci víc a co mě víc baví, kde jsem víc potřeba."* Je tedy možné, že se nakonec rozhodl pro vedení skautského oddílu, když převzetí oddílu začleňuje do blízké budoucnosti.

5.5. Důležité události ve vzdálené budoucnosti

Do vzdálené budoucnosti opět studenti kladli různé životní události, některé z nich se však vyskytovaly u více z nich, a to *založení rodiny* (potažmo narození dětí a jejich výchova),

za ním následovala *svatba* a *vlastní smrt*. Založení rodiny bylo u některých studentů velkým tématem již během rozhovoru, proto není divu, že označují tuto událost za jednu z těch nejdůležitějších.

Velmi specifickými a subjektivními událostmi se dají označit dvě události z Jakubova „seznamu událostí“: *„Vydávám svou první knihu Nesmrtelný a Kryptokladivo“* a *„Jsem profesionální spisovatel a vydávám Pet Afrodit.* Jakub se o své zájmu psaní příběhů a knih zmínil i během rozhovoru, dokonce si již zjišťoval vše, co je potřebné k vydání vlastní knihy *(No, já když jsem se tomu začal věnovat, tak jsem si našel, jak to probíhá, když si chce člověk vydat knihu, a základem všeho byla prostě propagace. Propagace takový, že si člověk udělá blog, (...) Takže proto jsem si udělal ten blog. A pak následně to je třešnička na dortu to, že si to člověk vytiskne a že jí distribuuje přes Kosmas do nějakých nakladatelství),* do budoucna ale neplánuje být spisovatelem z povolání, spíše chce psát ve svém volném čase. Mimo události týkající se spisovatelské dráhy uvedl ještě Jakub do daleké budoucnosti událost *„Mám rodinu o čtyřech členech“*, která koresponduje s odpovědí na otázku plánování rodiny během rozhovoru: *„Jo, chci* (rodinu). *Děti maximálně dvě*. (smích)“. Během rozhovoru jsem si nebyla jistá, zda Jakub tuto odpověď nepodal pouze jako vtip, s vyplněným dotazníkem se ale potvrdilo, že o vlastní rodině opravdu uvažuje.

V této podkapitole bych se také chtěla blíže podívat, jak koresponduje nejzazší okamžik v životě, na který jsem se studentů na začátku rozhovoru ptala, s událostmi, které studenti označili číslem 5 – tedy je začlenili do daleké budoucnosti. Aleš ve svém seznamu událostí přiřadil číslo 5 k jediné události, a to je hledání práce po skončení vysokoškolského studia. Když se podíváme na rozhovor s ním, zjistíme, že nejzazším okamžikem, který si momentálně dokáže představit je právě hledání práce: *„…tak spíš že si po tý univerzitě budu hledat práci, a tak no. Dál to nějak nedokážu. Dokážu si představit jako nejzazší věk asi 25 let“*. Dalo by se tedy říci, že Aleš při vyplňování dotazníku nešel v tradičním schématu, respektive v lineární (objektivní) trajektorii typu škola – práce – založení rodiny – smrt, ale skutečně do dotazníku zahrnul subjektivní události. Pravým opakem je Marek, který byl velmi obecný a stručný a uvedl do svého dotazníku „schéma“ života, které je typické pro naši společnost: narození, nástup na ZŠ, nástup na gymnázium, maturita, nástup na VŠ, dokončení VŠ, nástup do zaměstnání, svatba, založení rodiny, smrt. Důvod, proč se rozhodl pojmout dotazník tímto způsobem, může být jakýkoliv. Nechtělo se mu příliš o sobě vypovídat, nebo se zkrátka jedná o události, které jsou pro něj opravdu subjektivně důležité. Další možnou interpretací je, že zkrátka nevěděl, jaké události zejména do daleké budoucnosti (kam zahrnul

celkem pět událostí, tedy pokryl tuto časovou zónu polovinou všech událostí) zahrnout, a tak se držel objektivní trajektorie.

Tři studenti uvedli do daleké budoucnosti svou vlastní smrt. Jistě si všichni studenti uvědomují konečnost vlastního života i života jiných, v rozhovorech ale toto téma společně s jinými velmi vzdálenými událostmi v budoucnosti (jako např. příchod vnoučat, důchod) nezaznělo, ani v rámci odpovědí na otázku na nejzazší okamžik. Jednu studentku, Anetu, po dotazu na nejzazší okamžik implicitně napadla vlastní smrt: *„Jako reálně anebo jako že se to stane jednou?“*, když jsem ji však upozornila na to, že nejedná jen o uvedení nejzazšího okamžiku jako takového, ale spíše o zamyšlení se, co si já jako student posledního ročníku dokáži reálně představit, nakonec Aneta uvedla podstatně méně vzdálenější událost v životě, než je smrt. Radek na otázku nejzazšího okamžiku zprvu zareagoval následovně: „Nejvzdálenější? Tak to je asi smrt, ne?“, poté ale pokračoval*: „Ne, představuju si sám sebe, jak jsem v důchodu, jsem před tou televizí a promítám si ten svůj život* (smích)*“*. V 10 nejdůležitějších událostech poté uvedl: *„Umřít s pocitem „ničeho nelitovat“,* což souvisí s jeho životní filosofií, o které se zmínil hned na počátku rozhovoru: *„…lidé, co jsou na smrtelné posteli a zeptáš se jich, čeho litují. Tak čeho litují nejčastěji? Toho, co neudělali, né toho, co udělali. Tím se do budoucnosti chci řídit, vždycky jde sklopit uši a prostě přizpůsobit se... je lepší něco zkusit třeba pětkrát a uspět jednou než to nezkusit vůbec a vůbec neuspět“. To jsou pravidla, čím se chci řídit a co hodlám aplikovat“.*

5.6. Shrnutí interpretace dat získaných prostřednictvím dotazníků

Skrze vyplněné dotazníky jsem měla větší možnost nahlédnout do nejdůležitějších událostí v životě studentů, a to nejen těch budoucích, která byla primárně zkoumána v rámci rozhovorů bez ohledu na subjektivní důležitost témat, ale i přítomných a minulých. Mimo jiné, nikdy není úplně možné se pohybovat pouze v jednom časovém rámci a plně ho prozkoumávat bez ohledu na jeho provázanost s ostatními časovými rámci, tedy i během rozhovorů (v některých více, v jiných méně) padly zmínky o minulých a přítomných událostech. Cottleho dotazník 10 nejdůležitějších událostí života mi v tomto ohledu pomohl objasnit některá témata a jejich významnost daného studenta či studentky, která z rozhovoru s nimi nebyla například tolik patrná a jasně podaná. Dotazník tedy perfektně posloužil jako doplňková metoda k polostrukturovaným rozhovorům – jednak jako jejich rozšíření a také jako zdroj jiného úhlu pohledu.

6. Diskuze

V rámci diskuze bych ráda odpověděla na výzkumné otázky a zároveň tak prezentovala výsledky komplexního výzkumného šetření. Dále chci porovnat výsledky výzkumu této diplomové práce s výsledky zahraničních i českých výzkumů a interpretovat tak shody a rozdíly mezi nimi. V neposlední řadě se věnuji limitům výzkumu a doporučení pro další budoucí práce na podobné téma.

Výzkumné otázky byly celkem stanoveny čtyři. První a druhé výzkumné otázce *Jaké jsou obsahy představ o vlastní budoucnosti u studentů v posledním ročníku gymnázia?* a *Jaké je časové zařazení těchto obsahů?* Jsem se věnovala téměř v celé empirické části práce. Již před zahájením samotného výzkumu jsem měla určité povědomí o obsazích, kterými by se mohli studenti v posledním ročníku gymnázia zabývat, ať už se jednalo o mou přímou zkušenost jako bývalé studentky gymnázia, či odborné poznatky z literatury a provedených studií. Na základě těchto poznatků jsem vytvořila otázky pro polostrukturované interview, ve kterých jsem se explicitně na určitá témata maturantů ptala. S následným pročítáním jednotlivých rozhovorů a techniky otevřeného kódování jsem se dobrala k těmto obsahům: studium; profese; cestování; (ne)osamostatnění se; vztahy; usazení, založení rodiny, v jejichž rámci jsem rozpracovala jednotlivé kategorie a subkategorie.

Studium bylo prakticky ve všech rozhovorech tématem číslo jedna, proto se také jedná o nejvíce rozpracované téma v této práci. Studium a jeho subjektivní důležitost je studenty často uváděným budoucím motivem, např. ve výzkumné studii High (2019) v rámci provedení časové analýzy dotazníků MIM autorka zjistila, že 25 % všech tvrzení adolescentů se týká studijních cílů. K podobným zjištěním dospěli Herrera et al. (2015, in High, 2019) u adolescentů z Kostariky (24,08 %) a Peru (23,04 %). Čeští studenti se v rámci MIM nejvíce zabývali vlastním self (přes 60 %) (High, 2017). Ve výzkumech Pavelkové z let 1987/88 až 1990/91 byly však nejčastější kategorií právě studijní aktivity (Pavelková, 2002 in High, 2017). Ke podobnému závěru došly četné studie, které ve své práci shrnuje Nurmi (1991a), které tvrdí, že nejčastějším předmětem zájmu v adolescenci jsou vzdělávání a zaměstnání. Na druhou stranu nelze tyto výsledky plně porovnávat s výsledky výzkumu této práce, jelikož jsem se studentů na jejich vlastní osobu/self neptala, a také se jednalo o studenty téměř na konci středoškolského studia a v období rozhovorů většina z nich řešila přihlašování se na vysokou školu, případně blížící se maturitu, tedy hlavně studium.

Předpokladem studia na gymnázium je navazující studium na vysoké škole (popř. vyšší odborné škole), jelikož gymnázium jako takové neposkytuje poznatky a praxi pro výkon konkrétní profese. Na základě tohoto faktu jsem i já předpokládala, že studenti budou chtít ve své studijní dráze pokračovat a v maturitním ročníku již budou mít o této dráze velmi konkrétní představy. Studenti se v souvislosti se studiem na VŠ zmiňovali o výběru školy (respektive oboru) a také o oborech, o jejichž studiu někdy v minulosti uvažovali, ale nakonec od něj „upustili". Zajímavou kategorií, která se mi procesem otevřeného kódování je „sázka na jistotu" a kterou míním obory, na které se studenti hlásí pouze z jediného důvodu, a tou je subjektivní přesvědčení, že je na daný obor přijmou téměř na 100 %. Tím pádem takový obor funguje jako určitá forma záchrany v případě, že je nepřijmou na jejich vysněný primární obor. Otázkou je, zda by v takovém případě studenti začali studovat „druhotný" obor a vystudovali jej, či by měl funkci „přestupné stanice", kdy by se například po roce pokoušeli znovu ucházet o svůj původní preferovaný obor.

Profese je dalším obsahem v budoucnosti studentů. Studenti svou budoucí profesi řeší, jelikož podle vysněné profese si vybírají příslušný obor na VŠ, po jehož vystudovaní budou moci danou profesi vykonávat. Všichni studenti z výzkumného vzorku si vybírali takový obor, ze kterého v budoucnu budou oprávněni k výkonu vysněné profese. U žádného z nich se nejednalo o takovou volbu, která by byla pouze přáním rodičů a jiných vlivných osob, ani o takovou volbu, která by byla výsledkem náhodného či ukvapeného rozhodnutí. U maturantů se tedy uplatnil vzorec *„chci být x (např. učitelem), tak půjdu studovat příslušný obor (v tomto případě učitelství)"*. V Nurmiho článku (1991a) je uveden, že se jedinci v období pozdní adolescence nejvíce zabývají právě studiem a pracovním životem, což se potvrdilo i v tomto výzkumu.

Nyní se přesunu k tématu usazení a založení vlastní rodiny, jelikož budu posléze toto téma dávat do souvislosti s předešlými dvěma tématy. Nurmi (1991a) tvrdí, že ženy se tradičně více zapojují do rodinného života, muži naopak do toho studijního, potažmo pracovního. Co se týče studentů a studentek, se kterými jsem vedla rozhovory, ukázalo se, že obě pohlaví uvažují o budoucím založení rodiny, faktem ale je, že představy dívek jsou v tomhle ohledu více propracované a konkrétnější než u chlapců, kteří sice o rodině také uvažují, ale to je tak vše. Na druhou stranu to však neznamená, že by se dívky nechtěly aktivně zapojovat do studijního a pracovního života. Zapojení se do studií je u obou pohlaví rovnoměrné, ve vztahu k práci je přeci jen ale zřejmé, že dívky počítají se svou budoucí mateřskou rolí, která je oproti té otcovské v naší společnosti stále dominantní, a tím pádem se i více zmiňují o případném „skloubení"

rodiny a profese. Také více než chlapci upozorňují na význam biologického věku pro to stát se rodičem (matkou), protože si uvědomují případné komplikace v otěhotnění, ale i s následnou výchovou dětí v pokročilejším věku. Nelze však vést ostrou hranici mezi názory dívek a chlapců, protože i jeden z chlapců se při rozhovoru touto problematikou aktivně zabýval (viz. Oliver, kap. 4.7.1.). Ve výzkumném vzorku se nenašel nikdo takový, kdo by výslovně nechtěl vlastní rodinu a děti, pouze dva chlapci se k tomuto tématu příliš nevyjádřili, což je podle mě dáno jejich homosexuální orientací, s kterou je stát se rodičem obecně komplikovanější, než tomu je u heterosexuálních jedinců.

Překvapivým zjištěním pro mě bylo, že studenti neplánují cestování na delší dobu do zahraničí ve velké míře, ať už se jedná o studijní pobyty či jiné formy zahraničních cest. Dokonce jsem u poloviny z nich zaznamenala „nechuť k dlouhodobému cestování" a preferenci zůstat doma. Druhá polovina uvažuje o to zúčastnit se programu Erasmus a odcestovat na semestr studovat do zahraničí. Dvě dívky z této poloviny dokonce uvažují o navazujícím magisterském studiu v zahraničí. O případné práci v zahraničí nikdo z nich neuvažuje, což se shoduje s výsledky výzkumu Menšíkové (2008), ve kterém septimáni o životě v zahraničí také neuvažovali.

(Ne)osamostatnění, jedno z dalších velkých témat, rozdělilo studenty na dva „tábory". V rámci výzkumného vzorku jsem se setkala jak se studenty, kteří nemají sebemenší důvod se v průběhu studií na VŠ (tedy dokud nedosáhnou plné finanční nezávislosti, kterou většinou poskytuje práce na plný úvazek a kterou nelze vykonávat během studia) osamostatnit a plánují tento velký krok až po studiích. Na druhé straně jsem se setkala se studenty, kteří se chtějí částečně či plně osamostatnit již v průběhu studia. Nejčastějším důvodem tohoto rozhodnutí je povaha vztahů s rodiči, případně dalšími členy domácnosti. Tam, kde jsou vztahy přívětivé a bezproblémové, studenti setrvávají, naopak tam, kde panují neshody a nepřívětivé podmínky, mají studenti větší tendence domov opustit. Jiným z typických důvodu částečného osamostatnění je delší vzdálenost univerzity od domova, kdy se student musí odstěhovat na kolej, popřípadě do nějakého podnájmu. Vzhledem k tomu, že jsem vedla rozhovory většinou s pražskými studenty, kteří se rozhodli nadále studovat v Praze, se tato skutečnost téměř nevyskytovala, pouze jeden student z výzkumného vzorku se musí z tohoto důvodu odstěhovat, ač má doma přívětivé vztahy.

Co se týče vztahů, hodně studentů se spontánně zmínilo o spolužácích a přátelích z gymnázia a vidině těchto vztahů do budoucna. V této kategorii se objevily dvě skupiny – první z nich doufá a přeje si, aby přátelské vztahy se spolužáky nadále pokračovaly a kontakt s nimi

byl udržován, zatímco druhá skupina se na tyto vztahy dívá, dalo by se říci, více realisticky a počítá s tím, že některé vztahy vydrží a jiné přirozeně odezní a nahradí je spíše vztahy s novými lidmi ze stejného oboru, se kterými studenti budou mít více společných zájmů. Vztahy s rodiči (a dalšími rodinnými příslušníky) se podle studentů příliš nezmění. I když se od svých rodičů dříve nebo později odstěhují, předpokládají, že povaha těchto vztahů zůstane stejná (ať už pozitivní či negativní). Pokud v době rozhovoru měli studenti a studentky partnerský vztah, ve většině případů se svým aktuálním partnerem/partnerkou plánovali budoucnost.

Dále bych ráda zodpověděla dvě zbývající výzkumné otázky: *Jakou mají tyto obsahy důležitost? (resp. Jaké budoucí události se nachází na seznamu 10 nejdůležitějších událostí v životě?)* a *Které události z minulosti a přítomnosti nejvíce ovlivňují představy o vlastní budoucnosti?* Na tyto otázky mi především poskytly odpověď vyplněné dotazníky, ale neméně je důležité uvedení do vztahu s daty vycházejícími z polostrukturovaných rozhovorů.

Do blízké budoucnosti (jako jedné z časových zón v dotazníku) nejvíce studenti zahrnovali nástup na vysokou školu a odstěhování se od rodičů neboli osamostatnění. Jedná se o dva důležité kroky, které nejsou pro studenty již natolik vzdálené jako například založení vlastní rodiny apod. Pro některé z nich se tyto události překrývají, na základě dat získaných skrze polostrukturované rozhovory můžeme ale zjistit, že většina studentů plánuje osamostatnění až s nějakým určitým časovým odstupem od nástupu na vysokou školu, a to zpravidla v horizontu jednoho až pěti let (tedy již během studia nebo až po skončení).

Ve vzdálené budoucnosti převládaly následující události: založení rodiny, svatba a smrt. Jak už se vyjadřuji výše ke kapitole Usazení, založení vlastní rodiny, téměř všichni studenti (vyjma jednoho) uvádějí ve svém seznamu 10 nejdůležitějších událostí života založení rodiny, respektive narození vlastních dětí. V tomto ohledu tedy neshledávám žádné rozdíly mezi dívkami a chlapci, jako tomu bylo ve výzkumu Radky High (2010), kde dívky častěji uváděly narození vlastních dětí než stejně staří chlapci, přičemž se jednalo o studenty septimy, tedy pouze o rok mladší studenty než v mém výzkumném vzorku. Na druhou stranu v práci Menšíkové (2007) se pouze chlapci ve svých slohových prací zmiňovali o své budoucí rodině. Tato rozdílná výzkumná zjištění proto přisuzuji náhodě ve výběru výzkumného vzorku. Když porovnáme výsledky Cottleho dotazníku s výsledky výzkumu Pavelkové (2001, in Pavelková, 2002), zjistíme, že se některé události žáků 8. a 9. ročníku ZŠ či tercie a kvarty na gymnáziu se studenty v maturitním ročníku shodují, např. narození, první láska, nástup do práce, založení rodiny, smrt. Nejedná se o nějaké úzce specifické události pro určitou věkovou skupinu lidí, dá se říci, že stejné události bychom mohli nalézt na seznamu starších jedinců. To, co mají studenti

maturitního ročníku společné se žáky nižších ročníků gymnázia je dále událost „dostal/a jsem se na gymnázium“ a která se u žáků ZŠ logicky nevyskytuje. Podobný trend je i u událostí „dostat se na VŠ“ či „dokončení VŠ“, které je opět více zastoupeno u žáků tercie a kvarty než u jejich vrstevníků ze základní školy a které se vyskytlo u každého studenta v této práci.

Smrt se sice na seznamech objevila jako důležitá událost, nelze ji však dávat do přímé souvislosti s nejzazším okamžikem v životě. V kapitole 5.5 sice uvádím některé výjimky, kdy u studentů nejzazší okamžik koresponduje s událostí na seznamu nejdůležitějších událostí, v případě smrti se však u většiny studentů jedná o protilehlý okamžik k narození a s velkou pravděpodobností si je každý student vědom vlastní smrti (i když ji zrovna ve svém seznamu neuvedl), proto smrt nelze označit jako představu nejvzdálenějšího okamžiku v životě ale spíše jako holý fakt, který si daný student uvědomuje. Otázka *Jaky nejzazší okamžik si ve svém životě dokážeš představit?* vyžaduje jinou mentální aktivitu než zadání: „Sepište 10 nejdůležitějších událostí ve svém životě, ...“. Ostatně, studenti uváděli již zmíněnou událost narození, kterou si nejsou schopni vybavit, tak proč by tomu tak mělo být i u smrti? Studenti zkrátka smrt i jiné vzdálenější události (např. odchod do důchodu, narození vnoučat) do svého života zahrnují, nejdále ve svých představách jsou však schopni dohlédnout zhruba do konce třetí dekády života. Nurmi (1991a) ale tvrdí, že adolescenti bez ohledu na své kulturní zázemí jsou schopni promítnout svůj život na konec druhé a začátek třetí dekády života. Toto zjištění ale připisuji faktu, že Nurmi se ve svém článku věnuje výzkumným šetřením i „mladších“ adolescentů, nejen jedincům v období pozdní adolescence, respektive lidem na sklonku adolescence a mladé dospělosti či tzv. vynořující se dospělosti. K jiným zjištěním bychom také pravděpodobně dospěli u jedinců pocházející z rodin s nižším socioekonomickým statutem, ve kterých se nepředpokládá, že hlavní vývojové úkoly mladých lidí by mohly být aktualizovány v pozdější fázi života.

Poslední výzkumná otázka: *Které události z minulosti a přítomnosti nejvíce ovlivňují představy o vlastní budoucnosti?* má své limity, jelikož jsem se studentů během rozhovorů explicitně nedotazovala na jejich minulost a přítomný život, tím pádem vliv jednotlivých minulých a přítomných událostí vyvozuji na základě pouhého a většinou krátkého zmínění v rozhovoru a následném uvedení v dotazníku. Tímto posledním výzkumným zjištěním jsem chtěla pouze ilustrovat vliv minulosti a přítomnosti na budoucí rozhodnutí studentů a rozšířit či obohatit o další úhel pohled na budoucnost očima studentů gymnázia. Doporučením pro další výzkumy by tedy byl větší zájem o minulost či přítomnost studentů a její dopady na jejich budoucnost.

7. Závěr

Čas byl, je a vždy bude jedním z předmětů naší mysli. Lidé se neustále obracejí ke své minulosti, žijí přítomností a mají určitá očekávání od své budoucnosti – samozřejmě každý z nás v odlišné míře. Nikdo přesně neví, co budoucnost přinese, ale vždy existuje možnost ke své budoucnosti aktivně přistupovat a podílet se na jejím utváření. Zejména pro mladé lidi, adolescenty, je tato schopnost stěžejní, mají totiž před sebou celý život.

Studenti posledního ročníku gymnázia (maturanti) jsou velmi specifickou skupinou, co se týče pojetí vztahu k jejich vlastní budoucnosti. Na rozdíl od jiných mladých lidí stejného věku jejich budoucnost zahrnuje další studium, a to vysokoškolské. Tím pádem se pro ně další události (např. nástup do práce, založení rodiny) odsouvají do vzdálenější budoucnosti a bylo zajímavé zjišťovat, kam až jsou schopni si svůj život představit a jaké mají představy o jednotlivých krocích, které ve svém budoucím životě plánují.

V diplomové práci bylo představeno několik vlivných koncepcí časové perspektivy a zejména výzkumů zabývající se vztahem adolescentů k budoucnosti, na které navazuje výzkum realizovaný pro tuto práci. Snahou bylo pohlédnout na tento vztah z kvalitativního hlediska a zabývat se do hloubky jednotlivými tématy budoucnosti studentů. Pro tyto potřeby byla použita hlavní metoda polostrukturovaného rozhovoru a doplňková metoda dotazníku deseti nejdůležitějších událostí života, pomocí které je možné nahlédnout i do některých minulých a přítomných událostí jednotlivých studentů.

Výsledná data poskytují ucelený obraz o budoucnosti studentů jako celku. Další výzkum z této oblasti by si mohl klást za cíl prohloubit a popsat vztah studentů k dalším součástem časové perspektivy, tj. k vlastní minulosti, potažmo přítomnosti.

Seznam použité literatury

BONIWELL, I., ZIMBARDO, P. G. (2004). Balancing One´s Time Perspective in Pursuit of Optimal Functioning. *Positive Pychology in practice*, Hoboken, NJ: Wiley.

COUFAL, P. (2016). Budoucnost očima středoškolských studentů. Bakalářská práce. Vysoká škola chemicko – technologická v Praze.

GJESME, T. (1975). Slope of Gradients for Performance as a Function of Achievement Motive, Goal Distance in Time, and Future Time Orientation, *The Journal of Psychology*, 91:1, 143-160.

GJESME, T. (1983). On the concept of future time orientation: Considerations of some functions‘ and measurements‘ implications. *International Journal of Psychology, 18*(5), 443-461.

HIGH, R. (2010). Časová perspektiva studentů gymnázia. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Praha.

HIGH, R. (2017). Diagnostika časové perspektivy u středoškolské mládeže. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Praha.

HIGH, R. (2019). Motivational structure of young chemists. Department of Education and Human Sciences, University of Chemistry and Technology, Prague.

KOCOUREK, D. (2018). Negativní časová perspektiva u adolescentů a její souvislost s typem attachementu. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.

KRPOUN, Z. (2013). Časová perspektiva: úvod do teorie a výzkumu. *Klinická psychologie a osobnost*, Brno: Masarykova univerzita, roč. 2, č. 1, s. 81-90. ISSN 1805-6393.

LUKAVSKÁ, K., KLICPEROVÁ-BAKER, M., LUKAVSKÝ, J., ZIMBARDO, P. (2011). ZTPI – Zimbardův dotazník časové perspektivy. *Československá psychologie*, ročník LV, č. 4.

MACEK, P. (2003). Adolescence 2., upr. Vyd. – Praha: Portál. ISBN 80-17178-747-7.

MENŠÍKOVÁ, V. (2008). Vztah studentů k budoucnosti. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Praha.

MIOVSKÝ, M. (2006). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha:

Grada. ISBN 80-247-1362-4.

NURMI, J.-E. (1991). How do adolescents see their future? A review of the development of

future orientation and planning. *Developmental Review*, 11(1), 1-59.

NUTTIN, J. (1980). Future Time Perspective and Motivation. Presses Universitaires de Louvain, Louvain, ISBN 90 6186 1721.

PAVELKOVÁ, I. (2002). Motivace žáků k učení – Perspektivní motivace žáků a časový faktor v žákovské motivaci. Praha, PedF UK

PAVELKOVÁ, I. (1990). Perspektivní orientace jako činitel rozvoje. Praha: Academia

PAVELKOVÁ, I., PURKOVÁ, V., MENŠÍKOVÁ, V. (2010). Časová perspektiva jako významný regulativ v lidském životě a žákovské motivaci. Studia paedagogika, 15 (1).

SEGINER, R., HALABI – KHEIR, H. (1998). Adolescent passage to adulthood: Future orientation in the context of culture, age and gender. *International Journal of Intercultural Relations,* 22 (3), 309-328.

SLÍŽKOVÁ, M. (2018). Negativní časová perspektiva u adolescentů v souvislosti se self – efficacy. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.

STRAUSS, A., CORBIN, J. (1999). Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie. Boskovice: Albert. ISBN 80-85834-60-X

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. (2007). Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

SVOBODOVÁ, L. (2018). Projevy negativní časové perspektivy u adolescentů. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.

WEBLEY, P., NYHUS, E.-K. (2006). Parent´s influence on children´s future orientation and saving. Journal of Economic Psychology. 27 (1), 140-164.

ZIMBARDO, P., BOYD, J. (1999). Putting Time in Perspective: a Valid, Reliable Individual-Differences Metric. Journal of Personality and Social Psychology. Vol. 77, no 6, s. 1271-1288.

ZIMBARDO, P., BOYD, J. (2008). The time paradox: The new psychology time that will change your life. New York, NY, US: Free Press.

Seznam příloh

Příloha 1 – Přepisy rozhovorů

Příloha 2 – Podoba dotazníku „Nejdůležitější události života“

Příloha 3 – Vyplněné dotazníky

Příloha 1 – Přepisy rozhovorů

Rozhovor s Alešem

T: Takže taková obecná otázka na začátek: co si představíš, když se řekne moje budoucnost?

A: Je to složitá otázka, ale když si představím budoucnost, tak mě napadnou různý roviny. Rovina osobní, pracovní, edukační a tak. Edukační se týká mého vzdělání a perspektivy v tomhle směru. Jedná se o velmi složitou otázku pro mě, protože se rozhoduje o mém oboru a mý profesi v budoucnu. V osobní rovině to znamená udržovat vztahy s přáteli a partnerský vztah. Zároveň se plánuji ekonomicky osamostatnit. Práci zatim během studia neplánuji. Jedině o prázdninách bych chodil na brigádu.

T: Dobře. A když se právě naopak zeptám, jaký nejzazší okamžik ve svém životě si dokážeš představit? Ten nejvíce vzdálený…

A: Tak vzhledem k tomu, že ještě úplně nevím, co chci studovat, nebo spíš kam se dostanu, tak spíš že si po tý univerzitě budu hledat práci a tak no. Dál to nějak nedokážu. Dokážu si představit jako nejzazší věk asi 25 let. Jelikož se člověk hodně mění, jak fyzicky, tak i mentálně, než dosáhne nějakýho 25. roku, takže je to těžká představa. Ale asi do těch 25 se dokážu představit, že budu po vejšce a budu si hledat práci. Nebo alespoň je to nejzazší budoucnost, do který si dokážu představit mé plány. Ale co se týká vzhledu, či psychické, mentální úrovně, tak to si moc nedokážu představit.

T: Jasný, v pořádku. Takže po maturitě, říkáš, chceš studovat vysokou školu…a jakou?

A: No psychologii – na filosofické nebo pedagogické fakultě. Pak si chci dát ještě přihlášku na Matfyz, to je jen spíš pro jistotu, vím, že se tam dostanu na průměr z matematiky. I když to teda studovat nechci. A zkusím i práva, ale to nechám na osudu.

T: Takže takhle celkem čtyři, jo?

A: No, ale nejvíc chci na tu psychologii.

T: Dobře. A proč zrovna psychologii?

A: Tak jednak mě baví psychologie jako věda, jako obor. A jednak by mě bavilo dělat psychoterapie, pomáhat lidem s nějakou psychogenezí nebo s různými životními problémy a tak. Psychologii beru i jako poslání.

T: A co ty práva?

A: Ty práva by mě právě zajímaly jako obor, jako takový, ale neumím si představit, že bych dělal třeba právníka.

T: A jaký vliv měli na volbu těchto škol druzí lidé?

A: Tak na člověka má vliv hodně lidí, už jen to prostředí, ve kterém se nachází…

T: A někdo konkrétní?

A: Tak máma měla vždycky strach, abych se tou psychologií uživil. Takže mě spíš vždycky tlačila do nějakého oboru, který je jako lukrativnější. Takže radši by mě viděla třeba na tom Matfyzu než na tý psychologii.

T: Zas na druhou stranu ten Matfyz…nevím, nevím, jak tam to je s tím užívením.

A: No ona má na mysli třeba finanční matematiku a tam mají docela velký mzdy.

T: Aha. Tak ta psychologie je slabší, když je člověk přímo po škole, ale pak když si třeba udělá ten výcvik a vybuduje si nějakou klientelu, tak už to z ohledu těch peněz nemusí být tak špatný.

A: No to jo. Máma mě pak ještě ovlivnila v těch právech, protože sama je právnička. *(smích)*

T: Aha, aha. A dovedl by sis nějakým způsobem studovat v zahraničí? Nebo někam odjet po maturitě? Zkrátka co ty a cestování?

A: Asi ne spíš. Mám už tady to zázemí a vztahy s mnohými lidmi a spíš by to pro mě znamenalo nějaký strach do neznáma. Tady mi to vyhovuje. Já mám rád cestování, ale jenom co se týká na kratší dobu. Asi bych nedokázal odcestovat do cizí země na delší čas, buď za účelem vzdělání, nebo práce. Jsem takový typ, kterému se stýská po domovu, když odjedu do zahraničí. Erasmus chci rozhodně zkusit v létě, kde se nabízí týdenní zájezdy, které obsahují nějaké přednášky nebo vzdělávací programy.

T: A třeba kdybys mohl jet s někým blízkým?

A: Kdybych jel s partnerem, tak by mi to nevadilo. Ale záleželo by na jak dlouho. Když jsem navštívil ostatní evropské metropole (jako např. Řím, Paříž, Londýn atd.), tak Praha mi na život vyhovuje

nejvíc. Možná je to tím, že mi brání moje vnitřní pasivita změnit zázemí. Brání mi asi strach zbavit se svého zázemí a odcestovat a budovat nové zázemí v neznámém prostředí. Ale myslím si, že strávit delší čas (měsíc, semestr) v cizině je hodně dobrá zkušenost.

T: To určitě je, ale jinak tě plně chápu. *(Přecházím k další otázce.)*

A kdy se plánuješ osamostatnit?

A: No už spíš teďka, já už vlastně bydlím mimo domov.

T: Aha a mohu se zeptat, co tě vedlo k tomu se takhle brzy odstěhovat?

A: V tom hrálo víc aspektů. Měl jsem to lehce problematický doma, zejména se to týkalo mýho otčíma, který se oženil s mojí mámou. Neměl jsem s ním dobrý vztahy. Poté jsme chtěli s přítelem si najít svoje bydlení a do toho sestra mýho přítele odjela do Francie na delší čas, takže nám nabídla na tu dobu svůj byt.

T: Aha, takhle. A můžu se jen zeptat, jak to máte s financemi? A předpokládám, že až se jeho sestra vrátí, budete si hledat něco nového – tak jestli už máš nějakou konkrétní představu, kde byste bydleli, ale předpokládám, že asi taky v Praze, že, a jestli víš, jakým způsobem si budeš chtít vydělávat v průběhu studia?

A: S financemi je to tak, že dostávám od rodičů výživný a přítel už nestuduje, a chodí do práce. Za těch půl roku by se snad měl uvolnit jeden byt, na který čekáme. A ten byt je taky v Praze. Po maturitě plánuji, že bych si našel nějakou brigádu. Když nastoupím na vysokou školu, tak ještě, jak to budu mít s prací, nevím. Uvidim podle náročnosti a obsahu tý vejšky.

T: Takže teď žádnou brigádu nemáš?

A: Momentálně ne, spíš ji plánuju až při tý vejšce, po maturitě. Protože teď přeci jen člověk má tu maturitu, a ještě do toho mít tu brigádu…

T: Jasný.

A: Maturita, přijímačky, takhle jsem klidnější a můžu se na to víc soustředit.

T: A dokážeš si nějak představit, že zakládáš rodinu?

A: Já nad tím zatím zas tolik nepřemýšlel.

T: A co současné vztahy s ohledem na budoucnost? Myslíš, že se hodně vztahů časem promění? Ať už se jedná o rodinu, kamarády…

A: Tak co se týče spolužáků ze střední, jak už každý směřuje někam jinam, tak v těhlech vztazích moc perspektivu nevidím. Myslím, že je nahradí ty vztahy na vysoké škole, protože tam už si lidi budou nějakým způsobem blíž, budou mít společný zájem. No a s rodinou…mám rozvedené rodiče, takže s tátou se vídám jednou za 14 dní, třeba o víkendech, s mámou taky.

T: Takže u těch rodičů to chápu tak, že se vlastně nijak nezmění.

A: Přesně tak. Když se rodiče rozvedli, tak jsem žil s mámou. S tátou jsem se vídal přibližně jednou za 2 týdny. Jel jsem k němu na víkend třeba. Teď se vídáme pořád jednou za ty 2 týdny, samozřejmě nemáme stanovený termíny, ale domlouváme se individuálně. Teď už s mámou nežiju, tak se spolu vídáme občas, podobně jako s tátou. Pak co se týká partnera, tak si dokážu zatím představit budoucí život s ním. Takže z mého pohledu v tom vidím přesah do budoucnosti. Přátele mám některé dlouhodobé (3-4 kamarádky), u některých je to víceméně otázka času. Tím myslím, že se stává, že po nějaký době to přátelství trochu opadne, buď z příčiny nedostatku času, anebo osobnostní změny – vývoj člověka a tak.

T: Jo, jo, rozumím, to se prostě stává.

Rozhovor s Anetou

T: Když se řekne „moje budoucnost“, tak co si představíš?

A: Dobře, takže…nic nemám přímo naplánovaný, protože si myslím, že to v životě takhle nefunguje. Mám jasno, kam chci jít na vysokou školu, přemýšlela jsem i, co bych dělala, kdyby to nevyšlo a myslím, že tohle mám docela promyšlené. Potom bych se určitě v budoucnu chtěla vdát a mít děti, myslím, že na tohle je ideální věk do třiceti, jak z biologického hlediska, tak i z toho sociálního, protože mi přijde divný být těhotná například ve čtyřiceti. Určitě bych chtěla mít rodinu a děti, to je něco taky určitě jako můj cíl. Ale zároveň není dobré tyhle věci uspěchat, chci si ještě vybudovat nějakou kariéru předtím, než se vdám a než budu s dětmi doma celý život. *(smích)* Děti jsou dar, ale zároveň to není to jediné v životě…nemluvím moc?

T: Ne, ne. Určitě pokračuj a já se pak případně doptám. Naopak je lepší, když toho řekneš víc.

A: Dobře. Jako já to beru, pokud má někdo jen cíl mít třeba 5 dětí a vychovat je, ale já to mám to, z chci i něco vybudovat. Nejprve bych prostě chtěla nějak ovlivnit svět a potom mít děti. Ale třeba to bude úplně jinak a rodina se stane

prioritou. Ale ráda bych ještě předtím pracovala.

T: To jsi řekla moc hezky. A jaký je nejzazší zážitek se ve svém životě dokážeš představit?

A: Jako reálně anebo jako že se to stane jednou?

T: No tak pokud máš na mysli smrt, tak ta určitě potká každého z nás, ale teď spíš myslím něco za života.

A: Z takových těch životních okamžiků?

T: No.

A: Asi si úplně nedokážu představit, že bych se vdávala, ale tak to přeci jenom tím, že nemám přítele. Taky si úplně nedokážu představit, že bych byla stará…vím, že zestárnu, ale nedokážu si to aktuálně představit. Asi jak vystuduji vysokou školu a potkám nějakého mládence. *(smích)* Takže takhle zatím – bakalář, magistr, mládenec. *(smích)*

T: To úplně stačí. *(smích)* **Takže se po maturitě chystáš studovat…jakou školu?**

A: Chci jít na bakaláře na Mezinárodní vztahy a politologii, protože je to hrozně zajímavý obor a jsem ráda, že je takový obecný, protože se v jeho rámci můžu ještě postupně reorientovat. Jedna moje kamarádka v tomhle oboru studuje, takže mám od ní hodně informací a taky by mi časem mohla zajistit nějakou stáž, klidně jedno odpoledne za týden, víš co, úplně zadarmo. Po bakaláři bych ráda studovala dál a nebránila bych se tomu studovat magistra v zahraničí. V tomhle mám docela otevřený možnosti a přijde mi právě fajn vystudovat bakaláře v Čechách, něco obecného, protože pak si můžu vybrat a zaměřit se na něco konkrétnějšího. Kdybych se už teď během bakaláře zaměřila na něco konkrétnějšího, tak by se s tím potom špatně pracovalo v tom zahraničí, takže i z těch praktických důvodu to volím takhle.

T: A na kolik škol se chystáš podat přihlášku?

A: Já chci konkrétně politologii na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. *(Pauza)* No, chci jenom tam. Ale asi si ještě podám přihlášku na jiný obory, kdyby mi tahle škola nevyšla, abych měla nějaký plán B. A kdybych byla třeba i na jiný fakultě Univerzity Karlovy, tak bych si dala ty předměty, který bych studovala na to mým oboru, a potom bych dělala znovu přijímačky a mohly by mi potom případně nějaký ty předměty uznat. Že bych to nedělala vlastně všechno znovu.

T: Hm, to je dobrý plán. Takže jsi pevně rozhodnutá pro politologii? Žádný jiný obor tě neláká?

A: Ne, neláká.

T: A máš nějakou jinou variantu, kdyby ses tam třeba nedostala?

A: Kdyby se to stalo, tak bych se hrozně ráda věnovala intenzivně jazykům a do toho bych možná pracovala. Určitě nechci vypadnout z takových těch zajetých kolejí, co se týče, protože to pak musí být těžký, když člověk přes ten rok zleniví.

T: A jak jsi říkala o té jiné fakultě na UK, tak to by ses hlásila kam?

A: Ještě je na Fakultě sociálních věd obor Politologie a veřejná politika, tak možná tam, nebo na teritoriální studia. Nebo na Fakultu humanitních studií možná. Ale tu bych si spíš dala jen na jistotu, tam jsou totiž snadný přijímačky – jen přeložit text z angličtiny do češtiny. To bych dala i poslepu. *(smích)*

T: Mhm, to je docela podobné, ty obory. A co tě ovlivnilo k výběru tohohle oboru? Proč zrovna politologie?

A: Právě ta moje kamarádka. Já jsem hodně dlouho nevěděla, co bych chtěla dělat, a potom mi vlastně ona vysvětlila, co dělá, a já si začala postupně uvědomovat, že to je to, co chci dělat. Ale určitě to není tak, že jsem si řekla, dělá to ona, tak to budu dělá taky. Já jsem vlastně hrozně dlouho nevěděla, co bych jedou chtěla dělat. A tohle bylo něco, co mě moc zaujalo. K jiným pracím prostě mám vyloženě „odpor“ nebo jak bych to řekla…prostě mě nic nikdy jinýho nenadchlo.

T: Aha a můžu se zeptat, co přesně kamarádka dělá?

A: Ona je bezpečnostní analytik.

T: Aha.

A: V podstatě analyzuje různý zamrzlý konflikty mezi státy. Takže jezdí do těchto států, tam se setkává s různými dalšími politology, a snaží se tam analyzovat ten problém, řešit ho. Může taky zažádat o dotace a když je dostane, jede do tý země a snaží se ten problém vyřešit. Jelikož tamější vláda nemá na řešení toho problému peníze (protože jinak by ho vyřešila), tak ona ty peníze tímto způsobem sežene, tím se ten problém pak dá řešit, pak napíše nějaký report a jede domů.

T: Aha, takže tohle by tě bavilo? Cestovat do zahraničí?

A: Jo, jen teda ještě před založením rodiny, pak už by to asi nešlo. On je ten obor hodně otevřený, ty vlastně vystuduješ všechno a zároveň nic. *(smích)*

T: Jasný, chápu. A co studium tohoto oboru, nezdá se ti náročné?

A: To právě že ne, je to hodně obecný. A s jazyky problém nemám. Spíš přijímačky, s těmi teď hodně bojuji. Jsou to totiž OSPéčka a ony jsou jednoduchý, to jo, ale já teď rok neměla matiku, takže jsem spoustu věcí zapomněla. Teď si to oživuju, tak už to je zase snazší a snazší. Jinak samotného studia se nebojím.

T: Aha. A po bakaláři tedy plánuješ jít studovat do zahraničí?

A: Jako plánuji to, ale ještě uvidím podle kvality školy a tak. Na druhou stranu bych tu nejradši zůstala se svojí rodinou a kamarády až do padesáti *(smích),* ale vím, že až se potom někde uvážu, tak už takovouhle možnost mít nebudu.

T: A kde bys ráda studovala?

A: Z praktickýho hlediska určitě ne Anglii, tam jsou drahý školy. Spíš třeba Dánsko, tam je hodně škol zadarmo a je to i hezká země. Do Ameriky se mi moc nechce, už jenom proto, že angličtinu mám dobrou, takže mi to přijde zbytečný.

T: Hm. S tím že bys pak ráda dělala práci jako ta tvoje kamarádka.

A: Nejspíš ano, ale ještě samozřejmě uvidím.

T: A žádné jiné povolání tě neláká (bez ohledu na studium na vysoké škole)?

A: Ne. Já mám v tomhle poměrně jasno. Bavilo by mě třeba tlumočnictví, jak umím ty jazyky, ale neumím si představit, že to dělám celý život. Pak jelikož jsem z rodiny, kde je dlouho tradice pedagogů, tak by mamka byla šťastná, kdybych byla učitelka. *(smích)* Ale to mě opravdu neláká a ani studovat to, to může prakticky člověk dělat kdykoliv, stačí si dodělat pedagogický minimum.

T: Jasně, to se dá vždycky doplnit. Tak teď bych zas navázala na to období po studiu, říkala jsi, že bys ráda založila rodinu…

A: Tak ráda bych se do těch třiceti vdala, úplně hned bych nechtěla děti, pár let bych pak chtěla být bezdětná. A ty děti mít tak zhruba do těch 35, to je tak ideální. Ráda bych měla tak 2-3.

T: Dobře.

A: Tak život určitě s dětmi nekončí, přitom se taky dají dělat některý věci, jen bych ještě ráda nějaký čas dělala „kariéru".

T: Rozumím. A co se týče aktuálních vztahů – kamarádi, tvá rodina – jak s nimi „počítáš" do budoucna?

A: Určitě se chci co nejvíce finančně osamostatnit. Ale momentálně se neplánuji odstěhovat od rodičů, chci být s nimi co nejdýl. Oni i teď vlastně zvětšovali náš barák, abychom měli všichni dostatek prostoru a byli jsme s nimi co nejdýl. Takže se neplánuji odstěhovat nějak brzo. A kamarádi…jako jsem si vědoma toho, že s někým se budu stýkat i nadále a s někým ne. Asi nemá smysl za každou cenu udržovat některé vztahy, v některých chvílích, když už ten vztah mezi přínosný pro oba, tak prostě ochabne, a to je v pořádku. Člověk si zase najde jiný vztahy. Ale pak jsou samozřejmě vztahy, který jsou silný a jsou na celý život a jsi hrozně důležitý. Umím si reálně představit, že pár lidí mi vydrží na celý život, ale zas určitě ne všechny.

T: Jasný, to je normální.

A: A pak jestli někdy bych šla třeba bydlet s partnerem. Ale je zbytečný to teď plánovat, když ho ani nemám.

T: Jasně. Tak to už jsem asi vyčerpala všechna témata…děkuji ti za rozhovor a budu ti držet palce.

Rozhovor s Anežkou

T: Když se řekne „moje budoucnost", co si představíš?

A: Asi já v práci. Teď teda momentálně spíš ta škola – maturita, přijímačky, studium a pak tedy ta práce.

T: A když na to rovnou navážu – jaký nejzazší okamžik si ve svém životě dokážeš představit?

A: Asi tu práci. Nerada plánuju hrozně moc dopředu, teď se držím spíš ty školy, a netroufám se přemýšlet dál.

T: Dobře. A když říkáš práce, myslíš vyloženě začátek práce – nástup do práce?

A: Jo, přesně tak.

T: Dobře, přejdeme tedy od obecných otázek k těm konkrétním. Už jsi mi řekla, že se po maturitě chystáš studovat vysokou, na jakou školu se hlásíš?

A: Na peďák do Prahy – učitelství 2. stupně, dějepis a ZSV a potom na speciální pedagogiku.

T: A ještě na nějakou úplně jinou školu/fakultu?

A: Ještě se hlásím do Hradce na ty stejné obory. Ještě jsem uvažovala čistě jen o historii, ale to bych se asi musela teď víc učit a hlavně potom to uplatnění je horší.

T: Jasně, chápu. To je asi teda taky na

pedagogický fakultě, že?

A: Jo.

T: A co tě motivovalo k výběru těchto oborů?

A: Co se týče toho učitelství, tak přímo to učitelé – líbí se mi, jak učí u nás na gymplu, a chtěla bych – vím, že to asi bude znít naivně – „zavést" nějaké moderní metody výuky – takový ty, co spíš vyhovují mně. Než biflovat se, přepisovat 100 stránek…

T: A ty předměty tě, předpokládám, baví…

A: Ano.

T: A co ta speciální pedagogika? Co tě motivovalo pro výběr tohohle oboru?

A: To se mi prostě zalíbilo. Znám i jednu slečnu, která to studuje, a podle jejího vyprávění se mi to líbí.

T: Ale přímo konkrétní výkon toho povolání u speciální pedagogiky si nějak nepředstavuješ?

A: Ne, to zatím ne.

T: Dobře. A když se vrátím k výběru té školy, je třeba někdo, kdo tě ve výběru ovlivnil? Třeba rodiče, přátelé, učitelé…?

A: Já se přiznám, že jsem v 9. třídě ještě na základce, byla hluboce přesvědčená, že půjdu na medicínu dělat patologžku. *(Smích)*

T: Vážně? *(Smích)*

A: A vlastně s tou pedagogikou to přišlo nějak postupně…já jsem zjistila, že úplně nemám vlohy pro přírodní vědy…rodiče by mě nejradši viděli na právnické fakultě, ale to taky není pro mě, tak jsem se rozhodla spíš sama pro tu pedagogiku.

T: Takže ta medicína tě opustila…

A: No to jsem pak zjistila, že chemie na střední škole úplně není moc pro mě.

T: Tak ono je hodně lidí, kteří tyto předměty nemají rádi, ale chtějí dělat doktory.

A: Tak já moc nemám geny pro to učení... *(Smích)*

T: Takže co se týče pak té práce, zatím se tedy vidíš jako učitelka?

A: Jo.

T: I kdyby ses dostala na tu speciální pedagogiku, zvolila bys raději učitelství?

A: Jo. To učitelství je moje taková první volba a ta pedagogika až druhá.

T: A nad žádnou jinou kombinací si nepřemýšlela?

A: Ne. Ono to je taky tím, že za celou dobu ve škole jsem vždycky měla z těchto předmětů samý jedničky. *(Smích)* Takže to je taková jistota, že vím, že mi to nejsnáze posléze do hlavy. A taky se o to zajímám.

T: Chápu.

A: Přemýšlela jsem trochu nad češtinou, ale tam mě nebaví gramatika. Leda tak literatura.

T: Jasný. A kde bys chtěla učit? Na 2. stupni nebo na střední?

A: Určitě na střední. Chci učit už ty starší děti, protože spolužáci u mě ve třídě na základce byli strašný a nechtěla bych tam dělat učitelku.

T: A na gymplu?

A: Jojo, na gymplu. To je takový můj sen – dostat se na školu, vystudovat a jít učit na gymnázium.

T: Mhm. A co nějaké cestování mezitím nebo po studiích?

A: To spíš ne. Spíš jen o volnu.

T: Třeba někam na rok vycestovat?

A: To určitě ne, já jsem hrozný „domased". Já mám ráda svoje místečko, svůj klid a pohodu.

T: Tak tomu rozumím, taky to tak mám. A Erasmus v rámci školy?

A: To spíš také ne. Spíš si dokážu představit jen tak na dva týdny, to už jsem vlastně takhle byla jednou v Anglii na jazykovym kurzu.

T: V téhle souvislosti mě napadlo bydlení. Kdybys studovala v Praze, tak bys, předpokládám, bydlela tam kde teď, ale co kdybys studovala v Hradci? Šla bys na kolej?

A: To bych dojížděla.

T: Jen mě to tak napadlo, jak jsi mluvila o „svém místečku"…

A: Právě proto se hlásím na Karlovku, tu v Hradci mám jako záložní.

T: Aha.

A: Ale je to fakt něco, co bych chtěla dělat, takže bych byla ochotná i dojíždět do Hradce.

T: Ale kolej teda ne.

A: Ne. To už bych si tam spíš našla byt.

T: Aha. A plánuješ si během studia na vejšce

nějak vydělávat, nebo máš už zkušenosti s nějakou brigádou?

A: Já jsem byla na brigádě v obchodě a musím říct, že jsem si docela vydělala dost.

T: A chtěla by sis časem najít brigádu, která by nějakým způsobem korespondovala s tvým studiem na peďáku? Třeba doučování a tak?

A: Určitě by to byla fajn praxe. Ale o doučování dějepisu a ZSV asi moc lidí nestojí.

T: To je pravda.

A: Vůbec nevím, nad tímhle jsem ještě nějak nepřemýšlela.

T: Dobře. Tak teď bych přešla ke vztahům – co se týče současných vztahů, jak vidíš jejich vývoj s ohledem na budoucnost?

A: Jako s rodinou doufám že dobrý. S jednou kamarádkou jsme chodily na základku i teď na gympl a máme i hodně společných volnočasových aktivit, takže s tou, doufám, že to vydrží. A s ostatními kamarády ze třídy už si teď plánujeme, jak budeme chodit na různý akce, na školní plesy. Dokonce jde se mnou i jeden spolužák na stejný obor, taky na Karlovku…

T: Mhm. A kdy se tak zhruba plánuješ osamostatnit?

A: No mým snem dlouho bylo mít už třeba po střední škole byt a zkoušet si to – jakože bych bydlela normálně doma, ale pak bych třeba na dva dny šla do toho bytu. Přemýšlely jsme i s kamarádkou, že bychom takhle byly v jednom bytě po škole…ještě nebydlet úplně sama ale spíš s někým. Nebo pak kdybych si případně našla partnera, tak bydlet s ním.

T: Jo, jo. A vyloženě po studiích tedy nebo i v průběhu?

A: Asi už v průběhu.

T: A co po studiu? Plánuješ dlouho pracovat nebo případně založit rodinu?

A: Já jsem teda ještě ani nepřemýšlela o tom, že bych měla třeba partnera. *(Smích)* To si vůbec nedovedu představit…a ve svým věku o dětech neuvažuji tedy vůbec, ale počítám s tím, že až budu starší, tak děti chtít budu, budu chtít mít rodinu.

T: Jasně, to chápu, že v tvém věku o tom neuvažuješ.

A: Předpokládám, že časem mě to „popadne“. Všichni říkají, že se mi ten názor změní.

T: Pak ostatně i uvidíš, až budeš mít partnera…

A: No právě, zatím to je pro mě takové hodně vzdálené.

T: Jasný. Tak přemýšlím, zda jsme probraly vše…ještě mě možná napadá, zda jsi vůbec uvažovala o nějaké jiné práci kromě toho učitelství?

A: No, to nevím, ale svým způsobem mám takový „záložní plán“. Ani o něm moc nemluvím…před rodičema, protože ti by mi to jako i zakázali…Když se nikam nedostanu, tak si prostě udělám kurz a budu řídit tramvaj. *(Smích)* Je to zvláštní, ale…je to takový můj koníček, kdyby prostě jednou nic, tak si udělám tohle.

T: Takže nikomu moc o tomhle neříkáš, jo?

A: No moc ne, protože bych slyšela jen: „to je divný“ a podobně.

T: Tak rodiče asi chtějí, aby jejich dcera vystudovala…

A: No přesně.

T: A když se normálně dostaneš na vejšku, budeš i tak o tom uvažovat jako o vedlejším?

A: Taky mě napadlo nějak to dát dohromady, ale spíš ne…Já sama vím, že to je dost šílený, ale znám lidi, co to dělají a jsou spokojený.

T: Tak v dnešní době řídí tramvaje i ženský, spíš jen že by asi byla škoda, když už máš gympl a chystáš se na vysokou…

A: No to asi jo. Kdy už člověk má ten gympl, tak na tu vysokou musí…

T: To je pravda, se samotným gymplem se toho moc nedá dělat…

A: Já mám vlastně i takový cíl, že vlastně když tu vysokou udělám, tak budu úplně první z rodiny, kdo jí má.

T: Opravdu?

A: Jo. Táta jí jeden čas dělal, ale toho to nebavilo, takže odešel…takže bych byla fakt první, takže to je taky taková motivace…

T: Hm, to určitě je.

A: Ještě mám vlastně dva bratrance, ti jsou mladší než já a chodí teda taky na gympl, ale moc jim to nejde a ani se nechystají na vejšku. Když se jich člověk na to zeptá, tak oni odpoví, že i bez vejšky si vydělají hodně peněz. Oni totiž žijí a studují v Německu.

T: Aha, aha, takhle.

A: Ještě jsem jeden čas uvažovala, že bych si

udělala fotografií na AMU, ale to už bych musela dělat přijímačky dřív a nejsem si jistá, jestli bych dala talentovky.

T: Takže tě baví fotografování?

A: Jo, a právě mi spoustu lidí na to řeklo, že je to hezký, ale co potom. Vystudovaná fotografka.

T: Jasně, v dnešní době by se člověk v tom množství asi hůře uplatňoval…

A: A ani si neumím představit, co bych musela umět, abych to vystudovala.

T: Tak to je pro mě úplně španělská vesnice *(smích).* **Tak jo, to by asi bylo všechno. Moc ráda jsem tě poznala, děkuju za rozhovor a budu držet palce, ať ti vše vyjde.**

A: Děkuju a není zač, tobě také.

Rozhovor s Jakubem

T: Takže, když se řekne moje budoucnost, co si představíš?

J: No, já jsem docela na vážkách, co se týče budoucnosti, to byl vlastně důvod, proč jsem šel na gympl a nešel jsem na nějakej učňák, protože já jsem prostě nevěděl, proto jsem si vybral všeobecný gymnázium.

T: Jasný, to hodně lidí dělá, když neví, co by chtěli dělat.

J: A dál nevím. Jsem technicky zaměřený, baví mě matika, fyzika.

T: No a celkově když bych teď neměla na mysli jen školu, dokážeš si tu svou budoucnost nějak představit? Práce, osobní sféra…

J: Úplně nad tím nepřemýšlím, nedokážu si sebe představit v nějaký práci.

T: Dobře a jaký nejzazší/nejvzdálenější okamžik si ve svém životě dokážeš představit?

J: Dokážu si představit, že jsem na vejšce, na ekonomický škole a že dělám třeba státnici a tak. Dál to nemám úplně promyšlený.

T: Jo, jo. A třeba nějaká představa, kde budeš bydlet…

J: Tak kde budu bydlet to vím. Určitě celkově nechci v budoucnu zabřednout do nějakého stereotypu. Dovedu si třeba představit, že píšu knihu, ale to spíš ve volném čase. Ale práci ne.

T: Dobře, tak to se tě pak ještě určitě doptám, nejdřív bych ale přešla ke konkrétním otázkám. Takže pochopila jsem správně, že se hlásíš na vejšku, na jakou?

J: Jmenuje se Ústav vyšších studií, spadá to pod ČVUT, je to v Praze.

T: Aha. Tak to vůbec neznám. Jaký obor?

J: Podnikové řízení a ekonomika.

T: Jo, takhle. To já právě zprvu pochopila, že chceš jít na VŠE, když jsi právě mluvil o ekonomce.

J: No jako ona to je ekonomka, ale pod ČVUT.

T: Aha a ještě něco?

J: No pak jsem se přihlásil taky na ČVUT, mechatroniku. Což je hodně konkrétní, je to kombinace jako znalost elektřiny a… třeba foťák, to je mechatronika – jak to funguje, kousek programování, kousek design a kousek postup, jak to vyrobit co nejefektivněji…takový všeobor.

T: Jo. No ale to jsou docela odlišný obory, ne?

J: Jsou.

T: A kam bys chtěl radši?

J: Na ten ekonomický obor.

T: Aha, a to druh je spíš jako nějaká jistota?

J: Jo, je, protože maturuju z fyziky a matiky a tam je podmínka maturovat z jednoho z těchto předmětů.

T: Jo, jo. Já vím, že na ČVUT je celkem jednoduché se dostat, ale pak se tam udržet je těžký.

J: Jo přesně. Je to úniková cesta.

T: A žádnou jinou další školu neplánuješ?

J: Ne.

T: A na tu ekonomiku tě taky nějak vezmou?

J: Tam jsou přijímačky z angličtiny a matiky. Díval jsem se na modelový testy a je to na úrovni maturity. Na úrovni teda školní maturity, což je, jak pozoruju, o dost těžší než ta státní, ale dá se to.

T: Aha, takhle. Takže maturuješ ze školní…?

J: Školní matika. No a angličtina, to mi osobně dělá velký problém poslech, strašný problém a reading vždycky v pohodě, takže u toho trošku váhám, u tý angličtiny.

T: Tak když je tam takhle víc těch různých částí a člověk je slabší jen v tý jedný, tak to podle mě není problém.

J: A jsou tam pak i termíny jako například hierarchie firmy a tak, vědět, co to znamená v angličtině, ale tak to se dá naučit.

T: Jasný. Takže si myslíš, že přijímačky zvládneš a nastoupíš na tu ekonomku?

J: Jo.

T: A o tom druhém oboru ani trochu neuvažuješ? Je to prostě jen, jak říkáš, úniková cesta?

J: Jako techniku mám rád, ale…nechci být takhle úplně jednostranně zaměřenej a do konce života kreslit převodovky nebo něco takovýho.

T: Jo, jo. No a rozhodl ses pro tyhle školy sám, nebo ti s výběrem pomohli třeba rodiče…?

J: To ne, máma je úplně totálně proti tomu. *(Smích)*

T: Aha. *(smích)*

J: Ta si mě představuje v nějakým kanclu a říká, že to je strašný a že to není kreativní činnost. Ta by ze mě měla nejradši řemeslníka a když ji vysvětlím všechny důvody proč ne, tak zjistím, že to má citový. Že citově chce, abych byl řemeslník. Ona má vztah k umění, brácha je na umělecký škole.

T: Jo aha, takže tam by tě třeba viděla?

J: Jo, třeba. Vlastně ona úplně přesně neví, kde by mě viděla, ale ví, kde by mě nechtěla. *(smích)*

T: Jo, jo. *(smích)*

J: ČVUT, ani ekonomku nemusí.

T: A co vlastně můžeš potom dělat z té ekonomky?

J: Třeba manažer.

T: A to se jí nelíbí, jo?

J: Ne.

T: Aha, já myslela, že rodiče jsou rádi, když si to dítě vybere povolání, které ho uživí, což bych řekla, že tohle je.

J: No právě, takhle to vidí táta, takhle logicky. To jen máma: „budeš sedět v kanclu".

T: A jak jsi tedy na tuhle školu přišel?

J: No kamarád mě seznámil s finanční poradkyní, pak jsem si přečetl pár knížek a zjistil jsem, že jako klasickej zaměstnanec úplně nechci bejt, a právě ona mi otevřela oči. Zjistil jsem, že tady je druhá možnost, fakt jako obří, ten druhý vesmír, a to je prostě ten podnikatel.

T: Aha, to je zajímavý, že finanční poradkyně pomáhá s výběrem školy. *(smích)*

J: Já jsem to tam jako měl a ona to *(luskne prsty)* odstartovala.

T: Tak to je fajn.

J: Hlavně mi řekla, že jsou důležitý kontakty na tý ekonomce. Je tam ten nejzákladnější Erasmus a pak ještě další programy dotovaný, že se člověk podívá do zahraničí a zkusí si třeba nějakou praxi.

T: Takže v rámci školy chceš takhle jet do zahraničí, jo?

J: Jo.

T: A když už jsme u toho cestování, plánuješ ještě něco? Třeba jet někam na dva měsíce po maturitě apod.?

J: Ne. Já to spíš myslel kvůli těm kontaktům. Jako já mám jinak s cestováním problém…kontakt s cizími lidmi, než se dostanou do tý sféry přátel, to mi dělá problém prostě.

T: Jo aha. A jak to myslíš s tím cestováním? Že se líp cítíš doma?

J: No jasně. Prostě je to tak. I když vím, že jít ven je to nejlepší, co můžu udělat.

T: Jasný, rozumím. A co nějaká brigáda?

J: Teď momentálně žádnou nemám, ale dělal jsem 5 měsíců v duplexu.

T: A chystáš se nějakou mít pak při škole?

J: Jo, chtěl jsem dělat copy writing, jako psát texty pro komerční firmy a tak. To je super v tom, že ta komerce člověka donutí, že se bude vyjadřovat přesně, stručně a jasně, prostě ta efektivita, protože když jsem viděl třeba nějakýho spisovatele, tak z 90 % dělal předtím publicistu. A to s tím souvisí.

T: Jo a ty tedy píšeš nějakou knížku?

J: Bohužel nekontinuálně, ale jo. *(Smích)*

T: Tak to je zajímavý, že jsi technický typ a baví tě takhle psát.

J: Jako já mám strašně roztříštěný zájmy.

T: Tak to je fajn pro život, je to lepší než být jednostranně zaměřenej. Na vejšce je vždycky každý nějakým způsobem jednostranně zaměřenej na ten svůj obor, ale tohle je fajn pro život…a vlastně se to pak bude hodit i při psaní bakalářky a diplomky.

J: Jo no, třeba teď jsem odevzdával seminárku, a to bylo úplně v pohodě, protože mě to bavilo. A najednou se tam projevilo i to technično, že jsem

se tam najednou vyjadřoval jak právník. *(smích)*

T: Jojo. Právníka bys nechtěl dělat, jo?

J: Mě by to nebavilo, protože by to bylo furt to samý, protože furt děláš smlouvy – vytvoříš smlouvu, super, další smlouvu, paráda, mám to hotový a zase další. Co je smysl? Nechápu. Jako kdybych třeba sepisoval Zlatou bulu sicilskou, tak to je něco jinýho, že jo. *(smích)* Tohle je stereotyp.

T: Chápu. A co se týče toho psaní knih, jaké knihy píšeš? Jako žánr.

J: Píšu milostnou prózu.

T: Fakt jo?

J: Jo. A taky píšu úplně něco odlišného – články o bitcoinu.

T: Aha.

J: Protože jsem zjistil, že neexistuje žádná česká publikace, která by to vysvětlila normálnímu člověku. Když se podíváš na Wikipedii na bitcoin a budeš to chtít pochopit, tak tak mnohým pojmům neporozumíš a zjistíš, jak je to nesystematický. Kdyby se to člověk chtěl naučit, tak se to nedá.

T: Aha, takže ještě píšeš takhle odbornou literaturu, jo?

J: Jo. Zrovna předevčírem jsem si založil blog a zatím to mám všechno v papírový podobě a strkám to tam.

T: Tý jo.

J: Je to fakt masakr, tohle pochopit. Fakt mi tohle v český literatuře chybí.

T: Jo a takže ty máš v plánu to takhle dávat na ten internet, nebo to pak třeba i časem třeba vydat?

J: No, já když jsem se tomu začal věnovat, tak jsem si našel, jak to probíhá, když si chce člověk vydat knihu, a základem všeho byla prostě propagace. Propagace takový, že si člověk udělá blog, na sociální síti nějaký kanál a nejdřív dávat po kamarádech odkaz, ty to dají dalším kamarádům, který to třeba bude zajímat, a takhle si získat nějaký prvotní publikum. A to člověk takhle dělá třeba první tři roky a ta knížka má třeba jen 500 výtisků, ale tři roky maká na tom, aby to někdo věděl. Ta propagace je naprosto klíčová. Takže proto jsem si udělal ten blog. A pak následně to je třešnička na dortu to, že si to člověk vytiskne a že jí distribuuje přes Kosmas do nějakých nakladatelství.

T: Tak ono to je taky dost drahý to vydání, co? Aby se to pak člověku nějakým způsobem vrátilo…člověk asi především chce, aby se těm lidem ta kniha líbila, ale taky z toho chce mít pak nějaký výdělek.

J: No jasně.

T: Takže bys rád pracoval normálně v tom oboru, co bys vystudoval a psal spíš ve volném čase?

J: Jojo, přesně.

T: A co bys tedy dělal? Nějakého manažera?

J: Jojo, ve firmě technicky zaměřený. Na tom Ústavu vyšších studií to právě mají kombinovaný ještě s technickými předměty – člověk tam má tu manažerskou část a k tomu musí umět kousek z toho oboru. Nejde to prostě tak, že člověk jen vystuduje, jak to řídit, ale už ne jak to funguje. Tak nemůže někam pak nastoupit jako manažer, když o tom neví nic, jen to řídit. Každý typ firmy funguje jinak. Automobilka funguje jinak než nakladatelství.

T: Jasný, rozumím. Takže v nějaký technicky firmě?

J: Jo. Třeba Škodovka je takový hezký příklad.

T: No a ty bydlíš kousek za Prahou…plánuješ se odstěhovat třeba už v průběhu studia nebo spíš až někdy potom?

J: Takhle…já nechci vypadat tak, že chci vysávat rodiče, jo, ale ono to je z hlediska peněz asi nejlepší zůstat doma, než člověk vystuduje, a nebude plácat svůj kapitál na to, že chce mít takovej luxus, že bude ve vlastním bytě.

T: No jasný, na tom není nic špatnýho.

No a nějaké vyhlídky třeba na rodinný život máš?

J: Jo, chci. Děti maximálně dvě. *(smích)*

T: A co se týče aktuálních vztahů s ohledem na budoucnost…? Například vztahy s rodinou, kamarády…

J: No bude v tom hodně figurovat prostředí té vejšky, když někam vycestuju, úplně nový vztahy třeba. Jinak nechci, aby ty vztahy že střední odezněly. Když jsem přišel ze základky na střední, tak všichni ti lidi byli prostě skvělí. Hrozná změna, fakt super změna. Ti lidi mysleli jinak, chovali se jinak – jak líp, lepší prostředí.

T: Dobře…a celkově tedy nějakou konkrétní představu o osobním životě tedy nemáš?

J: Ne, nad tím nějak nepřemýšlím.

T: Dobře, tak to jsme probrali asi vše. Děkuji za rozhovor a ráda se na tvůj blog podívám!

J: Taky děkuju.

Rozhovor s Janou

T: Když se řekne „moje budoucnost“, co si představíš?

J: Tak já bych nejdřív, s dovolením, začala, jak obecně beru život. Je to dar žít na týhle planetě, nějak si ten život užít, něco do toho světa přinést, něco novýho, něco, v čem může člověk vynikat…Já to beru tak, že je důležitý se najít, najít, co tě baví, najít sebe sama, a když to člověk najde, tak se v tom rozvíjet. Já jsem se například našla v hudbě. A cítím, že bych v tom ráda v budoucnu pracovala, ale spíš po pedagogický stránce. Kdybych šla totiž na konzervatoř, nebyla by to taková jistota, že bych se někde pak uplatnila. Kdybych vyučovala třeba malý děti, neboť si myslím, že každý je schopen se hudbu „naučit“ Já třeba začala hrát na piano ve 14 letech, což někdo řekne, že je hrozně pozdě. Ale já to vidím tak, že každý se má právo se to naučit, když to tak cítí, baví ho to a ani nemusí mít talent. Talent je jen nějaký bonus. I člověk bez talentu toho může dokázat více než člověk, který ten talent má, ale je líný.

Jinak abych úplně neodbočila – samozřejmě mým cílem v budoucnu je dostudovat, najít si práci a pak třeba založit rodinu – vychovat potomky v rámci schopností, protože vím, že se to vždycky může někde vymknout, aby byli v dobré fungující rodině a předat jim nějaké hodnoty, to je důležitý.

T: Dobře, děkuju. Teď další otázka, která je zas trochu obecnější – jaký nejzazší okamžik si ve svém životě dokážeš představit?

J: Já nevím, jak je to myšleno?

T: No, když si představíš svoji budoucnost, tak co si představíš úplně nejdál od současnosti?

J: A je to jako myšleno po pracovní stránce, nebo jak?

T: Ne, celkově, prostě obecně nejzazší zážitek. Klidně o tom popřemýšlej.

J: Nejdál, co si zatím dokážu představit, že vychovávám potomka do takovýho věku tří let. Že jsem ještě prostě mladá máma – ne ta, co už má starší děti.

T: Jasný, rozumím.

J: Teď si dokážu tak maximálně představit, jak jsem u maturity zdeptaná. *(Smích.)*

T: *(Smích.)* **Ale to snad ne.**

J: Pak mi přijde reálný, že studiu na vejšce, učím se na zkoušky, pak nějaký počátek zaměstnání. Prostě tak nějak do těch deseti let si to dokážu představit.

T: Takže teď už trošku navážu na to, co jsi mi pověděla hned v první otázce, a to je co chceš konkrétně dělat po maturitě?

J: Takže chci na vysokou, s oborem si nejsem úplně jistá a nevím, jestli se tam dostanu. Jednim ze žhavých kandidátů je pedagogická fakulta obor hudební výchova, a jelikož to je dvouobor, a hru na klavír mi paní profesorka řekla, ať ani nezkouším, že je to prostě pro profíky, a to já nejsem, to samý sbormistrovství. No, pak se tam nabízí čeština, to jako nezájem, dějepis taky ne, takže to vypadá na tu angličtinu.

T: A proč zrovna angličtina?

J: Protože z ní mám docela dobrej základ, v rámci mé brigády komunikuji často s cizinci (pozn.: jedná se o brigádu v kavárně), díky této zkušenosti se mi taky zlepšil jazyk.

T: A ještě nějakou jinou variantu máš?

J: No úplně si nejsem jistá dalším humanitním oborem, ale přijde mi ještě vysoké uplatnění v psychologii, jelikož na filosofickou fakultu se nemám šanci dostat, když ani nemám žádnou praxi.

T: A co psychologie na pedagogický?

J: No já bych úplně nechtěla dělat školního psychologa.

T: Ale z týhle školy je širší uplatnění, ale každopádně tě nechci nějak ovlivňovat. *(Smích.)*

J: No já si celkově nejsem jistá, zda by to nemělo dopad na moji osobnost.

T: Chápu.

J: No a když mi nevyjde ten humanitní obor, tak mě ještě napadá chemie – analýza potravin. Ale říkám, nejsem si tím úplně jistá, musí to být hrozně těžký.

T: A to je VŠCHT?

J: Ne, myslím třeba zemědělku nebo pak na univerzitě v Pardubicích.

T: Hm. Každopádně nejvíc u tebe vede ta hudba.

J: Cítím to tak. Chci se v tom rozvíjet. Je to něco,

když to tak řeknu, co každý neumí, hrozně moc lidí má například ekonomku a já bych byla hrozně ráda, kdybych mohl někde říct, že učím hudebku. Že mi někdo na to řekne: tý jo, to je hustý. *(Smích)*

T: Takže na tyhle školy by si chtěla v únoru podat přihlášky, nebo si ještě nejsi úplně jistá?

J: Na ten peďák určitě. Byla jsem i na dní otevřených dveří, sice asi je na poslední hodinu, ale i si mě tam jedna paní profesorka přezkušovala a říkala, že to vypadá dobře, že bych snad talentový mohla zvládnout.

T: To je skvělý!

J: A do zálohy bych si asi dala tu chemii.

T: A co tu hudebku třeba ještě na jiné škole?

J: No ještě je na filosofický hudební věda, ale to je moc teoretický, takže to ne. Nevím, jestli by to mělo praktický uplatnění. Je tam hodně zajímavých oborů, ale prakticky mi přijdou nevyužitelný.

T: Jo, to souhlasím. Motivovalo tě k výběru školy i něco jiného kromě zájmu? Například peníze, prestiž…?

J: Ne, to mi právě přijde takový prázdný. Důležitý je, aby to člověka bavilo, aby byl spokojený. To třeba vidím u svých rodičů – rodiče mají oba biologii vystudovanou, jsou to vědci, ale hlavně na mamce je vidět, že jí to vůbec nenaplňuje, že by nejradši dělala něco jinýho. Vidím, že se trápí, že není šťastná…

T: Aha, to je mi líto. A ovlivňují tvou volbu vysoké školy tvoji rodiče nějak přímo?

J: Ne, to vůbec. Jen mamka se vyjádřila k té chemii, že jí přijde hodně těžká, že bych se asi musela „kousnout“. Mamka mi maximálně řekne názor, na co mě nejvíc vidí, ale nesnaží se mě nějak přímo ovlivnit typu: „tam nesmíš jít“ apod.

T: Jo, to mi přijde rozumné.

J: Mám právě třeba kamarádku, která studuje VŠE a já se jí ptala: „Baví tě to?“ a ona: „Vůbec, dělám to jen proto, že moji rodiče mají vejšku.“ Tohle se mi fakt nelíbí a nechápu takový přístup.

T: Jasný.

J: Vlastně výhoda těch uměleckých oborů je, že člověk něco tvoří, je to něco, co může lidem předvést, a ne třeba každý tu schopnost má a o to víc to pak okolí ocení. V mý rodině nejsou žádní hudebníci, nikdo na nic nehraje, a mě v tom rodiče hodně podporujou, vidi, že mě to baví a nechtějí, abych zahodila nějaký předpoklad.

T: Určitě, to je super. Měli na tvou volbu vliv jiní lidé – přátelé, učitelé…?

J: Přímo mě nikdo neovlivnil, Spíš když se mě třeba někdo zeptal, kam chci jít, a já odpověděla hudebku, tak mi odpověděl: „páni, ty se na to hrozně hodíš“ a to člověka hrozně namotivuje.

T: Že to vlastně tu tvou volbu potvrdil.

J: Jojo, že ses vlastně někam zařadila, našla jsi svoje místo, to je takovej ten hezkej pocit.

T: Jasný, že to nevidíš jen ty, ale vidí to i ostatní.

J: No, že to není takový to: „Myslím si něco jinýho, ale ok, jdi za svým“, ale že to ti lidé myslí fakt vážně.

T: Chápu. *(Vidím, že už Jana k tomuto tématu nemá co říct.)* **Můžeme přejít k další otázce? Kdyby to bylo možné, chtěla bys studovat v zahraničí?**

J: Jelikož jsem člověk, který se nerad s ostatními loučí, tak by to pro mě bylo poměrně obtížné. Umím si představit maximálně jeden semestr, Erasmus. Jet do zahraničí třeba na rok bych úplně nechtěla, jelikož ta adaptace je poměrně složitá. Mám tady přítele, rodinu, přátele a neumím s představit, že se s nimi loučím, asi bych pak měla takzvaný home – sick.

T: Jasný, taky to tak mám.

J: Ale kdybych třeba měla možnost odjet studovat s přítelem, každý jiný obor pochopitelně, třeba do Španělska bazén jeden semestr, tak bych neváhala.

T: Že bys nebyla úplně sama.

J: Jinak myslím, že s jazykem bych neměla problém, i sehnat nějakou práci by nebyl problém.

T: Jo.

J: Nebo do Skandinávie. Ale maximálně na ten semestr.

T: Chápu. Teď bych navázala na povolání – pochopila jsem, že tvé vysněné povolání je učitelka hudebky, je ještě nějaké další?

J: Asi nic. Mně se prostě líbí ta myšlenka, že třeba někdo přijde do zušky, nic neumí a oni ho to tam naučí. Umím si představit, že i třeba vedu nějaké individuální hodiny, to by se mi hrozně líbilo. Nechtěla bych třeba vázaná jen na základku, kde bych měla pod sebou 30 žáků, který to absolutně zajímá, ale orientovat se na ty, které to zajímá, kde je cítit ten zájem. Já nesnáším nucenou práci.

Líbí se mi to právě v kombinaci s tou angličtinou, že bych ji mohla doučovat, poskytovat konverzace,

vypracovat se na C1, což je jen krůček od rodilýho mluvčího, což je super. Nebo i třeba provádět turisty studenty po Praze. Prostě konat nějakou dobrou věc, to je asi moje hlavní myšlenka.

T: Jo to je hezký. A kdy se plánuješ osamostatnit?

J: Pokud bych šla na nějakou kolej, tak už po maturitě. A kdyby to bylo možný, tak bych v průběhu 1. nebo spíš 2. ročníku chtěla jít do nějakýho sdílenýho bytu. Já mám totiž s bratrem pokoj a je to takový divný, takže je tlak z toho domova se odstěhovat.

T: Takže i kdybys studovala v Praze a vlastně mohla do školy snadno dojíždět, tak i tak by ses chtěla odstěhovat.

J: Jojo. No anebo pak s přítelem, až by dostudoval, což je za nějaký 3 roky, takže teoreticky do bakaláře bych se chtěla nejpozději osamostatnit. V 25 bych stoprocentně doma už nebyla.

T: Dobře. Co plánuješ po studiích?

J: No, asi jít chvíli pracovat, abych měla případně nárok na mateřskou *(smích)*. Takže aspoň dva roky pracovat a potom založit rodinu. Právě mi i přijde dobrý ta hudebka s angličtinou, pokud by se mi to povedlo vystudovat, tak bych případně mohla pracovat při mateřský – třeba soukromě učit, nebo pokud bych měla dobrou tu angličtinu, tak i třeba z domova překládat. Mám široký možnosti s tímhle, myslím.

T: A v kolika letech bys tedy chtěla založit rodinu?

J: Kolem těch 26-27, kdyby to vyšlo, bylo by to super. Určitě před třicítkou. Je to dobrý jak prakticky, tak i biologicky, protože až děti odrostou, tak budeš ještě plná síly, třeba budu mít i brzo vnoučata *(smích)*.

T: Jojo. A rodinu bys chtěla založit se svým současným partnerem?

J: Určitě. Už jsme spolu nějakou dobu, už to není vztah nějakých dvou puberťáků. Už jsme se i ocitli v nějakých situacích, které jsme museli spolu řešit, a cítím, že nám to funguje, že si rozumíme, máme si co říct. A vlastně jak je v těch Pardubicích, tak už jsme víc než rok od sebe odloučení, ale i přes tohle nám to funguje.

T: A kolik dětí bys tak chtěla mít?

J: Asi tři, to je takový akorát. Přítel je ze čtyř, já ze dvou, tak tři je ideální. *(Smích)* Pokud to teda zvládnu.

T: Jak vidím, tak s partnerem do budoucna počítáš, co jiné vztahy s ohledem na budoucnost – přátelé, rodina…?

J: Já mám hodně přátel z minulých škol, se kterými se do teď vídám, a cítím tam velkou perspektivu. Já si vlastně tak nějak vybírám lidi, u kterých vím, že to nebude na chvíli, a musím říct, že v tom mám celkem kliku. Určitě to je fajn, že se budeme v budoucnu scházet, asi s dětmi to bude trochu náročný, ale dovedu si představit, že mi třeba i kamarádka s něčím pomůže – třeba pohlídá. *(Smích)*

T: Je mi to jasný.

J: Když prostě cítím, že to není skutečný, tak jdu od toho dál.

T: A rodina…?

J: Tam je to v pohodě. Někdy si myslím svoje, ale s rodičema mám dobrý vztahy, vím, že se na ně mužů obrátit. I na bráchu.

T: Mhm. Tak teď se ještě trošku vrátím k tomu cestování – říkala jsi, že po škole bys chtěla pracovat, potom rodina…někam vycestovat bys nechtěla?

J: Asi když už tak s přítelem, s kamarádkami, ale třeba jen na dva týdny. Na rok a delší dobu si to dokážu představit jen s přítelem, ale nějak mě to neláká. Je super, že má člověk možnost někam se podívat, ale není to zrovna to, po čem bych toužila.

T: Chápu. Prostě maximálně na dovolenou.

J: Jo. Já chci mít ty děti, protože po nějakém užívání a kariéře netoužím.

T: Dobře, tak jo. Děkuju za rozhovor a přeji hodně štěstí!

Rozhovor s Katkou

T: Když se řekne moje budoucnost, co si představíš?

K: Tak já si představím asi tu nejbližší budoucnost, protože to je to, na co teďka zaměřuju nejvíc, podle mě nemá smysl se zabývat nějakou vzdálenou budoucností. Takže si teď třeba aktuálně představuju maturitu a vysokou školu, prázdniny – ty si představuju docela často, to je takovej můj záchrannej bod. *(smích)*

T: Tak to už bude po maturitě, po přijímačkách…a jaký tedy nejzazší/nejvzdálenější okamžik si ve svém životě dokážeš představit?

K: Jako nejzazší bod, o kterým přemýšlím?

T: Jo.

K: No já si dokážu představit ledacos. *(smích)*

T: No, tak povídej. *(smích)*

K: No, o vnoučatech asi ještě úplně nepřemýšlím, končím asi u těch dětí. *(smích)* To, že budu mít vnoučata, je ještě moc vzdálený, takže tam je asi ta hranice. A co se týče těch dětí, asi si spíš představím ty menší než ty větší.

T: Dobře, super. Tak přejdeme k těm konkrétním otázkám. Takže jsi na gymplu a hlásíš se na vysokou školu?

K: Jo.

T: A na jakou?

K: Hlásím se na VŠCHT, nakonec je to jediná škola, na kterou se hlásím, a budu se hlásit na obor Technologie potravin a na Syntézu a výrobu léčiv. Spíš upřednostňuji tu technologii potravin a vybrala jsem si ji proto, že tam mají bakaláře a pak můžu studovat i v zahraničí, kdybych chtěla na magistra. A já nevím…říkala jsem si, že mě asi bude bavit to studium, že by to mohlo být zajímavý a je tam i kosmetika, a já mám jednu známou, která to studovala a teď pracuje v tý kosmetický firmě a prostě nám vždycky přiveze ty věci a jak o tom mluví, tak mi to přijde jako taková příjemná práce. Myslím, že by to mohlo být fajn. Tak to mě tak jako na tom zaujalo.

T: Jo, takže se hlásíš na tyhle dva obory a na jinou školu ne?

K: Já jsem ještě přemýšlela o Zlíně, ale je to daleko a navíc tahle škola je i víc prestižní v tý Praze.

T: Jasný. Takže tě asi baví chemie, viď?

K: Jo, baví. *(smích)*

T: No takže jak tě tak poslouchám, tak si říkám, že jsi ani neměla nějaká dilemata s výběrem školy.

K: Tak když mi bylo třeba osm, tak jsem chtěla být právnička, v devátý třídě jsem chtěla na průmyslovku, protože mě bavily technický věci, no a ve třeťáku na gymplu jsem zjistila, že jsem na tohle úplně tupá a musím dělat něco jednoduššího. *(smích)*

T: Jo já myslela vyloženě teď během toho studia na gymplu. A nikdo tě při výběru vejšky neovlivnil?

K: Tak věděla jsem, že jsem spíš přírodovědecká a technická a pak jsem zjistila, že technická spíš nebudu. Ale rozhodla jsem se určitě sama.

T: Dobře. A co ty a cestování? Plánuješ třeba někam odcestovat po maturitě nebo prostě celkově v budoucnu?

K: Určitě chci na Erasmy. V bakaláři chci na jeden, potom kdyby se poštěstilo, tak nějaký stáže třeba o prázdninách, tak to bych byla ráda, ale to je ještě trochu dál, teď mám zařízený, že po maturitě pojedu pracovat do Anglie. Mám teda zařízeno hodně věcí, ale ještě ne tu práci tam a doufám, že to vyjde. *(smích)* Chci získat ještě nějakou zkušenost, zdokonalit se v jazyce a prostě si užít prázdniny. Já jsem to chtěla hrozně dlouho, takže se na to těším, i kdy je to vlastně práce. Budu dělat v nějaký kavárně nebo nevím. A potom bych chtěla studovat magistra v zahraničí. A to je docela takový vysoký cíl, bude to hodně záležet na financích a jak to půjde. Když to nevyjde, tak normálně dostuduju tady a vyjedu na další Erasmus. A dál jsem nad tím nepřemýšlela. Spíš chci pracovat u nás, kvůli mateřský, protože když člověk nic tady neodpracuje, tak si to nemůže rozdělit podle sebe. Takže chci pracovat tady a pak se ještě rozhodnu, ale abych měla jistý to mateřství.

T: Jasný. A jak jsi mluvila o tom studiu v zahraničí, tak kde bys ráda studovala?

K: To nevím, to potom záleží na tom, s jakými školami ta fakulta bude spolupracovat. A kdybych si mohla vybrat, tak asi někde po Evropě, třeba Německo by se mi líbilo, Anglie mě zas až tak neláká, ale zase rozumím líp anglicky než německy, že jo. A taky nechci do žádnýho Švýcarska, který by mě lákalo, ale je to strašné drahý. Uvidím, jak to bude.

T: A na jak dlouho se chystáš momentálně do Anglie?

K: Od konce června do konce srpna asi, prostě na 10 týdnů. Zatím mám je letenky a ubytování a zbytek se bude dělat tam.

T: Aha, takhle. A s někým tam jedeš?

K: Jo, s přítelem.

T: Já si říkala, jestli se nechystáš sama, to bys byla fakt odvážná!

K: No, to myslím, že jsem i teď. *(smích)* Protože fakt nevím, jak to bude.

T: Dobře. A když se vrátíme k tomu životu po studiích, co bys chtěla dělat za práci?

K: No já se právě trochu bojím toho, že mě bude bavit ta škola a už nevím, jak to zaměstnání, ale tak uvidím. Jak jsem říkala, mě se hodně líbilo, jak ta známá dělá v tý kosmetický firmě, tak možná to. Třeba dělat nějaký nový krémy nebo něco takovýho, nebo klidně i něco z toho jídla, akorát já

do toho jídla tolik nevidím, protože nemám od nikoho žádnou recenzi. Dělat v nějaké soukromé firmě, nechci určitě do výzkumu, protože jsem poznala nějaký jako badatele a bylo to fakt strašný. Já jsem totiž byla na stáži (nebo měla jsem dělat stáž), já se totiž přihlásila na středoškolskou stáž a oni tam furt pili jen kafe a já jsem z toho byla úplně demotivovaná, že se tam nic nedělá, tak jsem radši přestala chodit a od té doby nechci být v žádném výzkumu.

T: Ale chtěla jsi do výzkumu, jo?

K: No prostě jsem to chtěla zkusit a potom jsem zjistila, že to nikdy nechci dělat.

T: Chápu.

K: Ale na tom VŠCHT je právě fajn, že se dá přecházet v rámci těch jednotlivých oborů. Právě jsem se ptala, že kdyby mě to přestalo bavit studovat, tak to můžu studovat první rok a druhý už dělat něco jinýho, stačí, když si doplním pár předmětů, jinak v prvním semestru jsou všechny stejný.

T: Aha, tak to jsem nevěděla, to je super. *(Katka už k tomu nemá co dodat, tak přecházíme k dalšímu tématu.)* **A co se týče osobního života, jak to vidíš po studiích? Například tu rodinu, děti…**

K: Tak pro mě je důležitý mít ty děti zabezpečený, takže to vidím někdy po škole, až si něco odpracuju, minimálně to co je třeba. A hlavně mít s kým. Tak okolo třiceti, zas nechci mít děti moc pozdě, třeba po 35, to už je hodně pozdě. Do třiceti první dítě je tak jako ideál. Až vystuduji vejšku, bude mi 24, tak třeba pak tři roky pracovat, to mi bude 27, potom jak se to taky hned povede. *(smích)*

T: A dokážeš si představit, že máš děti se svým nynějším přítelem?

K: Ne. Pro mě to je opravdu daleko a nedokážu si vůbec *(zamyslí se)* …no, ne. Ale to není tak, že bych ho neměla ráda, ale prostě takhle.

T: Dobrý. *(Přecházím k další otázce.)*

A kdy se plánuješ osamostatnit? Studuješ v Praze, takže předpokládám, že na kolej nepůjdeš…zůstaneš během studia doma nebo se už chystáš odstěhovat od rodičů?

K: Zatím plánuju zůstat u rodičů, protože je to pro mě to nejlevnější a nejpohodlnější. Přítel se teďka bude stěhovat do domu, kdy 20 let bydlel v paneláku, a říká, že tam chce aspoň ty dva roky být, aby si užil ten dům chvíli. Takže zatím mám vizi takovou. Když pojedu do zahraničí po tom třetím roku nebo ještě v průběhu toho druhého roku, tak budu bydlet někde tam. Potom po škole, až budu vydělávat, tak se chci určitě odstěhovat od rodičů a být někde. Rozhodně nechci bydlet sama, je mi jedno, jestli budu bydlet s přítelem nebo s nějakou kamarádkou, prostě s kýmkoliv… a nechci bydlet sama, protože já k tomu mám takový debilní důvod, já se strašně bojím sama, já bych fakt nemohla bydlet sama. Já i když mám být doma sama, tak si vždycky někoho musím pozvat. Já se strašně bojím *(smích)*, takže to je takový můj jediný požadavek.

T: Aha, taky to tak mám, takže mam pro to plně pochopení. *(smích)*

K: Prostě pro mě je to teď nejlepší zůstat u rodičů a vlastně i pro všechny – je rozdíl vést jednu domácnost pro 4 osoby nebo dvě pro tři a pro jednoho. Hlavně ty finance a ta jednoduchost. A já mám hlavně pokoj sama pro sebe, takže nemusím hledat nějaký klid, všichni doma jsou v pohodě, potichu.

T: Jo, to chápu.

K: Myslím, že kdybych někam chtěla, tak by mě i rodiče podpořili, ale zdá se mi to jako zátěž pro všechny – pro mě i pro ně, zbytečná.

T: A i když se v nejbližší době nechystáš osamostatnit, plánuješ si při studiích nějakým způsobem vydělávat? Třeba nějakou brigádu?

K: Jo, mě baví i teď někde pracovat, jakože dělám někde například číšnici a tak. Třeba i doučování dětí je super a je za to hodně peněz. A úplně v rámci oboru, co chci studovat, si neumím představit, že bych sehnala nějakou práci jako studentka. To spíš nějaké stáže…a když budou platit, tak tím jedině líp. *(smích)* Ale vždycky jsem si chtěla vyzkoušet práci ve fastfoodu. Já už se celkově začala s brigádami brzy, v 15, protože jsem si chtěla adoptovat dítě a máma s tím nesouhlasila, tak jsem si musela najít práci.

T: Jako černouška?

K: Jo, jo. A navíc jsem to prostě chtěla platit ze svého.

T: To je ale hezký.

K: Jinak nadále chci mít nějakou práci u vejšky, mě ta práce hrozně baví, protože jsem moc ráda s lidma. A teď mi ani nevychází nějaký sporty, že bych dělala, takže ta práce je fajn.

T: Tak jo a na závěr…co se týče celkově vztahů s lidmi, které teď kolem sebe máš – jak myslíš, že se tyto vztahy budou vyvíjet, změní se něco?

K: Já doufám, že to vydrží. Pokud se jedná o lidi, se kterými se teď ráda stýkám, tak se s nimi budu určitě stýkat i nadále. Snad si na sebe najdeme čas

no. Ale neumím si představit, že ne, takže ani nad tímhle moc neuvažuju. Dovedu si představit, že s některými lidmi ze třídy už se nebudeme vídat, ale tak to je jasný. Ale jinak věřím, že se budeme vídat v tom horizontu 10 let.

T: Tak jo, děkuji ti za rozhovor a ať se ti daří!

K: Děkuji, taky.

Rozhovor s Markem

T: Takže první otázka zní: co si představíš, když se řekne moje budoucnost?

M: Naskočí mi myšlenky na budoucnost v zaměstnání a na kariéru, nejlépe v pozici učitele na střední škole. Spolu s tím přemýšlím o vysoké škole a pro mě zrovna aktuálním výběru místa, kde bych chtěl studovat.

T: Dobře a jaký nejzazší okamžik si ve svém životě dokážeš představit?

M: I když dokážu přemýšlet nad celým svým životem, reálně si asi dovedu představit jen studia na vysoké škole. Popravdě si neumím moc představit, jak by mohl vypadat můj život po ukončení univerzity. Umím si představit, že bych učil, ale víc asi ne...

T: Chápu...tak teď na to navážu konkrétními otázkami. Říkal jsi tedy, že chceš být učitel na střední škole – na jaké vysoké školy se hlásíš nebo se teda chystáš hlásit?

M: Hlásím se na Pedagogickou fakultu na Karlovku český jazyk a dějepis a potom ještě na Pedagogickou fakultu Jihočeské univerzity na obor český jazyk a anglický jazyk.

T: A kam bys šel radši?

M: No, ještě před měsícem bych řekl, že jednoznačně na UK, ale poslední dobou postupně ztrácím jistotu. Na jednu stranu mi přijde UK kvalitnější a láká mě Praha, ale na druhou stranu se pořád trochu bojím a České Budějovice mi přijdou jako jednodušší volba. Nejspíš ale pořád vede Praha.

T: A v čem tě Praha láká víc?

M: Praha je větší. Proto v ní asi vidím víc kulturního vyžití nebo třeba pracovních příležitostí. Taky mi Karlovka přijde prestižnější a dost možná i lepší než Jihočeská univerzita… důležitý je asi taky to, že se mi Budějovice nelíbí a Prahu mám z nějakého důvodu rád.

T: Aha. Jinak primárně chceš teda učit češtinu a jako druhý předmět dějepis nebo angličtinu. Která kombinace by se ti líbila víc? A proč vlastně tyhle předměty?

M: Určitě bych radši učil dějepis, baví mě prakticky od základky. Od 2. stupně se snažím zapojovat do různých soutěží s dějepisem spojených a podle kamarádů i dovedu o dějinách zábavně a poutavě mluvit. Angličtinu volím v Budějovicích jen proto, že dějepis na tamní pedagogické fakultě není, a musel bych tak kombinovat češtinu s historií na filozofické fakultě, což mi přijde komplikované. Navíc na anglický jazyk v Budějovicích přijímají studenty podle výsledků v didaktických testech, ve kterých si poměrně věřím.

T: Ať už půjdeš na jednu z těchto škol, plánuješ jít na kolej?

M: Asi ano. Taky mám možnost být v Praze na bytě, ale kolej je asi levnější varianta. V Budějovicích zas mám část rodiny, takže bych asi měl k dispozici vlastní pokoj v domě.

T: Tak to je skvělý. A co tě celkově ovlivnilo k volbě těchto škol nebo vlastně i k volbě tohoto povolání?

M: No, učitel chci být asi už od základky a drží se mě to pořád. Praha a Karlova univerzita mě lákají asi hlavně kvůli tomu, že tam studoval bratranec – i když jiný obor a v Praze studuje i sestra. Mám od nich docela dobré reakce jak na město, tak na školy. Budějovice by mě lákaly hlavně kvůli menší vzdálenosti a zdánlivě vstřícnějšímu přístupu, ale pořád si je v hlavě vedu spíš jako náhradní plán, kdyby mi nevyšla Praha.

T: A nikdo jiný tě ve volbě neovlivnil? Nebo naopak, jak to bývá často u těchto oborů, neodradil?

M: Prarodiče se mě snaží odradit, ale upřímně jsem pro učitelství rozhodnutý a nenechám si moc mluvit do věcí, ve kterých jsem si jistý.

T: To je dobře. Nic jiného tě nikdy tedy nelákalo, nějaká jiná práce, povolání?

M: Přemýšlel jsem o studiu politologie na Masarykově univerzitě, ale nedovedl jsem si představit, že bych se politologií zabýval zbytek života.

T: To chápu…tak přejdeme k té práci, říkal jsi, že bys rád učil na střední škole – přímo na gymnáziu? A co učit na základce na 2. stupni?

M: Nejradši bych asi učil na gymnáziu nebo na jiné střední škole. Nejsem si jistý, jestli by mě práce na 2. stupni ZŠ bavila. Nevím jistě, jak by mi šla komunikace s lidmi mladšími 15 let.

T: Dobře. A plánuješ do práce nastoupit hned po studiu? Neuvažuješ například o nějakém cestování? Případně i v průběhu studia?

M: Nad tím jsem nikdy nepřemýšlel. Alespoň ne nad variantou, že bych cestoval před nástupem do zaměstnání. Asi bych ale nejraději rovnou nastoupil do zaměstnání. O cestování během studia jsem také nepřemýšlel. Rád bych ale vyzkoušel studium v zahraničí.

T: Jako v rámci Erasmu?

M: Asi ano. Vlastně nevím o jiném programu, co by to umožňoval.

T: Jasný, já spíš myslela, jestli jsi třeba neuvažoval o navazujícím studiu v zahraničí, nebo prostě jinou formu než Erasmus...ale sama nevím, jestli je tohle vůbec možný….Jinak kdy se plánuješ osamostatnit? Říkal jsi, že v Praze by si tedy byl na koleji nebo v bytě, ale v Budějovicích u rodiny... plánuješ už si nějakým způsobem vydělávat při studiu?

M: Nikdy jsem o tom nepřemýšlel tak podrobně. Počítám s tím, že budu při studiu někde pracovat a doufám, že to i vyjde. Chtěl bych se aspoň částečně osamostatnit.

T: Jasný, chápu. Tak teď bych přešla ke vztahům...jak moc jsou pro tebe současné vztahy důležité s ohledem na budoucnost? Víš už třeba teď, že někteří z tvého života postupně zmizí a jiní určitě zůstanou? Nemyslím teď jen spolužáky, u těch to tak asi většinou má každý, že se s někým bude vídat nadále a s někým ne… nebo abych byla možná přesnější – myslíš, že se k některým blízkým lidem tvůj vztah promění?

M: Tak nějak asi vím o tom, že někteří lidé budou v mém životě stále míň nebo dokonce úplně zmizí, ale nerad si to připouštím a pořád si představuji, že dovedu udržovat kontakty se všemi lidmi, kteří jsou teď pro mě důležití. Už teď ale vím jistě, že například přátelé z mého okolí, kteří půjdou studovat jinam než já, se budou sbližovat s novými lidmi a že se to samé bude asi dít i u mě, čímž postupně přestaneme mít tolik času na sebe. Doufám, že se nezmění můj vztah k rodině. Nikdy jsem nad tím nepřemýšlel.

T: Tak myslím, že nad timhle moc lidí nepřemýšlí, což je úplně v pořádku. A ještě bych se chtěla zeptat a chápu, že to je osobní…co partnerský vztah a nějaká případná vidina do budoucna? Chtěl bys třeba jednou založit rodinu?

M: Teď v žádném vztahu nejsem asi ze dvou hlavních důvodů. Ten první je, že jsem gay a i bez mé neschopnosti seznamovat se snadno s lidmi bych asi měl v místě, kde žiji, problém najít někoho vhodného. Druhá věc je, že se bojím být s někým ve vztahu, když vím, že pravděpodobně odejdu na jiné místo, což by vztah pravděpodobně poznamenalo. Do budoucna bych samozřejmě rád založil rodinu, ale samozřejmě nevím jistě, jestli to bude možné. Nedovedu si ale představit, že bych měl být po zbytek života svobodný, tudíž i kdybych neměl rodinu, určitě bych nerad byl úplně sám.

T: Děkuju za upřímnou odpověď.

M: Za nic. *(Smích)*

T: A ať už tedy půjdeš do Prahy či do Budějovic, vrátil by ses po studiích zpět domů? Nebo myslíš, že už si rovnou zvykneš tam?

M: Dokážu si spíš představit, že zůstanu v Praze nebo v Budějovicích. Ale vím, že v průběhu studia můžu ještě změnit názor. Teď upřednostňuju větší města. Přijdou mi anonymnější a plný různých možností. Aktuálně si nedovedu představit, že bych žil a pracoval ve Strakonicích.

T: Tak jak koukám, myslím, že už to je vše. *(smích)* **Kdyby tě cokoliv přeci jen napadlo dodat, tak sem s tím.**

M: Fajn. Teď mě nenapadá, co bych dodal. Snad jsem aspoň trochu pomohl.

T: Určitě a moc ještě jednou děkuji. Jinak tobě přeji, ať ti vše vyjde, jak maturita, tak přijímačky, ať správně zvolíš školu a ať se ti celkově v životě daří.

M: Díky moc a hodně štěstí i tobě.

Rozhovor s Oliverem

T: Takže první otázka zní: když se řekne moje budoucnost, co si představíš?

O: Když se řekne budoucnost, tak si představím něco, co je dál, třeba rodinu a práci. To je moje budoucnost. Maturitu už beru skoro jako současnost, něco, co teď řeším, je to aktuální, ale je pravda, že každá příští vteřina je budoucnost.

T: A když tedy mluvíš o rodině a práci, tak to myslíš třeba v horizontu 10 let?

O: Když se mě někdo na tohle ptá, tak to dokážu rozdělit zhruba do 5, 10 a 25 let. A je to takový, že do 5 let bych chtěl třeba auto, do 10 už klidně tu rodinu, děti už určitě.

T: A jaký úplně nejzazší okamžik si ve svém životě dokážeš představit?

O: Tak dokážu si představit, že mám tu rodinu, ty děti, ale zároveň si dokážu představit, že budu někde 30 let pracovat a že mě to nebude bavit. *(smích)*

T: Dobře. A hlásíš se na vysokou školu? A kam případně?

O: Jo a budu si podávat asi jen jednu přihlášku, protože mě vezmou na průměr, takže je zbytečný si dávat víc přihlášek, protože tam, kam mě vezmou na průměr, chci nejvíc, a to je na ČVUT na FEL. Já jsem věděl, že chci jít tím technickým směrem, protože mě baví matika a fyzika a je to v podstatě jediný, co mě baví.

T: A na jaký obor?

O: Obor Elektrotechnika, energetika a management. A vlastně mě na všechny tři vezmou bez přijímaček.

T: Jo a to je v rámci jedné fakulty?

O: Jo. Pak jsem ještě koukal na strojárnu, ale nakonec jsem se rozhodl pro tohle. Ještě jsem měl fázi, kdy jsem přemýšlel, že bych na rok někam odjel do zahraničí, ale pak jsem se s dost lidma o tom bavil a zjistil jsem, že jak je člověk naučený se učit, tak je jednodušší začít hned po tý střední, protože pak to člověka spíš rozhodí.

T: To je pravda. A ovlivnil tě někdo při výběru vysoké školy?

O: To ne, nás doma nikdo neovlivňoval, ani mě, ani bráchu. A myslím si, že to je tím, že oba víme, co nám jde a co chceme dělat. Je pravda, že jsem na konci třeťáku uvažoval nad psychologií, ale je to vlastně něco úplně jinýho než to, co chci teď dělat. *(smích)* Ale tohleto bylo kvůli tomu, že mě to bavilo ve škole a pak když jsem zjistil, co to obnáší, tak mě to vlastně přestalo zajímat. Pak jsem na začátku čtvrťáku přemýšlel nad nějakou pedagogikou, nad tím jsem přemýšlel ještě docela nedávno, ale jelikož jsem pak byl dvakrát na tom FELu a nadchlo mě to, tak jsem se rozhodl, že to ani nebudu zkoušet na ten peďák.

T: Tak vždycky si případně můžeš nějakým způsobem dodělat pedagogický minimum.

O: To jo. Ale musel bych vědět, že chci rozhodně učit, což já nejsem. Třeba náš profesor na matiku a fyziku má právě vystudovanou strojárnu a má udělaný nějaký školský minimum.

T: Jo, to je dobrý. A jak jsi jako tak načal ten rok v cizině, tak chystáš se někam třeba vyjet přes prázdniny nebo potom i v rámci vejšky plánuješ například Erasmus?

O: Já jsem takový docela domácí typ, sice rád cestuju, ale ne na moc dlouho, ale mám to fakt rád. Brácha je úplný opak mě, hodně cestuje a vždycky když od něj slyším ty zážitky, tak mám chuť cestovat. Takže teď přemýšlím, že bych jel na měsíc nebo na dva uklízet oceány. Je to pod jednou organizací a dá se to dělat jen na určitých místech – je to třeba na Bali. Letenky budou strašně drahý.

T: A to už plánuješ na tohle léto?

O: To plánuju vlastně tohle léto, ale uvidím, kam se to vejde, protože tam je ještě spoustu věcí. Anebo to plánuju tak, že to chci někdy udělat.

T: Takže to ještě nemáš úplně zařízený?

O: Ne, to ne. Už to teda řeším rok, obepisoval jsem ty organizace, který se zabývají uklízením oceánů.

T: No ale na to, že jsi, jak říkáš, domácí typ, tak to je odvážný rozhodnutí jet až takhle na Bali.

O: No právě, vždycky jsem byl…jako ok, nejdál jsem byl v Japonsku, ale to bylo se skauty, všechno bylo zařízený, tam mi řekli, kam mám jít…takže tohle je něco jinýho. Tam budu mít zajištěný asi tak jen ubytování a jídlo a jinak celý den pracovat. V osm ráno se jde na moře nebo na pláže a tam se uklízí do šesti do večera. Takový stereotypní. Ale jsem z toho hrozně nadšenej a myslím, že mě to bude bavit. Ale potom na nějaký Erasmus to právě moc nevím, jestli tak třeba na půl roku, ale na rok si nemyslím, ale je možné, že mě to chytne. Uvidím.

T: No Erasmus je přímo jen na semestr, což ani půl rok není.

O: Ale třeba brácha byl na rok, což byl Erasmus plus. A on chtěl nejdřív právě jen na půl roku a pak se rozhodl na rok.

T: Aha.

O: Ale pracovat chci určitě v Čechách, protože mi přijde, že spoustu Čechů utíká pracovat do zahraničí, protože tam je lepší plat, a nepodporují tím tu českou ekonomiku.

T: To je pravda. A co bys chtěl dělat za práci?

O: No, mě sice zajímá ta technologie, ale ještě víc ten management, táže bych se chtěl vydat tímhle směrem. Proto chci jít právě na ten obor Management. A spíš než nějaká práce v továrně u pásu mě spíš zajímá tomu rozumět a spíš to řídit. Rozhodně ne někde u nějakýho soustruhu a takhle. A jestli to bude souviset s energetikou nebo elektrotechnikou, to teď nedokážu říct. Ta elektrotechnika mi je teď bližší, ale nevím.

T: Já se v tomhle odvětví moc neorientuju, ale chápu dobře, že chceš být spíš ten manažer,

který to vede.

O: Jo. Proto mě vlastně dřív zajímala ta psychologie, co se týče toho vedení, vlastně mám s vedením i zkušenost ze skauta. Práce s lidma mě baví, ale nedokážu si představit, co bych musel dělat, abych splňoval to, co chci vlastně dělat.

T: Jo. Tak určitě je fajn mít takhle povědomí o tý psychologii, protože někteří lidi v těchto vedoucích pozicích to nemají a je to špatně. A takže ty obory, kam se hlásíš jsou nějaký ten management a pak?

O: Pak Elektronika a komunikace. Ale to jsou prostě telefony, rádiové signály a tak. To je spíš nějaké programovým. A to jsem si vybral jen kvůli tomu, že mě tam provázel na tom FELu kluk, který to studuje a znal to hodně dobře, ale nevím, jestli to nebylo jen tím, že jsem neslyšel ty studenty z ostatních oborů. Taky jsem se bavil s bratrancem, ten studuje EEM, právě ten management, a kterýho teď asi nejspíš vyhodí, nebo už vlastně vyhodili *(smích)* ale to jedno, já to nejdřív dopovím…Tak ten právě říkal, že ho to hodně baví, ale právě on přišel z průmyslovky, a když jsem se na tom dní otevřených dveří bavil s pár lidmi, tak ti říkali, že lidi z průmyslovek mají problém s matikou. Na těch průmyslovkách se to prostě neučí a pak je vyhážou na matice. A to se přesně stalo tomu mému bratrancovi. A naopak že lidi z gymplu s tou matikou problém nemají, ale mají ho s těmi odbornými předměty. Ale to je podle mě snazší se to naučit. Tu matiku se sám člověk nenaučí.

T: To je zajímavý no. To bych ani neřekla.

O: No já právě taky zprvu ne. Mně se hodně na tom ČVUT líbí, že se dá jednoduše přecházet z jedné fakulty na druhou. Na strojárnu není problém, na stavebku taky ne, samozřejmě že na architekturu je to problém. *(smích)* Ale jinak mezi těma technickýma oborama je to úplně v pohodě.

T: A co osobní život, plánuješ třeba rodinu?

O: Jo. Podle mě je špatně, že se ta reprodukce neděje, že prostě není. Na reprodukci obyvatelstva je třeba 2,5 dítěte na ženu a teď je to asi 1,3. A jeden z důvodů, proč tomu tak je, je vlastně to, že dřív bylo normální mít děti v 18, ve 20 a teď je ten průměr v 27, 28 letech. Anebo se rozhodnou úplně, že děti mít nebudou a budou budovat kariéru a potom si třeba nějaký dítě adoptují. Přijde mi to špatně, protože…já to beru tak, že život je o tý rodině. My ten život žijeme jen díky tomu, že vznikla nějaká rodina. Takže proč nedat příležitost někomu dalšímu, aby ten život žil. Já si myslím, že ideální je v 25, 26 mít první dítě, ale je to dáno tím, že v 26 bych mohl mít dostudováno, ale třeba přítelkyně chce jít na medicínu, takže tam je to tak, že schopná bude někdy kolem 30 no. A taky to beru z toho pohledu, že když má člověk děti po třicítce, tak je mezi ním a těmi dětmi velký věkový rozdíl, těch 30 let už mi přijde docela dost. Občas to někde vidím, že když má někdo dítě ve 40, tak potom je třeba v 60 pro ty rodiče těžký pochopit to dítě. Tam ten generační rozdíl je hrozně obrovský. Ve třiceti, proč ne, ale pak už je to dost. Občas se vlastně s přítelkyní bavíme a vždycky se u toho hrozně naštveme *(smích)*…ne, já se tomu teď směju, ale fakt mě to štve… jak crazy je to, že člověk studuje 13 let a v podstatě základku. 13 let člověk studuje a ví jakoby nic. Pak může jít na tu „střední" teda. *(Ukazuje gestem uvozovky.)* A na tý střední do něj začnou hustit to, co se naučil za těch 13 let.

T: Jasný, tak některý ty věci člověk pak využívá v praktickým životě, ale chápu. Jinak chápu, že s přítelkyní jste stejně staří *(přikyvuje)*, tak jestli řádně vystuduje v těch 26, pak nějaký ty atestace…ale znám doktorky, který si je pak dodělaly po dětech nebo mezi nima.

O: Jenže ono jim právě nic jinýho nezbývá, když chtějí to dítě nějak dřív.

T: No jasný. *(Vidím, že Oliver nemá potřebu k tomuto tématu ještě něco dodat, tak volně přecházím k dalšímu.)* **A kdy se plánuješ osamostatnit? Odstěhovat se od rodičů a tak?**

O: No já to mám poslední rok úplně nový, brácha se odstěhoval do bytu po dědovi, kde asi bude jen chvíli, ale je finální, že se domů vracet nebude, takže teďka mám vlastně po 18 letech pokoj konečně pro sebe, takže jsem ho úplně zrekonstruoval a mám to zařízený podle sebe. *(mluví s nadšením)*. A předpokládám, že…teď tam chci být, protože jsem si to udělal podle sebe a jsem tam sám a můžu si tam dělat, co chci. Teď tam chci být nějakou dobu. Nevím jak dlouho, nedokážu říct, protože třeba se za čtyři roky s přítelkyní rozhodneme, že chceme jít do svýho pryč od rodičů, ale rozhodně mi to doma teď vyhovuje, takže se nikam rozhodně neženu. A nějak konkrétně nad tím ani nepřemýšlím.

T: To chápu. Ono platit si ještě u vejšky nějaký podnájem není úplně jednoduchý, takže to je zbytečný.

O: Kdybych jim řekl, že jdu do nějakýho spolubydlení, tak by mě asi podpořili, třeba něco za 2000, tak by řekli: my ti na to tisícovku dáme a zbytek si doplať. A tisícovku já už někde za měsíc seženu. Ale sehnat byt, kde člověk platí 2000 je těžký no.

T: No právě, hlavně v Praze. Plus ještě nějaké jídlo a tak.

O: Já teda můžu říct, že všichni mí kamarádi

sehnali dobrej byt, že opravdu platí 2000 nebo 3000.

T: V Praze, jo?

O: Jo, v Praze, na Petřinách. Fakt jsem si to nevymyslel. Tři nebo čtyři byty takhle znám. Ale oni to asi měli přes nějaký známý. A tak to my máme ještě tu výhodu, že máme případně ten byt po dědovi u Staromáku, 125 metrů čtverečních, čtyři fakt velký místnosti, kde vlastně dřív bydleli dvě rodiny.

T: Páni, to to je super. A můžu se zeptat, plánuješ s přítelkyní společnou budoucnost?

O: Jo, teď si to dokážu představit. Bydlet s ní, to si dokážu představit. Trávíme spolu docela dost času jako i doma, přespáváme u sebe, vaříme si spolu, takže si to dokážu představit. Jasný je, že sami v našem to bude zas něco jinýho. Ale teď chci být v tom, co mám. *(smích)* Ona má teda taky štěstí, má babičku, která pronajímá byt a ta jí řekla: hele, kdykoliv budeš chtít, tak se ti nájemníci musí do roka vystěhovat. *(smích)*

T: Tak to je fajn. A co se týče celkově vztahů, nemyslím právě jen ten partnerský, ale například kamarády – myslíš, že se vztahy s těmito lidmi do budoucna změní?

O: No já to mám rozdělený asi tak na nějaký tři okruhy lidí, který znám, a to je sport, skaut a škola a pak teda jednotlivci, který jsou odjinud. Myslím si, že když zůstanu u toho sportu, že se s nimi budu stýkat. A on ten skaut a sport je provázaný a určitě v jedný z těchto dvou kategorií zůstanu. No a pak ve škole máme takovou partu, a to si myslím, že tam jsme navázali takový kontakt, že si ani nedokážu představit, že bych tyhle lidi neměl. Dost lidí z tý part jde na ČVUT, takže to bude v pohodě si myslím.

T: Jo a toho skauta tedy ještě nějakým způsobem budeš vést?

O: No to já úplně nevím, protože teď po mně chtějí jak ve sportu, tak v tom skautu, abych to začal vést jako manažer těch kategorií, ale myslím si, že nezvládnu vést oboje, takže se budu muset nějak rozhodnout během roku, co chci víc a co mě víc baví, kde jsem víc potřeba. Teď chci rozhodně zůstat v obou těch skupinách, frisbee chci hrát a ve skautu chci být s těma lidma. Náš skaut je vlastně nastavený tak, že se stále scházíme s lidma, který už to dávno nevedou, třeba i 20 let. My současní vedoucí chceme, aby ti bývalí vedoucí měli pocit, že jsou furt součástí toho oddílu.

T: To je hezký. A chystáš se mít mimo těchto zájmu při studiu nějakou práci/brigádu?

O: Já jsem teda nikdy na brigády moc nebyl a vždycky jsem měl jen nějaký práce od známých, spíš takový nárazovky, v jednu chvíli jsem teda tři měsíce dělal finanční poradenství, ale to jsem hodně rychle ukončil. *(smích)* Jinak jsem prakticky nikde moc nebyl. To naopak moje přítelkyně, ta přijde domů a řekne: já musím dělat tohle, tohle, tohle *(gestikuluje)* a ještě mám práci. A já na ní: tak proč tu práci máš, když víš, že tě doma zajistí. A ještě to je pro ni stres.

T: Tak uvidí, jak to pak bude zvládat s tou medicínou.

O: No právě. Jinak mě by bavila nějaká práce s lidma, s dětma nebo i klidně v domově důchodců, úplně v pohodě. To mám z toho skauta, ten oddíl mě naplňuje a práce s dětmi, navíc mi hodně lidí říká, že jsem autoritativní…ne autoritativní ale přirozený vůdce.

T: Jo, jo, proto jsi vlastně říkal, že jsi uvažoval o tom peďáku…

O: Jo. Mně to fakt baví jako koníček, ale chci studovat ČVUT.

T: Chápu. Dobře, tak jo, to je asi vše, děkuji za rozhovor!

Rozhovor s Petrou

T: Když se řekne moje budoucnost, co si představíš?

P: Úplně teď nejbližší je maturita, příprava na vejšku, přijímačky. Ale vlastně, co se týče té vzdálenější…já jsem vždycky byla rodinný typ docela. Takže chci mít děti, manžela, mít vystudovaný peďák. Můj sen jen vlastně taky mít školku. Takže asi tak no.

T: Dobře. A když se zeptám, jaký nejzazší – nejvzdálenější okamžik si dokážeš ve svém životě představit?

P: Tak úplně nejdál si dokážu představit, že budu stará, budu sedět doma a nic nedělat. *(Smích)* A co se týče té kariérní stránky – tak že budu vlastnit tu školku a budu ředitelka.

T: Aha, to je zajímavé. Takže říkala jsi, že chceš studovat pedagogickou fakultu – jakou?

P: No na Ukáčku a Svatý Jan pod skalou. Ale vlastně nemám žádný jiný záchranný body, takže jen tyhle dvě školy.

T: A ten Svatý Jan pod skalou je co?

P: To je jen vyšší odborná. Tam by mě vzali jen na základě pohovoru. Samozřejmě bych chtěla na to

Ukáčko, ale jsou tam hrozně těžký zkoušky – plavání, běhání a tak dále…takže uvidíme, no.

T: Jo, jasný. Takže jsem pochopil dobře, že se hlásíš na předškolní pedagogiku?

P: Jo.

T: A jen tam? Žádný jiný obor?

P: Ne, jen tohle.

T: Aha, takže jsi jen takhle úzce zaměřená.

P: Jo, já myslím, že jsem jeden z mála typů lidí, co dlouho vědí, co chtějí jednou dělat. Moje kamarádky se pořád „hledají" a hlásí se na více různých vysokých škol a já jsem prostě vždycky věděla, že chci dělat s dětma ve školce. Takže tak.

T: Aha, mě právě napadl třeba ještě první stupeň…

P: To ne, to by mě, myslím, nebavilo, mě vysloveně baví ty malý děti a hrát si s nimi. Se staršími už bych to podle mě neuměla.

T: Hm, chápu. A ty chodíš na klasické gymnázium nebo nějak zaměřené?

P: Ne, bez zaměření. Hodně lidí se u nás ve třídě v kvartě rozhodovalo, zda přestoupit na gympl s nějakým zaměřením a já o tom ani neuvažovala, protože máme fakt dobrý kolektiv…sice po střední pedagogický už bych mohla jít teoreticky učit, to už mě taky napadlo a lákalo (s tím že bych si pak stejně tu vejšku dodělala), ale právě mě stáhl ten kolektiv.

T: Aha, tomu rozumím. Tak ten gympl je podle mě vždycky lepší, kdyby sis to náhodou rozmyslela – i když ty sis to zrovna nerozmyslela… *(smích)*

P: No právě. *(Smích)*

T: A v dnešní době už se stejně chce i po učitelka v MŠ vysokoškolské vzdělání…

P: To jo.

T: Takže po škole bys nastoupila jako učitelka do školky…

P: Přesně.

T: A nějaké konkrétní představy už třeba o své práci máš? Třeba v jaké školce bys chtěla pracovat, jestli například v nějaké alternativní nebo „klasické"…

P: Nad tím jsem ani popravdě nepřemýšlela. Podle mě je hodně důležité, aby si ty učitelky v tý školce navzájem sedly. Například moje teta je taky učitelka ve školce a v té má dobré vztahy, ale předtím samozřejmě pracovala i v jiných, a v jedné měla hodně nepříjemnou ředitelku. Takže to je podle mě důležité – aby si navzájem sedly.

T: A ovlivnila tě nějakým způsobem pro výběr téhle profese tvoje teta? Nebo třeba i někdo jiný?

P: Je to možný…je to možný, ale já už jsem to podle mě měla odmalička – například v šesti letech, když jsem chodila na klavír, jsem se prej podle tý učitelky vždycky „starala" o mladší děti, než jsem byla já sama. *(Smích)* Mám prostě pocit, že to ve mně vždy bylo.

T: Takže je to čistě tvé rozhodnutí.

P: Jo, určitě. A právě naopak mi přijde někdy…protože já mám staršího bráchu a ten je pravý opak mě. Studuje něco s matiku, fyzikou, čemu já absolutně nerozumím *(smích)* a je to takový strašný kariérista…a já bych chtěla vyloženě krátce studovat, jen ty 3 roky a pak mít rodinu. Já bych klidně byla schopná se pomalu po maturitě vdávat…nebo spíš to patří k mým snům, který nejsou úplně realizovatelný. Jsem rodinný typ a právě brácha je ten hrozný kariérista a já občas pociťuju takový nátlak ze strany rodičů, že bych měla vyzkoušet i něco jiného, že by spíš chtěli…protože ví, že mě to moc asi neuživí a mají potřebu, abych něco ještě zkusila, ale…

T: …ale nerozmluví ti to?

P: Ne, právě že vůbec. *(Smích)*

T: Takže jsem to pochopila tak, že chceš vystudovat jen bakaláře?

P: Jo, jo. Jde sice pak i navazovat, ale pro mě je to učení takové…že ho už chci mít z krku.

T: A po studiu bys tedy chtěla nastoupit do práce nebo založit tu rodinu, jak jsi říkala?

P: To záleží…takhle, můj sen byl vždycky se po maturitě v těch 19 vdát, potom studovat tu vejšku a potom třeba mít, klidně i v posledním ročníku, dítě. Což by znamenalo, že bych nešla učit, ale jen bych to dostudovala a byla na mateřský. A šla bych učit až po dítěti. Ale teď nevím, jestli to je to, co chci. Ani teď nemám žádnou vážnou známost, takže je jasný, že se teď rozhodně vdávat nebudu. *(Smích)* Takže uvidíme.

T: Jasný. Zkrátka plánuješ děti mít takhle brzo.

P: Jo. Právě moje kamarádky to plánují, že po škole budou ještě nějaký rok pracovat a teprve potom dítě a já bych to klidně měla takhle naopak. Hlavně kamarádky, které se hlásí na medicínu, plánují první dítě až někdy ve třiceti. To bych nechtěla.

T: Chápu. Takže říkala jsi, že partnera momentálně nemáš, co jiné vztahy a budoucnost? Co kamarádi a rodina, myslíš, že se ty vztahy nějakým způsobem promění?

P: Určitě je mi líto, že se naše třída rozpadne, protože se za ty roky vytvořil strašně dobrý kolektiv, jsou to pro mě vysloveně nejbližší lidí, kterým mnohdy všechno říkám, a proto je pro mě nepředstavitelný po těch osmi letech je nevídat každý den a jít do nějaké nové skupiny. A jak jsme ještě arcibiskupský gymnázium, tak to křesťanství nás spojuje. Ne, že by tam všichni byli věřící, což já tedy jsem, ale máme to takový uzavřený a funguje to vysloveně jako rodina. Hodně tam podporují vztahy mezi studenty. Takže představa nového kolektivu je pro mě hrozně děsivá. Ale myslím si, že se vídat budem, budeme schopný vytvořit různé akce a tak.

T: Tak to je mnohdy těžký „seskupit" celou třídu, ale myslela jsem hlavně pro tebe ty nejbližší kamarády…

P: Jo, tak s těmi se určitě budu vídat ještě častěji. I vlastně ty kamarádky, které v devítce odešly, se s námi hodně vídají. Dokážeme si najít čas, abychom se vídaly. Takže toho se určitě nebojím. Pár lidí ze třídy odchází tedy do zahraničí, tak ti budou úplně mimo.

T: No, na to se taky ptám, ale u tebe to asi není „na programu" – zda někam někdy plánuješ odjet?

P: Jako cestování mě láká, ale studium v cizině určitě ne. To mě nikdy ani nelákalo, já budu radši takový ten usedlík.

T: Jo.

P: A přeci jen ta pedagogika není taková…některé obory jsou přímo stavěný na to, aby je člověk studoval v zahraničí, což ta pedagogika mi úplně nepřijde.

T: Jo, rozumím. Já myslela spíš například odjet někam po maturitě, Erasmus během studia…

P: Tak Erasmus bych možná brala.

T: Jo. A co rodina? Ty bydlíš poblíž Prahy, takže na kolej asi určitě nepůjdeš, ale co nějaký sdílený být? Nebo se chystáš během studia ještě zůstat bydlet doma?

P: S kamarádkami bychom určitě někam rády šly bydlet, ale nejdřív musíme být stabilní finančně, že jo. To byl vždy náš plán – ne, hned co nastoupíme na vysokou, ale prostě se v průběhu studia osamostatnit, protože každou z nás doma občas štvou rodiče. A taky jak bydlím za Prahou, tak to dojíždění je někdy šílený. A když je nějaká akce večer, tak buď musím u někoho potom spát, a nebo musím odejít dřív, abych se nějak zvládla dopravit domů. Takže z těchto důvodů bych chtěla bydlet v Praze. Dřív jsem si i dokonce říkala, že už bych mohla takhle bydlet v posledním ročníku na gymplu, ale to samozřejmě nešlo – učit se na maturitu a ještě do toho někde pracovat…

T: Jo, jo. Ono i ze začátku studia na vejšce to je těžký, než si člověk něco najde, ale pořád to je lepší než na střední škole…a máš zkušenosti s nějakou prací, brigádou?

P: Často hlídám děti, hlavně sousedům. Dokonce i teď často hlídám jednomu známému kamarádky dvouměsíční miminko a do toho jezdím na dětské tábory jako vedoucí.

T: A během studia by sis ráda našla nějakou brigádu/práci, kde bys pracovala s dětmi? Třeba přímo ve školce?

P: Jo, to bych určitě moc ráda. Mně to s těmi dětmi hrozně baví, protože je člověk může tak trochu formovat a vlastně poznává na nich, jak moc jsou chytrý. Třeba hlídám jednoho rok a půlročního kluka a ten je moc chytrý, hrozně rychle se učí a to mě fascinuje. Je hezké tyhle malé děti sledovat, jak přemýšlí nad věcmi a jak si něco představují.

T: To je fajn, to máš pravdu. Mnoho lidí si myslí, že učitelky ve škole jen ty děti hlídají a nic je vlastně neučí na rozdíl od těch na základce, přitom to vůbec není pravda, ty předškolní děti se nejvíc učí různé věci.

P: Přesně, takový postoj má hodně lidí. A taky hodně lidí jsou studovat peďák, když neví, co si vybrat a když je jinam nevezmou.

T: Jo, to máš taky pravdu.

P: Pro mě to je škola, kam směřuju, a někteří lidé řeknou: „chm, tak já ještě nakonec skončím na peďáku."

T: To jo.

P: A fakt mi přijde, že hodně lidí ta škola nebaví a nebaví je to s dětma a šli tam jen proto, že nevěděli kam. A to je hrozně smutný.

T: To určitě. A ještě má pro některé lidi větší prestiž učitel na střední, popřípadě základní škole než v té mateřské.

P: Jo, hodně lidí to bere jako podřadnou práci. Já bych třeba na základní škole nemohla dělat, protože je podle mě důležité mít tu lásku k učení, aby to ty děti viděly. Jako vždy se dá ten předmět naučit, ale mě by to nebavilo. Mě to prostě baví s těma malýma dětičkama, že si kreslí, hrají na flétničky a tak.

T: Ale pořád jim tam člověk něco předává, není to jen hlídání.

P: To se mi právě líbilo na školce, kam jsem chodila já i moje ségra, že tam bylo hodně aktivit – neustále se něco kreslilo a vytvářelo, do toho tam byly hodiny angličtiny, flétničky a takový věci. A to bych hrozně ráda dělala. Přijde mi fajn učit i takhle malé děti anglicky, nějaká slovíčka, protože se jim to tam někde usadí.

T: Jo, to se i říká, že děti jsou jako houby – že to všechno „nasávají. A celkově ta práce ve školce určitě není stereotypní.

P: A určitě je to i psychicky namáhavá práce. Občas vidím svoji tetu, jak je strašné unavená.

T: Ale ani to tě neodrazuje? *(Smích)*

P: Ne, to ne.

T: A určitě je to i fajn práce k vlastním dětem – že není zas až tak časově náročná.

P: No právě, hlavně ony se tam ty učitelky i, myslím, střídají – že jedna tam je ráno, druhá zas odpoledne. To mi přijde fajn, že tam není pracovní doba, kdy člověk přijde sedm a v devět večer skončí. *(smích)*

T: To je pravda.

P: Mně se i právě jeden čas líbily profese, jako je zdravotní sestřička nebo tak. Ale vždy mě odradilo to dlouhé studium a to množství učení. Lákala mě vlastně i porodní bába. Ale ta školka to vyhrála.

T: Takže jsi vždy nějakým způsobem inklinovala k těm dětem.

P: Jo, jo. A přijde mi i důležité mít brzy ty vlastní děti, protože případnou kariéru může dělat člověk vždycky. Třeba teď hlídám tu dvouměsíční holčičku a té paní je 35. A ona mi vždycky říká, jak je vidět, že mám tolik energie. Samozřejmě to je také tím, že tam chodím jen dvakrát týdně a nejsem s tím miminkem pořád, ale právě mi říká, že už se prostě cítí staře a už je to pro ni někdy únavné. A přitom není stará, je jí 35, ale cítí, že kdyby to dítě měla ve 25, bylo by to lepší. Přijde mi fajn, ty mladší maminky mají více energie.

T: Jasný. No tak koukám, že už jsme probraly vše. Budu ti držet palce, ať vše vyjde!

P: Děkuju, tobě taky.

Rozhovor s Radkem

T: Když se řekne moje budoucnost, co si představíš?

R: Představím si možnost osamostatnění se a možnosti růstu, nové šance a příležitosti. Představuji si možnost dalšího rozvíjení a sebezlepšování. Rád bych si splnil svých 100 snů, co jsem si naplánoval. Je to skvělá praktika, napsat si 100 snů a dát si je jako 100 cílů. Rozdíl mezi snem a cílem je jen to, že si tomu snu dám datum a reálnou podstatu. Uvedu příklad. chci se podívat na kurz masáží. Kurz stojí 7000 Kč a sebere mi 7 víkendů. Nebo chci dům do roku 2030, dům za x milionů, tak je budu muset vydělat nebo si vzít hypotéku a další.

Zároveň se dívám na budoucnost jako na zkoušku, zároveň jako neskutečnou zábavu. Když člověk dospěje k dobrému nastavení mysli, tak pro něj chyby a špatné příhody nejsou něčím po čem se psychicky zhroutí a přestane bojovat, ale je to něco, po čem vyleze třeba silnější, minimálně ho to posune víc, než kdyby překážku obešel. Další věci, co s tím souvisí, tak je, že lidé, co jsou na smrtelné posteli a zeptáš se jich, čeho litují. Tak čeho litují nejčastěji? Toho, co neudělali, né toho, co udělali. Tím se do budoucnosti chci řídit, vždycky jde sklopit uši a prostě přizpůsobit se... je lepší něco zkusit třeba pětkrát a uspět jednou než to nezkusit vůbec a vůbec neuspět.

To jsou pravidla, čím se chci řídit a co hodlám aplikovat. Takže budoucnost jednoduše... párty, sranda, učení, tvrdá práce a osobní realizace. A nechci, aby mi ji řídil osud, ale abych si ji řídil sám. Zároveň to vnímám jako cestu rozvoje sebevědomí... Jsem si sám sebe vědom. Takže prostě poznávat sebe a poznávat svoje tělo.

T: Super. Děkuju za tak vyčerpávající odpověď. Další otázkou je – jaký nejzazší/nejvzdálenější okamžik si ve svém životě dokážeš představit?

R: Nejvzdálenější? Tak to je asi smrt, ne? Ne, představuju si sám sebe, jak jsem v důchodu, jsem před tou televizí a promítám si ten svůj život. *(Smích)* Žiju ve svém domě, bez toho že bych si ho pronajímal/platil hypotéku, žiju ve SVÉM domě, na který jsem si během života vydělal. Jsem spokojený nad tím, že jsem něco dokázal a jsem klidný důchodce. Jo a budu mít zahradu a bazén. *(smích)*

T: Super, takhle to úplně stačí. *(smích)* Hodně lidí si to takhle konkrétně představit nedokáže. Dobře, můžeme tedy přejít k těm konkrétnějším otázkám. Jsi na gymplu, budeš maturovat…hlásíš se na vysokou školu?

R: Ano, hlásím.

T: A na jakou/jaké?

R: Na jakou? Jelikož mě v posledním ročníku, nebo vždycky mě bavily peníze a rozumět jim, takže mě baví ekonomie, tudíž se hlásím na ekonomii. Na VŠE matematické metody v ekonomii…

T: To je přímo obor?

R: Ano, tak se přímo jmenuje – matematické metody v ekonomii. Oslovilo mě to, protože mě baví matika a prostě grafy, čísla, tomu já rozumím. A další je Česká zemědělská univerzita a tam ekonomie.

T: Provozně ekonomická fakulta, že?

R: Jo. Přijde mi, že to je znehodnocený, že tam chodí lidi, co se nikam nedostanou. Oni to vystudujou, protože to má úroveň jako gymnázium.

T: Tak já myslím, že záleží jak co. Zrovna tahle fakulta má podle mě úroveň. Zas bych úplně neřekla, že to je jednoduchý vystudovat.

R: No a právě mým cílem to je studovat v angličtině a berou tam 50 lidí. Takže tam kdybych studovat, tak bych byl docela zaměstnán studiem.

T: A to je jaký obor?

R: Provoz a ekonomika.

T: Aha, takhle se ten obor přímo jmenuje?

R: Ano.

T: A na VŠE jen tu matematiku?

R: Jo.

T: Takže v rámci těchto dvou škol jen tyhle dva obory?

R: Ano. Já jsem se dlouho rozhodoval tak před půl rokem mezi fyzioterapií a ekonomií. Ale ta fyzioterapie mi přijde extrémně nedobře placená. Současná politika pojišťoven je nešťastná vůči fyzioterapii, kdy fyzioterapeut si přijde na podprůměrný plat, řádově kolem dvou stovek. Já právě pracuji v jednom takovém zařízení na recepci s těmi fyzioterapeuty a většina říká to samý, že to je prostě nešťastný. Nedělám tam jen tedy recepčního, ale organizuji tam různé věci – například budování toho brandu, s mou šéfovou se snažíme (nebo ona se snaží) těm fyzioterapeutům dávat přijatelný plat.

T: Tak je fajn, že se v tomhle prostředí pohybuješ a že sis včas mohl přijít na to, že to nechceš studovat.

R: Právě.

T: A kdybych navázala na ty školy, kde bys potom chtěl pracovat? Já tím, že je ekonomie pro mě něco jako španělská vesnice, tam vůbec nemám představu…

R: Tak v rané ekonomické praxi může člověk dělat čtyři posty.

T: A to myslíš tedy i bez vejšky?

R: No, jen s maturitou. Tak jsou čtyři možnosti – buď může investovat se svými financemi, vázaný zástupce neboli bankéř, nebo pracovat v bance anebo být nezávislý poradce.

T: Aha, takhle. No ale tak ty chceš jít na vejšku, co chceš dělat po ní?

R: Potom? Co bych vystudoval toho inženýra ekonomie?

T: No.

R: No tak má v podstatě taky tyhle možnosti. Buď se uchytí v bance, kde bude celý život pracovat na tom, aby se dostal na vyšší pozice, klasická firemní hierarchie…

T: No a co bys chtěl dělat ty?

R: Já bych chtěl ideálně dělat (a myslím, že to má dobrou budoucnost) právě to nezávislý poradenství, kdy člověk nemůže vědět, kde bude mít nejvýhodnější stavební spoření, a věřím, že dobře morálně založený poradce může dobře poradit.

T: Aha, aha.

R: Takhle bych si sebe dokázal představit. Bohužel je to hodně tvrdý, ten byznys, kdy zásadní jsou ti, co bankám přivádí nové klienty, což není jednoduchý – musí zavolat, domluvit schůzku…což znamená taky hodně odmítnutí, a to ti lidé v bankách vlastně nemusí řešit – na to, aby jim přišel ten klient, se stará ta jejich instituce.

T: Aha, tak to jsem nevěděla. Já myslela, že když už máš vejšku, tak jsi přeci jen v tom žebříčku na vyšší pozici…

R: Právě že ne. Protože je hodně lidí s ekonomickým titulem a není to úplně šťastná situace.

T: Jo, to je vlastně pravda.

R: Těch ekonomů je hodně…což je otázkou, jak je preferovaný ekonom z VŠE a z ČZU, jestli se tam nerozlišuje, inženýr ekonomie *(naznačuje gesty rovnocenné postavení)* jako inženýr ekonomie…

T: Jo, tak to je nevím. Ale asi by mě taky spíš napadlo, že toho z VŠE budou preferovat…

R: To je to škatulkování, že lidi z VŠE jsou víc kvalitní, matematici z Matfyzu jsou lepší než z nějaké jiné školy…

T: To já ani tak nemyslela tu úroveň jednotlivých škol, jako spíš už jen z povahy té zemědělky nejsou tam ty jednotlivé obory nastavený na tu oblast zemědělství. Předpokládám, že na tý zemědělce mají i specializovaný předměty a třeba ty společnosti orientující se nějakým způsobem na tu oblast zemědělství budou upřednostňovat ty ekonomy ze zemědělky.

R: Jo, mají tam třeba biologii. Ale co se týče té provozně ekonomické fakulty oboru provoz a ekonomika, tam se přímo snaží „vychovat" ty budoucí manažery.

T: Jo aha, takhle.

R: Jako manažery čehokoliv.

T: Aha, to já nevěděla.

R: No a když se vrátím k tomu škatulkování, stejně záleží na tom, jak se kdo učí, že jo. Může být prostě skvělej člověk z ČZU, kterej měl samý jedničky a ví toho víc. Na tý škole jsou jen nižší nároky. Je tam hrubší to síto, takže propadne mnohé víc lidí…

T: Jasný. Každopádně kam bys tedy raději šel, pokus by ses dostal na obě školy?

R: Já bych šel spíš na tu zemědělku, protože je tam takový lidský přístup.

T: Jo? Byl jsi na dní otevřených dveří?

R: Jo, jo. Navíc pokud to nebude tak náročný studium, tak budu moct dělat spoustu aktivit okolo, budovat nějakou praxi, zkusit nějaký post.

T: A to bys tedy studoval v angličtině?

R: No to záleží. Buď v angličtině nebo v češtině.

T: A tam berou na průměr?

R: Ne, ne, berou na přijímačky, 600 lidí. Právě že na VŠE někomu prominou zkoušky a vezmou ho na průměr a tady ne.

T: Aha, to jsem nevěděla. Tak abychom zas trochu pokročili…ty bydlíš za Prahou, takže na kolej, předpokládám, bys nárok neměl…

R: Neměl.

T: Takže bys zůstal bydlet doma, nebo by ses časem třeba i přestěhoval do Prahy?

R: Mým cílem je právě co nejdřív osamostatnit, protože doma mi to nevyhovuje a bere mi to hodně energie.

T: Takže bys šel do nějakého sdíleného bytu?

R: Asi ano.

T: A v Praze tedy?

R: Jo.

T: No ono to bydlení v Praze není moc levný.

R: Ale oproti Brodu ten rozdíl není takový.

T: Aha. Takže tím pádem by pro tebe byla pohodlnější ta Praha, co.

R: Přesně tak.

T: Každopádně to musí ze začátku studia těžký, než se člověk ve vše zorientuje, najde si případně nějakou práci/brigádu…

R: Proto je důležité si už vytvořit nějakou finanční rezervu během střední školy.

T: No tak to je něco jinýho. Takže na tý recepci máš nějaký půl úvazek?

R: Tak já jsem tam jako brigádník

T: A na kolik hodin?

R: Tak kolem 60 až 80 hodin měsíčně.

T: Tak to možná hodinově ten půl úvazek dává.

R: Jo no.

T: Tak to jsi dobrý, že to takhle zvládáš, navíc v maturitním ročníku…

R: No sám jsem byl překvapen ze svého vysvědčení, kdy jsem dostal spoustu jedniček. *(úsměv)*

T: Tak asi víš, jak se učíš, ne? *(smích)*

R: To spíš jak jsem to viděl tak všechno dohromady. *(Předvádí, jak drží vysvědčení)* Wau, Ráďo, ty nebudeš zas až tak blbej. *(smích)*

T: ***(smích)*** **Tak člověk je vždycky za tohle rád.**

R: Tak věnuje je tomu čtyři roky…člověk si buduje sebevědomí tím, že dostává dobré známky a má to pro něj nějakou hodnotu. Zase ne aby byl člověk namyšlený.

T: Jo, to jo. Pak na vejšce je fajn, že je za dobrý studijní prospěch nějaké to stipendium.

R: To je pravda. Na zemědělce to je i za to, že člověk studuje, a podle známek to poté šplhá.

T: Jo, jo. A zatím tedy konkrétně, když se k tomu vrátím, nějak to bydlení neplánuješ.

R: Tak jelikož jsem vlastníkem jedné třetiny bytu v Praze, tak to je pro mě taková jistota.

T: Aha, tak to jo, to je určitě fajn. A plánuješ po studiu či už v rámci vejšky nějaké cestování?

R: Cestování? Samozřejmě mám sny. Ale musí být k tomu ty finance. Věřím tomu, že až budu finančně zajištěný, s nějakou finanční rezervou, tak věřím, že na to cestování bude čas a příležitosti.

T: Jasný a co nějaký Erasmus?

R: Jo, to si určitě dokážu představit vyrazit někam do zahraničí, vidět ten styl učení oproti tomu našemu.

T: Jo. A po maturitě někam?

R: To ne, to jen po Český republice – je dobrý nejprve znát svou zem.

T: Já myslela přímo nějaké zahraniční pobyty.

R: Jako pracovní?

T: Ani ne, spíš třeba mám na mysli to, když někdo po maturitě někam vyjede, třeba i na rok.

R: To ne. Spíš pak jezdit na ty dovolený. V zimě do Alp, v létě do Karibiku. *(smích)*

T: Jo, to je hezký. (*Smích)* **A dokážeš si představit, že po studiu a třeba i po nějakém tom roku v práci zakládáš rodinu?**

R: Tak samozřejmě určitě bych se chtěl usadit. Najít si slečnu, s kterou bych chtěl začít žít. Ale to souvisí s tou situací, že jo. Když nebudu mít peníze, abych si mohl dovolit založit rodinu a nebudu mít, řekněme, vybudováno to své „království“, tak to asi počká.

T: No a v těch ideálních podmínkách?

R: To jo.

T: Ne, tak já se ptám i proto, že někdo třeba ani po rodině netouží.

R: Tak to já si sebe představuju jako toho tatínka. Nechci být ten otec, co v sedm hodin ráno odejde, v sedm večer z práce, ztrhanej z práce. Chci být ten, co bude s těma dětma trávit čas, bude se aktivně **podílet na jejich výchově.**

T: Super.

R: Nechci být ten…

T: Jen taková ta „finanční složka“, co jen vše sponzoruje, ale děti prakticky nevidí?

R: Přesně tak, to opravdu nechci, protože přesně takové dopady vidím na svém otci, který je ve finále nešťastný ve své práci a nechci takhle dopadnout. Chci se učit z jeho chyb na své výchově nebo výchově svého bratra. Chci být ten dobrý táta.

T: To si myslím, že každý si v nějakém aspektů říká, že bude jiný nebo bude věci dělat jinak než jeho rodiče.

R: No pozor. Spoustu lidí řekne, ale pak se ve finále chovají stejně.

T: Jo, jo, určitě, souhlasím.

R: S tím že moje chování a chování mého otce se začalo dělit někdy v mých dvanácti letech, kdy teď je to extrémní a klíč je v té správné komunikaci. Mám lepší komunikační schopnosti než můj táta a opravdu nechci, aby to vyznělo nějak hanebně, ale určit věci mi to potvrzujou – ať už to je chování mého bratra nebo cokoliv.

T: Tak je fajn mít tu reflexi a nechovat se tím pádem stejně.

R: Můj sen je v průběhu let vybudovat něco, co mě zajistí – až už je to podnik nebo třeba i dostatečný obnos, abych měl třeba i pasivní příjem peněz, aktivně budovat prostě tu kariéru, ale zároveň se podílet s tou manželkou na výchově dětí a užívat si to. Vidím to na svých kamarádech 30 +, kteří řeší jen peníze, kdy peníze jsou to, co kazí vztahy. Manželka nebo chce, manžel šetří, manželka kupuje a pak se hádají.

T: Jo, peníze jsou v tomhle zlo. Buď jich lidé mají málo a hádají se kvůli tomu, nebo jsou naopak lidí, co mají i peníze, ale třeba tu rodinu ani nechtějí. No a co se týče tvých aktuálních vztahů – jak to s nimi vidíš do budoucna? S kamarády, s rodinou…

R: Jako patnáctiletý dítě jsem byl těžce bez kamarádů. Neměl jsem žádný kamarády a v průběhu let, když jsem se začínal měnit a začal se začleňovat do toho sociálního života, tak jsem pomalu začínal poznávat tři nebo čtyři „skupiny“ lidí, kamarádů – máš nějaké blízké kamarády, pak máš nějaký jakoby „kamarády“, s kterými jdeš třeba na pivo, pak takový ty známý, se kterými se bavíš na různých zábavách a pak máš ty neznámý. No a mým cílem je udržet si ty blízký kamarády, mít ty kamarády a z těch známých si udělat ty kamarády a všechno takhle posunovat. Samozřejmě to není úplně jednoduchý. Potom myslím, že v rámci toho profesního života z různý iniciativy ty přátelství zanikají a pak když už má

člověk tu manželku a děti, tak už je spíš s nimi, než aby šel třeba za kamarády.

T: Takže to bereš tak spíš obecně, nemáš třeba nějaké konkrétní představy, že nějaký ten vztah například zanikne?

R: Takhle bych to ani nebral. Jako ve třídě jsem si nevybudoval žádný dobrý kamarády, ale věřím, že s některými lidmi se sejdu třeba na to pivo, ale s některými bych fakt nešel. S tím, kým se budu chtít setkat a ten, kdo se bude chtít setkat se mnou, se sejdeme, ale nějak to neplánuji vyhledávat a vyvíjet iniciativu.

T: A co ta rodina? Říkal si, že by ses odstěhoval do Prahy…

R: No, asi bych jezdil na návštěvy, ale nebyly by tak častý.

T: Aha, tak to se tě nechci zas takhle vyptávat…

R: Ale klidně se ptej. Já tam nemám moc co dělat. Tím, že mi v devíti letech umřela máma, tak jsem hodně rychle dospěl a musel jsem začít fungovat jako téměř ta máma, jo. Protože můj otec to těžce nezvládal, a právě ty některý zkušenosti s tím, co udělal můj táta, jsou určitým způsobem neslučitelný s nějakým přátelstvím.

T: A co brácha?

R: No s bratrem…já jsem takový příklad té rodiny…

T: Tak rodinu si nevybíráme.

R: No, můj bratr je takovej grázlík, nerespektující určitá pravidla, má horší známky, hůř se učí a myslí si, že já jsem jako ten dokonalej, přitom by chtěl to samý. Bohužel jeho chování odpovídá mnohem mladším dětem, kdy mám srovnání s ostatními dětmi ze skautu, co se začínají starat o ty mladší a dokážou zajmout určité pozice, v kterých si Davida, svého bratra, nedokážu představit.

T: A tak přeci jen v tom skautu jsou lidé, co to chtějí dělat a mají už nějaký předpoklad…

R: Ale můj bratr je taky skaut.

T: Aha.

R: V jiným středisku, v jiné organizaci, než jsem já. A to jeho chování – půjčuje si moje věci a nevrací je, lže, před pár dny mi třeba ukradl dvě stovky z mého pokoje a snaží se kecat. Můj otec, velmi chytrej a matematicky založený člověk, ale bohužel ta sociální a verbální komunikace nebo dovednosti jsou nic moc. Prostě takový ten typický matematik.

T: Jasný. To tak někteří tihle lidé mají.

R: Tak já samozřejmě nenadávám na to, že mi život postavil takový těžký rozhodnutí nebo překážky. Do patnácti jsem se v tom extrémně topil a byl jsem občas dost nešťastnej, ale to je prostě ta rodina. Zrovna chování mýho otce včera na plese nebylo úplně adekvátní, bez pochopení, zaměřený na sebe, přístup „tak já mu asi půjdu na ples“ bez toho, aniž by si řekl: „půjdu na ples a když si to užijete on, užiju si to taky.“ Chodil jsem i právě k psycholožce, která mi ukázala, jak funguje růst sebevědomí, a jak je člověk statnější, když překonává ty překážky, než když je obchází, protože ho to posilní, že jo. Takový to typický „co tě nezabije, to tě posílí“, tak to je téměř pravda. Čím víc překážek, tím silnější osobnost.

T: Jo, tak to je fajn, že to bereš takhle.

R: A já těch překážek a odmítnutí zažil dost.

T: Ale oceňuji, že k tomu přistupuješ takhle pozitivně.

R: Tak to, že se usmívám, nic neznamená, mohu být herec.

T: Ne, tak to samozřejmě nemyslím, spíš tak na mě celkově působíš, už jen s tím plánováním budoucnosti.

R: Tak to je jako nasednout do auta a nevědět kam jet, je lepší si to naplánovat.

T: To jo.

R: Absolvoval jsem i jeden peer program v rámci pedagogicko – psychologické poradny, kde jsem si vybudoval právě ten pozitivní přístup, protože s tím špatným negativním nebo neutrálním to není taková sranda. Dřív mi dělalo problém mluvit s neznámými lidmi o svých problémech a tam jsem se to právě naučil.

T: To byla určitě skvělá zkušenost. No tak to už jsem se zeptala asi na všechno…jo, ještě bych se zpětně zeptala k tomu výběru vejšky – ovlivnil tě někdo z blízkých k výběru zrovna těhlech škol? Nebo to bylo jen čistě tvoje rozhodnutí?

R: Když jsem byl jako chlapec, tak jsem se dostal do skupiny starších kluků, tam byl průměr takových 20, 22 let, a tam byl jeden člověk, který se zajímal o ekonomii a mě to extrémně nadchlo, jak funguje ten mechanismus, ty peníze a tak dále a že je možnost, aby ty peníze pracovaly pro mě, což spousta lidí neví, kdy například každý milion, co člověk má, mu umožní cca 4000 na měsíc, třeba jako přilepšení k práci. A s tím souvisí ta

finanční nezávislost, kdy když máš 10 milionů, tak máš 40 tisíc průměrný zisk za měsíc, což není špatný. Jenom musíš mít ty peníze správně uložený. No, takže jsem si o tom v 15, 16 začal číst. Pak se to ale změnilo a začal jsem se zajímat o biologii – fyzioterapii, ale teď jsem se vrátil zpět k tý ekonomii.

T: Aha, takhle. No tak super, to je asi vše. Děkuji ti za rozhovor a ať ti vše vyjde!

R: Děkuju, tobě také.

Příloha 2 – Podoba dotazníku „Nejdůležitější události života“

Sepište 10 nejdůležitějších událostí ve svém životě, které se staly, dějí, nebo teprve nastanou a následně je lokalizujte do časových zón vzdálené minulosti, blízké minulosti, přítomnosti, blízké budoucnosti a vzdálené budoucnosti.

Událost	**Lokalizace do časové zóny* (1-5)**

*pro jednotlivé časové zóny použijte čísla:

1 pro vzdálenou minulost

2 pro blízkou minulost

3 pro přítomnost

4 pro blízkou budoucnost

5 pro vzdálenou budoucnost

Příloha 3 – Vyplněné dotazníky

Aleš

Událost	Lokalizace do časové zóny* (1-5)
Narození	1
Nástup do školy (7 let)	1
Rozvod rodičů (8 let)	1
Nástup na osmileté gymnázium (12 let)	2
Narození sestry (14 let)	2
1.milostný vztah (17 let)	2
Osamostatnění	3
Maturita	3
Nástup na VŠ	4
Hledaní práce	5

Jakub

Událost	Lokalizace do časové zóny* (1-5)
Z osobnich duvodu nespecifikovana 5 let dlouha intenzivni sikana	1
Osudové přátelství	1
Dostal jsem se do styku s anarchokapitalismem	1
Poznal jsem krásné ženy na gymnáziu	2
Zamiloval jsem se, prvni "chozeni"	2
Pochopil jsem blockchain a revoluci, kterou prinasi	3
Uspesne skladam maturitu a dostavam se na MUVS	4
Vydavam svou prvni knihu Nesmrtelny a Kryptokladivo	5
Jsem profesionalni spisovatel a vydavam Pet Afrodit	5
Mám rodinu o ctyrech clenech	5

Jana

Událost	Lokalizace do časové zóny*(1-5)
Narození	1
1.školní den v ČR	1
1.vztah (trvající dodnes)	2
1.brigáda	2
Maturita	3
Rybovka	3
Nástup na vysokou	4
Stěhování	4
Svatba	5
Založení rodiny	5

Katka

Událost	Lokalizace do časové zóny* (1-5)
Narození	1
Nástup na gymnázium	1
Nástup na VŠ	3
Odstěhování se od rodičů	4
Nástup do zaměstnání	4
Život se stálým partnerem	4
Příchod dětí	5
Příchod vnoučat	5
Důchod	5
smrt blízkých, nemoci	5

Marek

Událost	Lokalizace do časové zóny* (1-5)
Narození	**1**
Nástup na ZŠ	**1**
Nástup na gymnázium	**2**
Složení maturity	**3**
Nástup na VŠ	**4**
Dokončení VŠ	**5**
Nástup do zaměstnání	**5**
Svatba	**5**
Založení rodiny	**5**
Smrt	**5**

Oliver

Událost	Lokalizace do časové zóny* (1-5)
Křest a první svaté přijímání	**1**
Biřmování	**2**
Mistrovství Evropy klubů 2018	**3**
Mistrovství Evropy juniorů 2017	**2**
Dosažení 18 roku. - s příchodem plnoletosti jsem se začal zajímat o politiku	**3**
Založení rodiny	**5**
Úspěšné složení maturitní zkoušky, přijetí na vysokou školu a získání řidičského průkazu	**3**
Převzetí skautského oddílu	**4**
Narození vlastního dítěte	**5**

Petra

Událost	Lokalizace do časové zóny* (1-5)
Maturita	**3**
Vysoká škola	**3**
Biřmování	**2**
Svatba	**5**
Narození mých budoucích dětí	**5**
Zatím pro mě nejdůležitější vztah, který mě nejvíc posunul	**2**
Odstěhování se od rodičů	**4**
Rozhodnutí jít na Arcibiskupské gymnázium	**1**
Vlastní auto	**2**
Smrt	**5**

Radek

Událost	Lokalizace do časové zóny* (1-5)
Smrt matky	**1**
Dostal jsem se na 8leté gymnázium a šel jsem tam	**1**
Poprvé jsem se zamiloval (16 let), motivace poznávat lidi	**2**
Začal jsem číst seberůstovou literaturu – chudý a bohatý táta, nastavení mysli, mnohonásobný zdroj literatury, jak působit na lidi, …	**2**
Začal jsem se potkávat se zajímavýma lidma	**2**
Začal jsem pracovat – pracovní příležitosti a zkušenosti, kontakty	**2**
Budu maturovat	**3**
Ing.	**4**
Rozjetí vlastního bussinessu	**(?)**
Výchova dětí – když vychováme slušné děti, je to ta největší služba světu (Steinback)	**5**
Umřít s pocitem „ničeho nelitovat“	**5**

Seznam zkratek

FEL Fakulta elektrotechnická, ČVUT v Praze

FTO časová orientace na budoucnost (Gjesme)

ČVUT České vysoké učení technické v Praze

MIM Metoda motivační indukce

PO7 Dotazník perspektivní orientace (Pavelková)

UK Univerzita Karlova

VŠ vysoká škola

ZTPI Zimbardův inventář časové perspektivy

ZŠ základní škola